Переклад з англійської Анатолія Сагана

Ліман Френк БАУМ

НОВІ ПРИГОДИ СОЛОМ'ЯНИКА ТА БЛЯШАНОГО ЛІСОРУБА

а також неймовірні походеньки чудових і незрівнянних Брошкового Жука, Джека – Гарбузової Голови, Дров'яної Козли й Близнюка

Повість

Чудовим людям і незрівнянним комікам, Девіду Монтґомері та Френку Стоуну, виконавцям ролей Бляшаного Лісоруба і Солом'яника, чия блискуча гра підкорила тисячі дитячих сердець по всій землі, автор із вдячністю присвячує цю книжку.

Вступне слово Автора

Після того як "Дивовижний Чарівник Країни Оз" побачив світ, я почав отримувати листи від дітей. Маленькі читачі ділилися враженнями від повісті й просили "написати щось іще" про Солом'яника та Бляшаного Лісоруба. Спочатку, попри щирий і серйозний тон дитячих послань, я сприймав ці листи просто як приємну похвалу. Але минали місяці й навіть роки, а листів не меншало.

Урешті я пообіцяв одній маленькій дівчинці, котра здолала чимало миль тільки для того, щоб зустрітися зі мною та особисто передати своє прохання, — до речі, її також звали Дороті, — щойно я отримаю від тисячі дівчаток тисячу листів, у яких вони проситимуть не ставити крапку у пригодах Солом'яника і Бляшаного Лісоруба, як одразу ж сідаю за книжку. Чи то маленька Дороті, виявившись феєю в людській подобі, змахнула чарівною паличкою і зробила диво, чи то успішна театральна постановка повісті додала "Чарівникові Країни Оз" нових друзів, але

тисяча листів — і тисяча далеко не остання! — дійшла-таки до свого адресата.

І ось тепер — краще пізно, ніж ніколи — я дотримав свого слова, і ви тримаєте цю книжку в руках.

Ліман Френк Баум

Чикаго, квітень 1904

1 розділ

Чіп майструє Гарбузову Голову

У Краю бороданів, що лежить на півночі Країни Оз, жив собі хлопець на ймення Чіп.

Хоч стара Момбі все товкла, що Чіп — це не зовсім правильно, бо повне ім'я хлопця — Чіпетаріус, та хто захоче ламати собі язика таким довжелезним словом, коли всіх цілком влаштовувало коротеньке "Чіп".

Батьків Чіп нітрохи не пам'ятав, бо потрапив сюди, ще коли був зовсім малий. Він був вихованцем баби Момбі — так називали тут цю стару з доволі сумнівною (хоч як це прикро визнавати) репутацією.

Бородані підозрювали — і так воно було насправді, — що Момбі чарує, тож оминали її як могли.

Щоправда, сама Момбі, власне, не звалась чаклункою, бо за наказом Доброї Чаклунки Півночі, що правила тутешнім краєм, усьому чаклунському роду до її володінь було зась. Тож хоч як Чіповій опікунці свербіли руки до магічних ремесел, вона прекрасно розуміла:

чарівницею чи навіть чародійкою тут іще можна бути, а от скажи, що ти чаклунка, і не обберешся лиха.

Чіп теж мав що робити. Він ходив у ліс по дрова, щоби бабі Момбі було на чому куховарити, сапав і підгортав кукурудзу в полі, годував свиней та доїв чотирирогу корову — особливу гордість старої.

Але не подумайте, ніби хлопець тільки те й робив, що працював, надриваючи здоров'я. Коли його посилали до лісу, Чіп частенько лазив по деревах, шукаючи пташиних яєць, або розважався, гасаючи за білими кроликами, або рибалив у струмках, ловлячи рибу на зігнуту шпильку. Нарозважавшись досхочу, він хутенько набирав у лісі оберемок дров і поспішав додому. А коли Чіп ішов сапати кукурудзу і високі стебла надійно ховали його від очей баби Момбі, він міг, забувши про все, розкопувати ховрашкові нори, а як його хилило на сон, Чіп лягав між рядами кукурудзи й дрімав. Отак працюючи, та не перепрацьовуючись, він ріс у міру дужим і здоровим хлопцем.

Дивні чари старої Момбі частенько наганяли страху на сусідів, які побоювалися бабеги, але поважали її ремесло. Та Чіп відверто ненавидів свою опікунку й навіть не намагався приховати цих почуттів. А часом хлопець і зовсім забував про повагу до старої, мовби це й не вона його виховувала.

На кукурудзяному полі в баби Момбі росли гарбузи — цілі міжряддя золотаво-червоних куль. Їх висівали навесні, й вони зростали на втіху чотирирогій корові: матиме з чим зиму зимувати!

І ось котроїсь осінньої днини, коли всю кукурудзу було зібрано та пов'язано й настала черга гарбузів і Чіп уже зносив їх до стайні, хлопцеві сяйнула блискуча думка: зробити гарбузову голову й налякати нею стару!

Він вибрав гарненького гарбуза — великого, з блискучими червоногарячими боками — і взявся до роботи. Вістрям ножика вирізав два круглих ока, трикутного носа й рота, що скидався на рогатий напівмісяць. Важко було назвати це личко гарним, але на ньому сяяла така широка усмішка, такими веселощами віяло від нього, що хлопець від самого тільки виразу вирізаного обличчя не стримався і захоплено розсміявся.

Чіп ріс без друзів, тож не міг знати, що хлопчиська часто вишкрябують серцевину, а в порожній гарбуз ставлять запалену свічку, щоб було ще страшніше. Але він трохи пофантазував, і в нього вийшло нітрохи не гірше. Хлопець вирішив, що змайструє опудало, схоже на людину, начепить йому гарбузову голову й поставить у такому місці, де стара Момбі напевно його побачить.

— І тоді, — казав собі, посміюючись, Чіп, — вона верещатиме голосніше за руду свиню, коли я смикаю її за хвіст, і тремтітиме встократ сильніше, ніж я торік від пропасниці.

Часу, щоб як слід підготуватися до своєї затії, Чіп мав удосталь: баба Момбі подалася до села, сказавши, що йде до крамниці, а такий її похід затягувався щонайменше на два дні.

Отож Чіп узяв сокиру, пішов до лісу, знайшов там кілька грубеньких і пряменьких деревець молодняку, зрубав їх, обчухрав гілки та листя. З них мали вийти руки, ноги й навіть підошви майбутнього страхопуда. Потім він здер із одного кремезного дерева шмат кори потрібної висоти і ширини й добряче зіпрів, скручуючи його в циліндр і скріплюючи виструганими паличками. Потім, весело насвистуючи, Чіп узявся майструвати руки й ноги та прикріпив їх до тулуба дерев'яними кілочками. Поки Чіп закінчував роботу, почало сутеніти. Тут він згадав, що ще має доїти корову й годувати свиней, тож узяв дерев'яного чоловічка під пахву і разом із ним почимчикував додому.

Увечері в кухні при світлі вогнища Чіп ретельно, як справжній майстер, підстругував нерівні поверхні й зачищав пошерхлості на ліктях і колінах свого страхопуда.

Завершивши роботу, він спер свій витвір на стіну і відступив назад, аби ним помилуватися. Страхопуд вдався височенький на зріст, навіть вищий за дорослого чоловіка, та Чіпа це цілком влаштовувало, і він навіть не думав його вкорочувати.

Уранці наступного дня Чіп знов узявся оглядати свого страхопуда й тільки тепер помітив, що зовсім забув про шию, на яку можна було б насадити гарбузову голову.

Він знову подався до лісу, який був тут неподалік, і вирубав кілька дерев'яних оцупків, щоб нарешті завершити страхопуда.

Повернувшись додому, Чіп збив із двох оцупків хрестовину, просвердлив посередині заглиблення, щоб було куди вставляти шию, і прикріпив її до тіла. Третього оцупка він вставив у це заглиблення, затесав його зверху й, коли шия вже була готова, насадив на неї гарбузову голову і притиснув, щоб вона краще сіла.

Хлопець залишився задоволений своєю роботою. Страхопуд міг вільно повертати голову праворуч-ліворуч, а його руки й ноги згиналися так, що він міг стати в яку завгодно позу.

— Що ж, — гордо мовив Чіп, — чолов'яга вийшов нівроку. Готовий битись об заклад, бабега Момбі верещатиме як недорізана! А от якщо його ще причепурити, він буде зовсім як живий.

Знайти путню одежину було не так-то просто, але Чіп відважно став до бою з величезною скринею, в якій баба Момбі тримала все своє майно та скарби, і на самісінькому її дні знайшов фіалкові штани, червону сорочку й рожеву жилетку в білий горошок. Одяг не дуже пасував

страхопудові, та Чіп не здавався, і за якусь часину перед ним стояв франтуватий жевжик у крикливому вбранні. Довершили страхопудів гардероб старі плетені панчохи, в яких колись ходила баба Момбі, й латані-перелатані стоптані Чіпові черевики.

На вигляд цього дженджика хлопець так знетямився від захвату, що засміявся на весь голос і почав радісно пританцьовувати.

— Треба якось його назвати! — вигукнув Чіп. — Такий красунчик мусить мати ім'я! — Він іще трохи подумав і сказав: — Назву-но його Джек – Гарбузова Голова!

2 розділ

Чаклунський життєдайний порошок

Зваживши всі "за" і "проти", Чіп вирішив, що кращого місця для страхопуда Джека, ніж на повороті неподалік від хати, годі й шукати.

Тож він потягнув його туди, та виявилося, що це надто важко й незручно. Чіп спробував волочити страхопуда по землі, а потім поставив його на ноги й, по черзі згинаючи йому в суглобі то одну, то другу ногу, став підштовхувати Джека в спину, і так вони й пішли. Дорогою страхопуд декілька разів падав, і Чіп геть вибився з сил, намагаючись дати йому раду. Хлопець обливався потом, і ще ніколи, ні на кукурудзяному полі, ні в лісі, він не працював так тяжко, як ось тепер. Не знати, чим би все це скінчилося, якби не бешкетлива Чіпова вдача, що додавала хлопцеві сил, і бажання побачити, що ж вийде з його задуму, яке таки взяло верх над утомою.

— Гарненький вийшов Джек, і людей він лякатиме гарно! — примовляв до себе Чіп, а сам аж сопів од натуги. І тільки тепер хлопець помітив, що, поки вони йшли, страхопуд загубив ліву руку. Довелося повертатися й шукати її, стругати нову, міцнішу, паличку до суглоба,

зате коли Чіп повернув руку на місце, вона трималася ще краще, ніж спочатку. Тут Чіп зауважив, що й гарбузова голова перекрутилася обличчям до спини, та він умить повернув її назад. І от нарешті Джек стояв там, де й мав стояти, — на повороті, і його голова дивилася в той бік, звідки мала з'явитися баба Момбі. Він виглядав водночас і достатньо природно, щоб прийняти його за місцевого фермера, і в міру неприродно, щоб налякати кожного, хто на нього наскочить.

До вечора було ще далеченько, а баба Момбі о такій порі ніколи не поверталася, тож Чіп вирішив назбирати трохи горіхів, що росли в долині за їхньою садибою.

Та баба Момбі прийшла додому раніше, ніж зазвичай. Вона ходила не в село, а до горбатого чаклуна, котрий жив відлюдьком десь у гірській печері. Стара повідала чаклунові кілька своїх секретів, а той поділився з нею своїми таємницями, і тепер бабега Момбі поверталася додому з трьома новими рецептами, чотирма видами чарівних порошків і цілою в'язкою всілякого чар-зілля. Їй страх як кортіло випробувати силу нових чарів, і вона поквапом шкандибала додому.

Баба Момбі так замислилась про свої нові скарби, що, звертаючи на повороті, тільки мигцем зиркнула на незнайомця, кивнула йому й, не зупиняючись, мовила:

— Доброго вам вечора, добродію.

Та незнайомець мовчав, як води в рот набрав, і взагалі стояв як статуя. Бабега Момбі глипнула на нього, придивилася пильніше і з подивом побачила гарбузову голову, а на ній — обличчя, ретельно вирізане Чіповим ножичком.

— Хе! — не скрикнула, а якось хекнула стара. — Цей паливода знову взявся за свої штучки! Добре, дуж-же добре! Я покажу цьому

дурисвітові, як лякати стару бабу, я зроблю йому опудало, ох і перепаде ж комусь від мене на горіхи!..

Баба Момбі сердито замахнулася ціпком, приміряючись до вишкіреної страхопудової мармизи.

Вона вже намірялася розтрощити гарбуза на друзки, та тут їй раптом сяйнула якась думка, і стара так і застигла з високо піднятою палицею.

— На ловця і звір біжить! От на кому я перевірю свій новенький порошок! — вдоволено мовила вона. — Ось ми й побачимо, брехав мені горбань про свої чаклунські штучки, як я йому брехала, чи таки правду казав?

Із цими словами вона опустила кошика на землю і почала порпатися у своїх скарбах, шукаючи потрібний порошок.

Поки баба Момбі копирсалась у кошику, на дорозі з'явився Чіп, що повертався з повними кишенями горіхів. Побачивши стару, що стояла біля Джека – Гарбузової Голови та, як виглядало, навіть не збиралася його лякатися, він дуже здивувався.

Спочатку Чіп засмутився, що не вдалося піддурити стару Момбі. Та вже за мить він забув про це: хлопцеві стало цікаво, що вона надумала робити? Він причаївся за живоплотом, за яким вона його не бачила, і став дивитися, що буде далі.

Тим часом Момбі видобула з кошика стару перцівничку з вицвілою наліпкою, на якій рукою чаклуна-горбаня було нашкрябано: "Життєдайний порошок".

— Ось ти й знайшовся! — вигукнула задоволено стара. — Погляньмо, чи й справді ти такий дієвий. Пожалів старий скнара порошечку, пожалів. Ну нічого, на два-три рази має вистачити.

Чіп слухав, що каже стара, і здивуванню його не було меж. Потім він побачив, як баба Момбі підняла руку і стала посипати Джека порошком із перцівнички, мов не страхопуда посипала, а перчила печену картоплю. Порошок сипався Джекові на голову, опадав на червону сорочку, рожеву жилетку та фіалкові штани, в які його вдягнув Чіп. Крихта порошку потрапила навіть на старий, латаний-перелатаний Чіпів черевик.

Потім бабега Момбі поклала перцівничку назад у кошик, підняла ліву руку, виставивши мізинця, і промовила:

— Вух!

Тоді звела праву руку з випнутим великим пальцем і сказала:

— Тух!

Потому підвела догори вже обидві руки, розчепірила всі пальці та й гаркнула:

— Пух!

І тут страхопуд Джек ступив крок назад.

— Не репетуй! Я все чудово чую! — докірливо промовив він.

Баба Момбі аж підскочила з радості та й давай пританцьовувати навколо Джека.

— Ожив! — верещала вона. — Він ожив! Він ожив!..

На радощах вона підкинула догори свого ціпка, зловила його, потім схрестила руки на грудях і навіть спробувала пуститися в якийсь хитромудрий танець, і весь цей час, не стримуючи радості, кричала:

— Ожив! Він ожив! Він ожив!..

Чіп дивився на все це, і від подиву в нього аж очі на лоба лізли. Спочатку хлопця пройняв такий жах, що захотілося тікати світ за очі. Але ноги стали наче ватяні, тож довелося йому залишитися на місці й дивитися далі. Та помалу хлопця зацікавило оживлення страхопуда, а тут ще й вираз на гарбузовій мармизі був такий кумедний, такий потішний, що від самого страхопудового вигляду Чіпа проймав сміх. Перший страх минув, Чіп не стримався й розреготався на все горло, аж бабега Момбі просто не могла не почути цього сміху. Вона хутенько дошкандибала до живоплоту, схопила Чіпа за барки й потягнула його назад, туди, де стояв її кошик і де залишився гарбузовий страхопуд.

— Ах ти ж неслух, паскудник, препоганий хлопчисько! — казилася стара від люті. — Я покажу тобі, як стежити за мною, знатимеш, як із мене насміхатися!

— Та що ви, я й не думав із вас сміятися! — пручався Чіп. — То я з Гарбузової Голови сміявся. Та ви самі на нього подивіться! Не страхопуд, а просто блазень якийсь, хіба ні?

— Сподіваюся, це ти не про мене? — озвався раптом Джек – Гарбузова Голова. Голос його був цілком серйозний, та з обличчя й на мить не сходила усмішка, і Чіпові стало так смішно, що він не витримав і знову розреготався.

Навіть Момбі зацікавилася страхопудом, якого сама ж оживила. Спершу стара пильно придивлялася до Джека – Гарбузової Голови, а потім запитала:

— А ти багато знаєш?

— Складно сказати, — стенув плечима Джек. — Мені здається, багато, навіть більше, ніж треба, але я ще не знаю, чого і скільки доведеться вчитися у вашому світі. Треба трохи часу, щоб збагнути, хто я такий — великий мудрець чи несусвітній бовдур.

— Авжеж, треба, — погодилася Момбі, трохи подумавши.

— І що ви з ним робитимете тепер, коли він ожив? — поцікавився Чіп, досі не оговтавшись від здивування.

— Я подумаю, — відповіла Момбі. — А тепер негайно ходімо додому, бо вже сутеніє. Допоможи страхопудові йти.

— Я сам! — відмахнувся Джек. — Я вмію ходити не гірше за вас. Ви що, не бачите, що в мене є ноги, і згинаються вони просто чудово.

— Що? — здивувалася баба Момбі й пильно подивилася на Чіпа.

— Так-так, — гордо підтвердив хлопець. — Це я їх зробив.

Коли вони зайшли на подвір'я, стара Момбі завела Гарбузову Голову до коров'ячої стайні, виділила вільну загороду й там його зачинила.

— Спочатку я візьмуся за тебе, — сказала вона, повертаючись до Чіпа.

Від цих слів хлопцеві стало ніяково. Бо вже хто-хто, а він чудово знав мстиву вдачу лихої Момбі, що завжди була швидка на розправу.

Вони пішли до хати — кругленької хижки з округлим дахом. Майже всі селянські хати в Країні Оз виглядали саме так.

Момбі сказала Чіпові запалити каганець, а сама тим часом поставила кошика на мисник і почепила свою накидку на вішачок. Переляканому хлопцеві не треба було повторювати двічі, і він хутенько запалив вогонь.

Коли в хаті стало видно, баба Момбі загадала Чіпові розкласти вогнище, а сама тим часом сіла за вечерю.

Чіп розпалив, і коли полум'я з веселим тріскотом уже вистрибувало по дровах, він наважився підійти до старої попросити й собі трохи сиру та хліба.

Та Момбі й вухом не повела.

— Я хочу їсти! — не вгавав сердитий Чіп.

— Потерпи трохи, я тебе нагодую, — відповіла Момбі і якось недобре зиркнула на хлопця.

Чіпові не сподобалася така відповідь, що скидалася на погрозу. І тут він згадав про горіхи, які мав у кишенях. Поки він колов їх і вибирав ядерця, баба Момбі скінчила вечерю, підвелася з-за столу, обтрусила крихти з фартуха, а тоді взяла невеличкий чорний казанок і почепила його над вогнем.

Потім відміряла порівну молока й оцту і влила їх у казанок. Тоді видобула кілька торбинок із травами й порошками та давай підсипати з них у казанок. Час від часу вона брала каганець у руки, присвічувала собі й читала рецепт свого зілля, написаний на жовтому папірці.

Чіп дивився на неї, і йому ставало все страшніше.

— Це для кого? — запитав він.

— Для тебе, — коротко відповіла Момбі.

Чіп аж підскочив на своєму ослінчику, а потім кілька хвилин, як зачарований, не міг відвести погляду від казанка, що саме почав закипати. Аж тоді він перевів погляд на жорстоке, зморшкувате обличчя чаклунки, і йому страх як захотілося покинути цю напівтемну кухню, де навіть тінь від каганця наганяє на тебе жах, і дременути світ за очі.

На цілу годину запала лиховісна тиша, тільки сердито булькав казанок і потріскували дрова у вогнищі.

Нарешті Чіп зібрався з духом і заговорив.

— То я маю випити це зілля? — запитав він, киваючи в бік казанка.

— Так, — відрубала Момбі.

— І що тоді буде? — не вгавав Чіп.

— Якщо я нічого не наплутала, — сказала бабище, — ти перетворишся на мармурову статую.

Чіп аж застогнав.

— Але я не хочу бути мармуровою статуєю! — скрикнув він, утираючи рукавом чоло, на якому виступив піт.

— Ти не хочеш, а я хочу, і на цьому квит! — відрізала стара, змірявши хлопця лютим поглядом.

— Але якщо я скам'янію, то не зможу вам допомагати! — запротестував Чіп. — І хто тоді працюватиме?

— Страхопуд, — відказала баба Момбі. — Він чудово дасть усьому раду, я вже про це подбаю.

Чіпові було хоч вовком вий.

— Чому ви не обернете мене хоча б у цапа або в курча? — запитав він боязко. — Навіщо вам мармурова статуя?

— А от навіщо, — пояснила бабега. — Коли настане весна, я зроблю квітник, а посеред квітів поставлю мармурову статую — для краси. Мені аж дивно, чому я раніше до цього не додумалась? Це ж треба було стільки часу тебе терпіти…

Чіп аж холодним потом обливався, слухаючи таке жахіття, але й далі сидів не рухаючись і тільки стривожено позирав на казанок.

— А може, воно й не подіє? — прошепотів він повним відчаю голосом.

— Навряд, — відрізала баба Момбі, шкірячись. — Я рідко коли помиляюся.

Знову запала напружена тиша. Довго вони сиділи, не кажучи й слова, а коли стара Момбі нарешті зняла казанок із вогню, вже добігало до півночі.

— Треба, щоб зілля охололо, а вже тоді його питимеш, — мовила стара чаклунка, що, попри всі заборони, таки була справжньою відьмою. — Тепер ходімо спати, а як розвидниться, я погукаю тебе і оберну в мармурову статую.

Сказавши це, вона взяла казанка, що парував, і пошкутильгала до своєї кімнати. Грюкнули двері, й Чіп почув, як у замковій шпарині повернувся ключ.

Була вже глупа ніч, але Чіп не лягав спати, а все сидів і дивився на жаринки, що тихо дотлівали у вогнищі.

3 розділ

Втеча

Чіп сидів і думав. "Аякже, бути мармуровою статуєю. — обурювався він подумки. — Це ж треба!"

Вона мене терпіла й тепер хоче мене спекатися? Найпростіше — обернути мене в статую. Який нормальний хлопець захоче все життя стирчати на квітковій клумбі!? Я знаю, що робити! Поки стара не примусила мене випити оте пійло з казанка, беру я ноги на плечі, та й згадуй як звали.

Чіп дочекався, поки з кімнати долине хропіння, а це означало, що бабега Момбі міцно спить, тоді тихенько встав і підійшов до мисника, аби знайти щось поїсти.

"Ніхто не вирушає в дорогу без їжі", — думав він, нишпорячи по вузеньких поличках.

Ось йому під руку трапилося кілька сухариків. По сир, який баба Момбі купувала в селі, довелося лізти в кошик. Порпаючись у ньому, Чіп знайшов перцівничку з тим самим життєдайним порошком.

"Можна прихопити і його, — подумав хлопець, — а то бабище стільки шкоди наробить!.."

І він поклав перцівничку в кишеню до сухарів і сиру.

Потім Чіп тихенько вийшов із хати й зачинив двері на засув. Небо надворі було зоряне й місячне, і після тісної та смердючої кухні ніч здалася хлопцеві привітною і напрочуд спокійною.

— Втечу́ й навіть не запла́чу, — тихо сказав Чіп, — бо я ніколи не любив отієї карги. Мені взагалі дивно, як я стільки часу з нею жив.

І він уже неквапно рушив до дороги, коли йому сяйнула думка.

Чіп зупинився.

— Щось не хочеться залишати Гарбузову Голову на ласку баби Момбі, — пробурмотів він. — Та й кому, як не мені, він має належати. Що з того, що вона його оживила. Я ж його зробив!

Він повернувся назад, зайшов до стайні та відімкнув загороду, в якій бабега Момбі залишила гарбузоголового страхопуда.

Джек стояв посеред загороди, і при місячному світлі Чіп побачив, що усмішка його така сама весела, як і перше.

— Гайда! — гукнув його хлопець і махнув рукою.

— Куди? — запитав Джек – Гарбузова Голова.

— Скажу тобі, щойно сам знатиму, — запевнив його Чіп, нездатний стримати усмішку на вигляд гарбузової мармизи. — А поки що просто ходімо.

— Чудово, — промовив Джек, незґрабно переставляючи ноги, і вийшов зі стайні, весь осяяний місячним світлом.

Чіп повернув у бік дороги, і страхопуд пішов слідом. Джек ішов якось дивно, весь час накульгуючи, а одне його коліно деколи згиналося не вперед, а назад, і тоді він мало не падав. Утім, дуже скоро страхопуд і сам помітив свою ваду, тож ступав уже обережніше і мав із ногою менше клопоту.

Чіп не спиняючись простував стежкою, а Джек поспішав за ним. Може, вони йшли не так швидко, як би того хотілося Чіпові, зате не гаяли часу на зупинки, і коли зайшов місяць, а над вершинами гір з'явилися перші сонячні промені, від хатинки старої Момбі їх відділяла така відстань, що хлопець вже нітрохи не боявся погоні.

Та й він уже стільки разів звертав на бічні стежки, що якби комусь і спало на думку погнатися за втікачами, ніхто не відгадав би, куди вони пішли й де їх шукати.

Радий-радісінький, що він уникнув перетворення на мармурову статую, принаймні поки що, Чіп нарешті оголосив зупинку й сів на придорожній камінь.

— Давай поснідаємо, — запропонував він.

Джек – Гарбузова Голова здивовано зиркнув на Чіпа, але від трапези відмовився.

— Мені здається, що я зовсім не схожий на вас, — сказав страхопуд.

— Це я й так знаю, — промовив Чіп. — То ж я тебе зробив.

— Та ну! Ти?! — здивувався страхопуд.

— А хто ж іще. І вирізав, і склав докупи. Вирізав очі, носа, вуха, рот, — гордо промовив Чіп. — І одягнув тебе теж я.

Джек пильно себе оглянув.

— Просто диво, що це тобі так вдалося, — зауважив він.

— Нічого особливого, — скромно відповів Чіп, бо він уже починав помічати всі вади свого страхопуда. — Якби я знав, що нам доведеться мандрувати разом, то зробив би тебе трохи кращим.

— Це ж як виходить, — озвався Гарбузова Голова тоном, що мав би означати здивування, — що ти — мій творець, мій опікун і мій батько!

— Або твій винахідник, — промовив Чіп і розсміявся. — Так, синку, я теж так думаю!

— Отже, я маю в усьому тебе слухатися, — вів далі страхопуд, — а ти маєш допомагати мені.

— Еге ж, саме так, — погодився Чіп, підводячись із каменя. — Тож ходімо звідси, поки ще не пізно.

— А куди ми йдемо? — запитав Джек, коли вони знову рушили стежкою.

— Ну, я достеменно не знаю, — зізнався хлопець, — але мені здається, що ми йдемо на Південь, тож рано чи пізно потрапимо до Смарагдового міста.

— А що це за місто таке? — зацікавився Джек.

— О, це столиця всієї Країни Оз, а ще — найбільше місто Країни Оз. Сам я в ньому ще не бував, але чув від інших, як воно виникло. Його збудував могутній і дивовижний чарівник на ім'я Оз, а ще там геть усе зелене — точнісінько так само, як у Країні бороданів усе фіалкове.

— То, значить, тут усе фіалкове? — здивувався Джек.

— Ну а яке ж? Чи ти цього не бачиш? — і собі здивувався Чіп.

Джек – Гарбузова Голова покрутив головою на всі боки й сказав:

— Напевно, я не розрізняю кольорів.

— Ну, трава тут фіалкового кольору, і дерева фіалкові, і хати з парканами теж фіалкові, — пояснював йому Чіп. — Болото на дорозі — й те фіалкового кольору. А в Смарагдовому місті все, що тут фіалкове, там — зелене. А от у Країні жувастиків, що на далекому Сході, геть усе блакитного кольору. У Південному краю, де живуть ковтунці, все червоне. А на Заході, де живуть моргайлики, якими править Бляшаний Лісоруб, усе жовте.

— Ого! — вигукнув Джек – Гарбузова Голова. Тоді він трохи помовчав, а потім запитав: — То ти сказав, що моргайликами править Бляшаний Лісоруб?

— Так. Він був одним із тих сміливців, котрі допомогли дівчинці Дороті перемогти Лиху Чаклунку Заходу. Моргайлики так полюбили Лісоруба, що попросили його стати їхнім правителем, і він згодився, так само як перед тим Солом'яник став правителем Смарагдового міста.

— Оце так скажеш! — вигукнув Джек. — Ти геть заплутав мене цим усім. То хто такий Солом'яник?

— Це ще один приятель Дороті, — пояснив Чіп.

— А хто така Дороті?

— Дороті — це дівчинка з Канзасу, який лежить бозна-де в Закрайньому Світі. Її смерчем занесло до Країни Оз, і, доки вона була тут, Солом'яник та Бляшаний Лісоруб були її вірними друзями.

— А де вона тепер? — не вгавав цікавий страхопуд.

— Її повернула додому Добра Чаклунка Глінда, та сама, що править ковтунцями, — пояснив Чіп.

— Ага. А що сталося з Солом'яником?

— Я ж тобі вже казав. Він править Смарагдовим містом, — відказав Чіп.

— Мені здалося, ти сказав, що ним править Мудрець-чарівник, — заперечив Джек, виглядаючи чимраз спантеличенішим.

— Так, казав. А тепер уважно слухай, і я все тобі поясню, — промовив Чіп, карбуючи кожне слово і дивлячись просто в очі сміхотливому страхопудові. — Дороті пішла до Смарагдового міста просити Чарівника, щоб він повернув її до Канзасу. А Солом'яник і Бляшаний Лісоруб ішли разом із нею. Але Чарівник не зміг повернути її додому, бо виявилося, що він зовсім не той великий чарівник, за якого себе видавав. Тоді вони розсердилися на Чарівника і погрозили вивести його на чисту воду. Після цього Чарівник зробив велику повітряну кулю та й полетів у ній. Відтоді від нього ні слуху ні духу.

— Еге ж, усе це дуже цікаво, — промовив Джек, явно задоволений, — я зрозумів майже все, крім твоїх пояснень.

— Я радий, — відказав Чіп. — Після того як Чарівник утік, мешканці Смарагдового міста проголосили Солом'яника своїм королем і тепер звертаються до нього не інакше як Ваша Величність. Я чув, що народ його дуже любить.

— То ми йдемо до цього дивного короля? — зацікавлено запитав Джек.

— Ми могли б піти до нього, — відказав хлопець, — якщо, звісно, на тебе не чекають якісь інші, приємніші справи.

— О, ні, любий тату, — сказав Джек – Гарбузова Голова. — Я охоче піду туди, куди ти скажеш.

4 розділ

Чіп вправляється в магії

Невисокий худорлявий Чіп помітно збентежився, коли високий і незграбний страхопуд із гарбузовою головою назвав його татом.

Але вдаватися в тонкощі родинних стосунків було би довго й нудно, тож хлопець просто вирішив змінити тему розмови й запитав:

— Ти не стомився?

— Анітрохи! — відповів страхопуд. Він хвильку помовчав, а тоді знову заговорив: — Не треба мати багато розуму, щоб зрозуміти: якщо я й далі так ітиму, то мої дерев'яні суглоби зітруться.

"А Джек таки правду каже", — думав Чіп, простуючи дорогою. І пошкодував, що не зробив страхопудові руки-ноги міцнішими та витривалішими. Але ж він і подумати не міг, що простісіньке городнє опудало, зроблене тільки для того, щоб настрахати бабу Момбі, візьме та й оживе під дією чарівного порошку зі старої перцівнички!

Тож він трохи заспокоївся і став гадати, чим би зарадити Джекові — Гарбузовій Голові з його руками та ногами. Поки Чіп роздумував, дорога

добігла до лісу. Мандрівці спинилися перепочити, і хлопець присів на стареньку дров'яну козлу, яку тут забув хтось із лісорубів.

— А ти чому не сідаєш? — запитав він страхопуда.

— А колінам це не зашкодить? — запитав той.

— Нітрохи! Навпаки, вони тільки відпочинуть, — заспокоїв його Чіп.

І Джек спробував сісти. Та щойно його коліна зігнулися більше, ніж при ході, як його ноги підкосилися, і страхопуд гепнувся на землю, наробивши гуркоту й тріску Чіп аж підскочив із переляку: чи не переламав він собі геть усе?

Чіп швидко кинувся до страхопуда, допоміг йому підвестися із землі, повипрямляв руки-ноги й обмацав гарбузову голову — чи вона часом де не тріснула? Пошкоджень нібито не було, але Чіп сказав:

— Мабуть, краще тобі зовсім не згинатися. Принаймні мені здається, що так буде найбезпечніше.

— Дуже добре, любий батечку, як скажеш, — відповів сміхотливий Джек, анітрохи не засмучений падінням.

Чіп знову сів на козлу.

Невдовзі Джек – Гарбузова Голова запитав:

— Як називається та штуковина, на якій ти сидиш?

— А, оця? Це кінь, — бовкнув Чіп перше, що спало на думку.

— А що таке кінь? — допитувався Джек.

— Кінь? Ну, взагалі коні бувають двох видів, — викручувався Чіп, уже й не знаючи, що казати далі. — Одні, ті, що живі, мають чотири ноги, голову та хвіст. Люди сідають на них верхи й скачуть.

— Розумію, — промовив Джек, весело усміхаючись. — Це такі самі коні, як і той, на якому ти сидиш.

— Ні, не такі, — похитав головою Чіп.

— Чому? Цей кінь теж має чотири ноги, голову і хвіст.

Чіп придивився до коня пильніше і зрозумів, що страхопуд слушно каже.

Деревний стовбур утворював тулуб отого "коня", а декілька гілок, що стирчали з одного боку, дуже скидалися на кінський хвіст. Із другого боку стовбур мав два великих нарости, схожі на очі, а на місці зрубу в дереві була заглибинка, яку можна було прийняти за рот. За ноги правили чотири прямих підпорки, теж вирізані з дерева й міцно припасовані до "тулуба". Оті "ноги" були широко розставлені, щоб дров'яна козла міцно стояла навіть тоді, коли на ній пиляють колоду.

— Ця штукенція таки скидається на справжнього коня, — став пояснювати Чіп. — Але справжній кінь — жива істота, він може скакати, гарцювати, він їсть овес. А ця коняка нежива, її зробили з дерева, щоб пиляти на ній дрова.

— А якби вона ожила, то могла б тоді скакати, гарцювати і їсти овес? — не вгавав Джек.

— Авжеж, і скакала б, і гарцювала б. От вівса не стала би їсти, — сказав Чіп, і йому аж смішно стало, що він так подумав. — Бо якщо навіть вона оживе, то як вона їстиме? Вона ж із дерева!

— І я теж дерев'яний, — промовив страхопуд.

Чіп здивовано зиркнув на Джека.

— Ай правда! — вигукнув він. — А я якраз маю в кишені отой чарівний порошок, що тебе оживив.

Він видобув перцівничку і з цікавістю став її розглядати.

— Цікаво, — розмірковував він уголос, — а чи могла б ця штука оживити козлу?

— Якби вона ожила, — вів далі Джек, якого ніщо ніби не могло здивувати, — я міг би їхати на ній верхи, і мої коліна від цього були б тільки ціліші.

— Я спробую! — вигукнув хлопець, зриваючись на ноги. — Ось тільки не знаю, чи згадаю слова, які казала баба Момбі, і як вона тримала руки.

Чіп на хвильку зосередився, і, оскільки він уважно стежив із-за живоплоту за кожним рухом старої відьми й дослухався до її слів, він подумав, що зможе повторити все, що вона казала й робила.

Тож хлопець сипнув дрібку чарівного порошку дров'яній козлі на спину, тоді підняв ліву руку, відстовбурчив на ній мізинець і сказав:

— Вух!

— Таточку, ріднесенький, а що це значить? — не стримався цікавий Джек.

— Не знаю, — відказав Чіп.

Потім він підняв праву руку, виставивши догори великий палець, і промовив:

— Тух!

— Татусю, а це ж що означає? — не вгавав страхопуд.

— Це означає те, що ти маєш стулити пельку! — відрубав Чіп, дратуючись, що йому заважають у таку відповідальну мить.

— Ох, таж я все на льоту хапаю! — зрадів Джек – Гарбузова Голова, а усмішка так і сяяла на його обличчі.

Тут Чіп підніс над головою обидві руки, розчепірив усі до одного пальці й вигукнув на повен голос:

— Пух!

Дров'яна Козла відразу ж ожила, випростала ноги, позіхнула й струсила декілька чарівних окрушинок, що залишилися в неї на спині. Решта порошку наче розчинилась у ній.

— Ой, як гарно! — не стримався Джек. Чіп же просто мовчав, не зводячи з Дров'яної Козли отетерілого погляду. — Любий таточку, та з тебе ж чудесний чарівник!

5 розділ

Оживлення Дров'яної Козли

Ставши свідком власного оживлення, Дров'яна Козла здивувалася чи не більше за хлопця.

Її очі-сучки глипали то в один, то в другий бік, усе їм було дивиною в цьому світі, де їй тепер випало жити. Тоді Дров'яна Козла спробувала подивитися на себе, але повертати голову, не маючи шиї, було марно. Тож вона, намагаючись побачити себе, все крутилася, мов дзиґа, але це теж нічого не давало. Ноги в Козли були незґрабні, негнучкі, бо не мали колінних суглобів, і за якусь мить вона врізалася в Джека, аж він гепнувся в мох обіч дороги.

Чіп не на жарт стривожився за Гарбузову Голову. Та й те, що Козла крутилася мов навіжена, йому теж не подобалося, і він щосили закричав:

— Тпру! Тпр-р-ру!

Та Дров'яна Козла й оком не моргнула на його наказ, а ще за мить вона так хвицнула Чіпа по гомілці дерев'яною ногою, що хлопець аж підстрибнув від болю, а тоді з безпечнішої відстані закричав:

— Тпру! Таж тпру, кажу тобі!

Джек уже підвівся і тепер, сидячи на землі, не зводив із Дров'яної Козли зацікавленого погляду.

— Боюся, вона тебе не чує, — сказав він Чіпові.

— Хіба ж я тихо кричу? — розсердився Чіп.

— Та воно то не тихо, але ця коняка не має вух, — пояснив сміхотливий страхопуд.

— Тю! — вигукнув Чіп, тільки тепер це помітивши. — І як тоді її зупинити?

Тієї самої миті Дров'яна Козла спинилася, мабуть, дійшовши висновку, що крутися не крутися, а свого тіла їй все одно не бачити.

Зате вона побачила хлопця і підійшла ближче, щоб як слід його роздивитися.

Було дуже кумедно дивитися, як пересувається Дров'яна Козла.

Вона переставляла водночас праву передню і праву задню ноги, а потім, так само разом, — ліві ноги. Козла хотіла бігти по-кінському, іноходдю, і тіло її гойдалося вперед-назад, мов дитяча колиска.

Чіп заспокійливо поплескав її по голові, примовляючи:

— Гарна конячка! Гарна конячка!..

А Дров'яна Козла все гарцювала, намагаючись роздивитися своїми банькатими очима обриси Джека – Гарбузової Голови.

— Треба знайти їй вуздечку, — сказав Чіп, покопирсався у кишені й витягнув із неї моток міцної мотузки. Розмотавши її, він підійшов до Дров'яної Козли, прив'язав один кінець їй на шию, а другий прип'яв до великого дерева. Дров'яна Козла, не розуміючи, що й до чого, ступила крок назад, і мотуз порвався. Та тікати вона не збиралась.

— Вона дужча, ніж я думав, — сказав Чіп, — і впертості їй теж не позичати.

— А чому б тобі не зробити їй такі-сякі вуха? — запитав страхопуд. — Зроби — та й наказуй усе, чого душа забажає.

— Добра думка! — похвалив його Чіп. — Як ти до такого додумався?

— А що тут додумуватися, — стенув плечима Джек. — Тут і думати нічого, це дуже просто.

Чіп витягнув ножика, обтесав маленьке деревце і став вирізати з кори щось схоже на вуха.

— Треба, щоб вони вийшли не дуже великі, — говорив він, орудуючи ножичком, — інакше буде не коняка, а віслюк.

— А це як? — допитувався Джек, стоячи на узбіччі.

— Ну, кінські вуха більші, ніж людські, а ослячі — більші, ніж кінські, — пояснив Чіп.

— А якби мої вуха були довші, — запитав Джек, — тоді я був би конем?

— Друже мій, — серйозно мовив Чіп, — хоч би які ти мав вуха, ти був і завжди будеш тільки Джеком — Гарбузовою Головою.

— Ага, — кивнув Джек, — здається, розумію.

— Тоді це справді дивовижно, — сказав Чіп, — та, зрештою, якщо ти так і вважаєш, то шкоди від цього нікому немає. Здається, вуха вже готові. Потримаєш нашу конячку, поки я припасовуватиму їх?

— Аякже, тільки допоможи мені стати на ноги, — попросив Джек.

Чіп допоміг страхопудові підвестися із землі, і Джек тримав коня за голову, доки хлопець ножичком зробив у ній два отвори і вставив туди вуха.

— А з ними вона нічогенька, — захоплено сказав страхопуд.

Та ці його слова, вимовлені просто біля вух Дров'яної Козли, були першими звуками, які вона почула, і вони так налякали тварину, що вона щодуху рвонула вперед, відкинувши хлопця в один бік, страхопуда — в другий, і помчала чвалом, не розбираючи дороги, ніби лякаючись тупоту власних копит.

— Тпру! — заверещав Чіп, зриваючись із землі. — Тпру, дурнувата, тпру!..

Так Дров'яна Козла й скакала б, не реагуючи на вигуки, та раптом оступилась у ховрашкову нірку і полетіла шкереберть, беркицьнувшись на землю, де й залишилася лежати горічерева, відчайдушно вимахуючи в повітрі всіма чотирма ногами.

Чіп підбіг до Дров'яної Козли.

— Оце коняка так коняка, нічого не скажеш! — крикнув він. — Чому ти не спинилася, коли я кричав тобі "тпру!"?

— То "тпру!" означає "спинися!"? — здивовано запитала Дров'яна Козла, втупивши в Чіпа свої банькаті очі.

— А що ж іще? — відказав Чіп.

— І нірка в землі теж означає "спинися!", так? — допитувалася Козла.

— Певно що так, якщо ти тільки не перестрибнеш через неї, — пояснював їй Чіп.

— Яке у вас усе дивне! — вигукнула Козла, ніби вражена. — І що я тут тільки роблю?

— Розумієш, я тебе оживив, — сказав Чіп, — але з тобою не станеться нічого кепського, якщо ти мене слухатимешся й робитимеш усе так, як я тобі казатиму.

— Ага, я маю слухатися тебе в усьому, — сумирно повторила Дров'яна Козла. — А що зі мною сталося хвилину тому? Мені здається, що зі мною щось не так.

— Ти лежиш догори ногами, — пояснив Чіп. — Не брикайся, і я спробую знову поставити тебе на той бік, що треба.

— А скільки в мене всього боків? — запитала Дров'яна Козла, явно здивована почутим.

— Декілька, — не став вдаватися в подробиці Чіп. — Але спробуй не брикатися.

Нарешті Дров'яна Козла заспокоїлася, її ноги нерухомо завмерли, і Чіп після кількох спроб таки спромігся перевернути її й поставити на ноги.

— Ага, тепер, здається, зі мною все гаразд, — промовила стрибуча бестія.

— Ти зламала собі одне вухо, — сказав Чіп, уважно оглянувши дров'яну шкапу. — Доведеться замінити його на нове.

І він повів Дров'яну Козлу назад, туди, де Джек – Гарбузова Голова марно намагався підвестись. Спочатку хлопець допоміг страхопудові встати, а тоді вирізав нове вухо й припасував його Дров'яній Козлі.

— А тепер, — сказав він їй, — уважно слухай все, що я тобі казатиму. "Тпру!" означає "стій!", "вйо!" означає "скачи!", а як почуєш "пішла!", тоді скачи щодуху. Зрозуміла?

— Здається, зрозуміла, — кивнула Дров'яна Козла.

— От і добре. А тепер ми вирушаємо до Смарагдового міста, де нас чекає зустріч із Його Величністю Солом'яником. Джек – Гарбузова Голова їхатиме на тобі верхи, щоб поберегти свої коліна.

— Не маю нічого проти, — відказала Дров'яна Козла. — Твоє слово для мене — закон.

Після цього Чіп допоміг страхопудові видертися на Козлу.

— Тримайся міцніше, — застеріг він Джека, — а то гепнешся і від голови тільки друзки залишаться.

— Яке жахіття! — аж здригнувся страхопуд. — А за що мені триматися?

— Ну… — зам'явся Чіп. — Тримайся за вуха.

— Тільки не за вуха! — запротестувала Козла. — Я ж нічого не чутиму.

Важко було з нею не погодитися, тож довелося Чіпові думати далі.

— Придумав! — сказав він нарешті, пішов до лісу й вирізав із кремезного молодого деревця невеличкого кілка. Загостривши його з одного кінця, він зробив у Дров'яній Козлі, прямісінько за головою, невеличке заглиблення, тоді підняв із землі невеличкий камінь і міцно вбив кілка у тіло Козли.

— Годі! Годі! — закричала Козла. — Ти трусиш мене так, що світу білого не видно!

— Що, болить? — запитав її Чіп.

— Боліти не болить, — відказала вона, — але я терпіти не можу, коли мною трусять.

— Ну нічого, я вже скінчив, — заспокоїв її Чіп. — А тепер, Джеку, міцніше візьмися за цю ручку, тоді ти не впадеш і не поб'єшся.

Джек – Гарбузова Голова міцно вхопився за ручку, а Чіп сказав:

— Підіймайся.

Слухняна Дров'яна Козла відразу рушила вперед, і коли вона відривала ноги від землі, її тіло погойдувалося з боку на бік.

Чіп не відставав від Дров'яної Козли, цілком задоволений новою супутницею. Він аж почав щось насвистувати.

— А що означає цей звук? — запитала Козла.

— Нічого, — мовив Чіп. — Просто хочеться посвистіти, а свищу я тоді, коли в мене дуже добрий настрій.

— Я теж посвистів би, та тільки в мене рот не затуляється, — мовив Джек. — Здається мені, любий таточку, що в чомусь я страшенно недолугий.

Вони пройшли ще трохи, і вузька стежка вивела їх до широкої дороги з жовтої цегли. На узбіччі Чіп помітив дорожній знак, на якому було написано:

"ДО СМАРАГДОВОГО МІСТА ДЕВ'ЯТЬ МИЛЬ".

Уже починало сутеніти, і Чіп вирішив, що сьогодні вони переночують тут, на узбіччі, а на світанку рушать далі.

Він завів Дров'яну Козлу на трав'янистий пагорб, де росло кілька розлогих деревець, і допоміг страхопудові спішитися.

— Думаю, тебе краще покласти на ніч на землю, — сказав він. — Принаймні так буде спокійніше.

— А мені що робити? — запитала Дров'яна Козла.

— Тобі й постояти не зашкодить, — відповів Чіп. — А оскільки ти все одно не спиш, можеш стояти на варті й пильнувати, щоб нас, бува, ніхто не потривожив.

Сказавши це, він простягнувся на траві біля Джека – Гарбузової Голови і, що був надто стомлений з дороги, миттю заснув.

6 розділ

Джек їде до Смарагдового міста

На світанку Джек – Гарбузова Голова розбудив Чіпа.

Той протер заспані очі, скупався в невеличкому струмку та поснідав хлібом і сиром. Можна було починати новий день, і Чіп запропонував:

— Ходімо просто зараз. Дев'ять миль — відстань чималенька, але як нас ніщо не затримає в дорозі, то вже до полудня будемо у Смарагдовому місті.

Він допоміг Гарбузовій Голові осідлати Дров'яну Козлу, і товариство рушило далі.

Вони йшли, і Чіп зауважив, що на зміну фіалковій барві трави запанував бляклий блідо-лавандовий колір, а потім і цей лавандовий відтінок помалу перейшов у зеленавий, і що більше подорожні наближалися до міста, де правив Солом'яник, то яскравішою ставала зелена барва.

Вони не пройшли і двох миль, як жовту мощену дорогу перетнула широка й стрімка річка. Чіп замислився, як через неї переправитися, і поки думав, помітив пором із поромником, що плив від протилежного берега простісінько до них.

Коли пором причалив, Чіп запитав:

— Ви могли би перевезти нас на той берег?

— Чому б і ні, аби платили, — відповів поромник. Обличчя в нього було зле і неприємне.

— Я не маю грошей, — сказав Чіп.

— Ані шеляга? — здивувався поромник.

— Ані шеляга, — кивнув Чіп.

— Я не такий дурний, щоб переправляти вас за спасибі, — відрубав поромник.

— Яка гарна людина! — промовив сміхотливий Джек.

Поромник глипнув на страхопуда, але нічого не сказав. Чіп спробував щось придумати, але думки його весь час крутилися довкола поромника та переправи. Невже це кінець їхньої подорожі?

— Мені дуже-дуже треба дістатися Смарагдового міста, — вмовляв він поромника, — а хто, крім вас, переправить нас через річку?

Поромник засміявся, але його сміх не обіцяв нічого доброго.

— Он ваша дерев'яна шкапа у воді не тоне, — кивнув він на Козлу, — сідай на неї та й пливи собі. А за тим гарбузоголовим одороблом мені б узагалі голова не боліла: як хоче — хай перепливає, а не хоче — хай іде раків годувати.

— О, за мене можете бути спокійні, — мовив Джек, приязно усміхаючись сварливому поромникові. — Я навіть не сумніваюся в тому, що чудово триматимуся на воді.

Чіп вирішив, що, може, й справді варто ризикнути, а Дров'яна Козла, яка й близько не знала, що таке небезпека, цілком із ним погодилася. Він завів її у воду, всівся на неї верхи, а страхопуд Джек, і собі забрівши по коліна в річку, схопився за її хвоста, щоб легше було втримати свою гарбузову голову над водою.

— А тепер, — став напучувати хлопець Дров'яну Козлу, — перебирай ногами та пливи, і тоді ми всі дістанемося того берега.

Слухняна Козла відразу ж запрацювала ногами, наче веслами, і товариство помалу рушило впоперек течії до протилежного берега.

Незабаром, вдало перепливши річку, подорожні вже видиралися на поросли травою берег.

Чіп набрав повні черевики води і промочив до колін холоші, зате вище колін на нього не впало жодної краплі — так гарно пливла Дров'яна Козла. Зате страхопуд Джек був мокрісінький як хлющ, а на його дженджикуватому вбранні не було жодної сухої нитки.

— Нічого, на сонечку враз обсохнемо, — заспокоював Чіп, — і хоч би що там казали, а ми самі, без порома, переправилися через річку, всі залишилися цілі та неушкоджені, тож тепер можна мандрувати далі.

— Мені сподобалося пливти по воді, — мовила Дров'яна Козла.

— І мені сподобалося, — підтакнув страхопуд.

Дуже швидко вони знайшли доріжку, мощену жовтою цеглою, що виявилася продовженням дороги, яка обривалася на тому березі, й Чіп знову допоміг страхопудові осідлати Дров'яну Козлу.

— Якщо гайнути навскоки, — сказав він, — то на вітрі твій одяг швидше висохне. А я, щоб не відставати від вас, схоплюся за хвіст і бігтиму позаду. Так ми дуже скоро всі висохнемо.

— То нехай тоді Козла швидше переставляє ноги, — сказав Джек.

— Я поскачу так, що ви забудете про все на світі, — бадьоро запевнила Дров'яна Козла.

Тоді Чіп ухопився за кінчик гілки, що правила їй за хвіст, і голосно гукнув:

— Вйо!

Козла пішла поступом, а Чіп за нею слідом. Коли вони трохи пробігли, йому захотілося додати швидкості, і хлопець закричав:

— Пішла!

Козла вже знала, що тепер треба бігти якнайшвидше, і помчала на шаленій швидкості, а Чіп метлявся за нею, як собачий хвіст. Щоб не

відстати від Козли, він летів, не чуючи під собою ніг, і ще ніколи в житті йому не доводилося так бігти.

Та дуже швидко хлопець почав вибиватися з сил. Він спробував крикнути Дров'яній Козлі, щоб та спинилася, та всі слова застрягали у нього в горлянці. А тоді несподівано хруснув кінчик хвоста, бо то була просто суха галузка, і Чіп сторчма покотився по курній дорозі. А стрибуча дерев'яна бестія та її гарбузоголовий вершник помчали далі дорогою і за мить зникли вдалині.

Поки Чіп підводився з дороги, поки відпльовувався, прочищаючи горлянку, кричати "тпру!" вже не було кому: за Дров'яною Козлою і страхопудом уже й слід прохолов.

Тепер не треба було нікуди поспішати, тож Чіп присів край дороги, щоб звести дух, а трохи перепочивши, рушив далі дорогою.

"Рано чи пізно я їх напевно наздожену, — міркував хлопець. — Далі Смарагдового міста дорога однак не веде, тож вони доскачуть до брами, та й по всьому".

А Джек сидів собі на Козлі, міцно тримаючись за ручку, а коняка басувала, мов справжнісінький рисак. І ніхто з них і гадки не мав, що Чіп плентається далеко позаду, бо страхопуд не оглядався позад себе, а Дров'яна Козла просто не змогла б оглянутися, навіть якби дуже захотіла.

Отак вони скакали, і Джек став помічати, що й трава, й дерева довкола давно вже стали яскраво-смарагдового кольору. І він зрозумів, що до Смарагдового міста вже рукою подати, дарма що його шпилів і бань іще не було видно.

Невдовзі перед ними показався мур із зеленого каменю, щедро оздоблений смарагдами. Джек перелякався, аби Козла, не знаючи, що

перед брамою треба спинятися, не розбилася об мур сама і не розбила його, і щодуху закричав:

— Тпр-р-ру!

Дров'яна Козла зупинилася так різко, що якби Джек не тримався за свою ручку, він неодмінно беркицьнувся б через неї і розтрощив би свою усміхнену голову.

— Ото була їзда, татусю! — гукнув він, та що йому ніхто не відповів, Джек обернувся назад і тільки тепер помітив, що Чіпа ззаду немає.

Гарбузова Голова не на жарт збентежився Чіповим зникненням. Поки він сушив собі голову, де подівся Чіп і що ж тепер робити, брама у зеленій стіні розчинилась і до них вийшов чоловічок.

Це був маленький повновидий коротун, що справляв враження надзвичайно добродушної людини. Весь його одяг був зеленої барви, на голові стирчав зелений гостроверхий капелюх, а на очах були зелені окуляри. Чоловічок уклонився Гарбузовій Голові й промовив:

— Я прибрамний Воротар, стережу вхід до Смарагдового міста. Дозвольте поцікавитися, хто ви такі й що вас сюди привело?

— Мене звати Джек – Гарбузова Голова, — широко всміхаючись, відповів страхопуд, — а що ж до того, що нас сюди привело, то я й гадки не маю.

Воротаря неначе збентежила така відповідь, і він скрушно похитав головою, мовби був розчарований.

— Ти хто, гарбуз чи чоловік? — запитав він, утім, не переходячи меж ввічливості.

— І те, і друге, — відповів йому Джек.

— А оця дерев'яна шкапина — вона що, теж жива? — далі допитувався Воротар.

Дров'яна Козла закотила догори своє банькате око, підморгнула Джекові, а потім, підскочивши, з силою опустила своє дерев'яне копито на ногу Воротареві.

— Ай! — скрикнув чоловік. — Даруйте, якщо я запитав щось зайве. Але ваша відповідь надзвичайно переконлива. Добродію, ви маєте у Смарагдовому місті якісь справи?

— Гадаю, що так, — цілком серйозно відповів страхопуд, — а от які саме — не згадаю, хоч убий. Мій татусь міг би вам усе розповісти, але зараз його немає з нами.

— Дивні у вас справи, дуже дивні! — здивувався Воротар. — Але виглядаєте ви незлостиво, бо коли хтось затіває щось лихе, навряд чи він стане так усміхатися.

— А, моя усмішка, — озвався Джек. — Проти неї я безсилий, бо вона вирізана ножичком на гарбузі.

— Ходімо до мене в комірку, — мовив прибрамний Воротар, — подумаємо, що з вами робити.

Дров'яна Козла із вершником на спині пройшла через браму й опинилася в невеличкій комірчині, вибудуваній просто в мурі.

Воротар смикнув шнурок дзвінка, і за мить із дверей навпроти з'явився високий охоронець, убраний у зелене. У руках він тримав довжелезну зелену рушницю, сперту на плече, а ще мав прегарну зелену бороду, що сягала йому до колін.

Побачивши його, Воротар сказав:

— Ось дуже дивний подорожній, який не знає, ні чого він прийшов до Смарагдового міста, ні чого йому тут треба. Підкажи, що з ним робити?

Зеленобородий охоронець зацікавлено оглянув дивного страхопуда, тоді рвучко труснув головою, так що борода пішла йому легенькими брижами, і сказав:

— Мушу провести цих подорожніх до Його Величності Солом'яника.

— А що Його Величність Солом'яник із ними робитиме? — здивувався Воротар.

— А це вже йому вирішувати, — відповів охоронець. — Мені вистачає й своїх справ. Усіма клопотами, що приходять із-за меж Смарагдового міста, завідує Його Величність. Тож натягніть на цього прибулого окуляри, і я відведу його до королівського палацу.

Воротар відчинив велику скриню з окулярами, видобув із неї одну пару і приміряв на величезні круглі очі страхопуда.

— У мене немає таких окулярів, що повністю накрили б твої очі, — зітхнув він скрушно. — Та й голова твоя така здоровенна, що, мабуть, доведеться їх прив'язувати.

— А чому це я мушу одягати окуляри? — здивувався Джек.

— Бо тут усі так роблять, — пояснив зеленобородий охоронець, — крім того, в них твої очі не осліпнуть від розкішного блиску, яким промениться наше місто.

— Ого! — скрикнув Джек. — Тоді як хочеш, а почепи їх на мене. Я не хочу осліпнути.

— І я не хочу! — втрутилася Дров'яна Козла. Їй швиденько знайшли пару окулярів і начепили їх на її булькаті очі.

Зеленобородий охоронець вивів їх через внутрішню браму, і вони відразу ж опинилися на головній вулиці величного Смарагдового міста. На фасадах прекрасних будинків виблискували зелені самоцвіти, всі вежі й баштоки теж були оздоблені смарагдами. Навіть хідник із зеленого мармуру променів коштовним камінням, і кожен, хто вперше потрапляв на вулиці Смарагдового міста, був зачарований цією красою.

Та ні страхопуд Джек, ні Дров'яна Козла нічогісінько не тямили в розкоші й красі, тож байдуже позирали крізь зелені окуляри на чудасії міста. Вони спокійно йшли собі за зеленим охоронцем, майже не зважаючи на юрми зеленого люду, що здивовано поглядав на мандрівців. Ось до них із гавкотом вилетів зелений пес, та Дров'яна Козла тут же хвицнула його дерев'яною ногою, і він зі скавулінням сховався в одному з будинків. Далі вже ніхто не наважувався стати їм на дорозі, і товариство спокійно дійшло до королівського палацу.

Джек ладен був би проїхатися на Козлі і по палацових сходах, а там і до самого Солом'яника, але охоронець пояснив, що так не можна. Добряче натрудившись, Джек таки зліз на землю, слуга відвів Дров'яну Козлу на задній двір палацу, а зеленобородий охоронець повів страхопуда до палацу через головний вхід.

Залишивши гостя у вишукано вмебльованій почекальні, охоронець пішов доповісти про нього. Його Величність саме вмирав від нудьги, тож наказав, щоб незнайомець негайно ж постав перед ним.

Джек не відчував ні страху, ні хвилювання перед зустріччю з правителем прекрасного міста, бо геть не знався на звичаях та етикеті.

Проте опинившись у Тронній Залі й уперше в житті побачивши Його Величність Солом'яника, котрий сидів на блискучому троні, він так здивувався, що застиг як укопаний.

7 розділ

Його Величність Солом'яник

Гадаю, всякий читач цієї книжки чудово уявляє собі, що таке солом'яне опудало.

А от Джек – Гарбузова Голова на своєму недовгому віку ще жодного разу не стикався з солом'яниками, і саме тому зустріч із неперевершеним Королем Смарагдового міста справила на нього незабутнє враження. Вбрання Його Величності Солом'яника складалося з полинялого блакитного рам'я, а його голова була звичайнісіньким мішком, напханим соломою, з так-сяк намальованими очима, вухами, носом і ротом, які надавали йому схожості з обличчям. Під одягом також угадувалася солома, але напхана вона була так недбало, що і руки, і ноги Його Величності були непропорційно опецькуваті. На руках він мав довгопалі рукавички, підбиті бавовною. З-під монаршого камзола виглядали жмути соломи, солома стирчала й із-за коміра та з халяв чобіт. На монарховій голові лежала важка золота корона, оздоблена сліпучими самоцвітами, і від її ваги на королівському чолі збиралися зморшки, що надавало намальованому обличчю виразу глибокої задуми. Власне кажучи, ота Солом'яникова корона була єдиною ознакою високого королівського титулу. Бо все інше виказувало в ньому звичайнісіньке солом'яне опудало: вайлувате, мішкувате й незграбне.

Поки Джек стояв і дивувався, як виглядає Його Величність Солом'яник, той не менш здивовано розглядав гарбузоголового прибульця з дерев'яними руками та ногами, в широких фіалкових штанах, рожевому жилеті, червоній сорочці та з гарбузовою фізіономією,

з якої ні на мить не сходив широкий усміх. Здавалося, що страхопуд радів і нарадітися не міг із того, що ожив та й ходить по землі.

Щоправда, спершу Його Величність Солом'яник подумав навіть, що цей дивакуватий прибулець просто насміхається з нього, й уже хотів поставити його на місце.

Але недарма він зажив собі слави найбільшого мудреця Країни Оз. Солом'яник пильніше придивився до гарбузоголовця і відразу помітив, що усмішка просто вирізана на гарбузові, тож хай би як він хотів посерйознішати, це було просто неможливо.

Першим мав говорити Король, і після кількахвилинної паузи, під час якої монарх і прибулий вивчали один одного, Солом'яник не без подиву запитав:

— Звідки ти прийшов сюди, де розташоване те місце, в якому тебе оживили?

— Даруйте, Ваша Величносте, — відказав Гарбузова Голова, — але я вас не розумію.

— Не розумієш чого? — здивувався Солом'яник.

— Не розумію тієї мови, якою ви розмовляєте. Ви розумієте, я родом із Країни бороданів, тож виходить, що я іноземець.

— Ах, ну звісно ж! — вигукнув Солом'яник. — Я сам говорю мовою жувастиків, яка також є мовою Смарагдового міста. А ти, певно, розмовляєш мовою гарбузоголовців?

— Саме так, Ваша Величносте, — відповів гарбузовий страхопуд, уклоняючись Королю. — Тож навряд чи ми зможемо порозумітися.

— Оце так не щастить, то не щастить, — замислено промовив Солом'яник. — Доведеться нам шукати товмача.

— А хто такий товмач? — запитав Джек.

— Це людина, котра розуміє і твою мову, і мою. Коли говорю я, товмач пояснює тобі, що я кажу. А коли говориш ти, він перекладає мені твою мову. Товмач не тільки знає обидві мови, а ще й говорить ними.

— Гарно придумано, — промовив Джек. Його страшенно здивував такий простий розв'язок цієї проблеми.

Тим часом Солом'яник гукнув зеленобородого охоронця і наказав йому піти до міста й знайти такого городянина, котрий, окрім своєї мови, знав би ще мову бороданів, і негайно привести його до палацу.

Коли охоронець пішов, Солом'яник сказав:

— Не хочеш сісти, поки ми чекаємо?

— Ваша Величність, мабуть, забули, що я вас не розумію, — відповів Гарбузова Голова. — Якщо вам хочеться, щоб я сів, ви повинні показати мені це якимось знаком.

Солом'яник зійшов із трону, підійшов до крісла та присунув його ззаду до Джека. Потім він різко штурхонув страхопуда, і той як стояв, то так і гепнув на подушки. Він упав не дуже вдало, тіло його зігнулося вдвоє, мов складаний ножик, і розпрямлятися йому довелося довго й нудно.

— Тобі зрозумілий цей знак? — манірно поцікавились Його Величність.

— Зрозуміліше не буває, — запевнив його Джек, беручись руками за гарбузову голову, котра перекрутилася на шиї, щоб повернути її на місце.

— Мені здається, тебе робили поспіхом, — зауважив Солом'яник, спостерігаючи, як Джек силкується розпрямитися.

— Ваша Величність справляє таке самісіньке враження, — бовкнув той перше, що спало на думку.

— Але між нами є одна відмінність, — вів далі Солом'яник. — Я можу зігнутися і не зламаюсь, а ти зламаєшся, та так і не зігнешся.

І тут до зали увійшов зеленобородий охоронець, ведучи за руку дівчинку. Вона справляла враження дуже приємної та дуже скромної особи, мала гарненьке личко, чудові зелені очі та зелене волосся. Гарненька спідниця із зеленого шовку сягала їй до колін, відкриваючи панчішки, вишиті гороховими стручками, та зелені оксамитові черевички, на яких замість пряжок красувалися пучечки зеленого салату. На пояску було вишито листки конюшини, а веселенька невеличка камізелька була розшита по краях блискучими смарагдами, причому всі камені були одного розміру.

— О, та це ж Джеллі Джем! — вигукнув Солом'яник, коли зелена дівчинка схилила перед ним свою вродливу голівку. — Скажи мені, люба, ти розумієш мову бороданів?

— Так, Ваша Величносте, — відповіла дівчина, — бо я сама родом із Північної країни.

— Тоді ти будеш нам за товмача, — сказав Солом'яник, — і перекладатимеш оцьому гарбузоголовому страхопудові все, що я казатиму, і пояснюватимеш мені його слова. Сподіваюся, ти не маєш нічого проти? — обернувся він уже до свого гостя.

— Нічогісінько, — відповів той.

— Тоді для початку запитай у нього, — промовив Солом'яник, обертаючись до Джеллі, — що привело його до Смарагдового міста?

Та замість питати, дівчина, котра очей не зводила зі страхопуда Джека, сказала:

— Такої дивовижі я ще не бачила. Хто тебе зробив?

— Хлопець на ім'я Чіп, — відповів Джек.

— Що він каже? — запитав Солом'яник. — Не вірю власним вухам. Що він сказав?

— Ваша Величносте, він говорить, що ви зовсім не маєте клепки, — стримано мовила дівчина.

Солом'яник занепокоєно засовався на троні й обмацав голову лівою рукою.

— Як, певно, гарно розуміти дві різні мови, — нарешті зітхнув він. — Люба моя, запитай-но його, що він скаже, коли його запроторять до в'язниці за образу правителя Смарагдового міста?

— Я вас не ображав! — обурено запротестував страхопуд.

— Тихо! Тихо! — урвав його Солом'яник. — Зачекай, поки Джеллі перекладе тобі, що я сказав. Скажи, навіщо нам товмач, якщо ти перебиватимеш його на кожному слові?

— Добре, я зачекаю, — похмуро погодився страхопуд, та коли він це казав, мармиза його усміхалася від вуха до вуха. — Юна леді, перекладайте, що сказав Король.

— Його Величність запитують, чи ви не зголодніли, — сказала Джеллі.

— О, анітрохи! — відказав Джек уже трохи веселіше. — Я взагалі не можу їсти.

— Ти диви, зовсім як я, — зауважив Солом'яник. — То що він сказав, дорога Джеллі?

— Він запитав, чи відомо вам, що одне з ваших очей намальовано більшим за друге, — пустотливо сказала дівчина.

— Не вірте їй, Ваша Величносте! — зарепетував Джек.

— Та я й не вірю, — спокійно мовив Солом'яник. Потім він уважно подивився на дівчину й запитав: — Ти впевнена, що розумієш мову бороданів?

— Цілком упевнена, Ваша Величносте, — сказала Джеллі Джем, щосили стримуючись, аби не розреготатися в присутності монаршої особи.

— Тоді чому мені здається, що я теж її розумію? — допитувався Солом'яник.

— Бо це одна й та сама мова! — пояснила дівчина, вже не стримуючи веселого сміху. — Невже Вашій Величності не відомо, що мова для всієї Країни Оз одна?

— То це правда? — вигукнув Солом'яник, відчуваючи полегшу після цих слів. — О, тоді я з легкістю перекладатиму свої слова сам!

— Ваша Величносте, це я в усьому винен, — сказав Джек, почуваючись повним йолопом. — Я подумав, що як ми живемо в різних країнах, то й мови у нас теж мають бути різні.

— Нехай це стане тобі добрим уроком на майбутнє, щоб ти більше ніколи й нічого не думав, — покартав його Солом'яник. — Якщо не вмієш мислити розумно, то мовчи й ні пари з уст, як справжній страхопуд. Тим більше, що ти і є страхопуд.

— Так, Ваша Величносте! — погодився Гарбузова Голова.

— Мені здається, — вів далі Солом'яник, помалу лагідніючи, — що не варто було переводити стільки добра заради того, щоб змайструвати такого нікчему.

— Запевняю Вашу Величність, що я нікого не просив мене створювати, — відказав Джек.

— Зрештою, як і я! — добродушно сказав Король. — А якщо вже ми так відрізняємося від звичайних людей, то чому б нам не стати друзями?

— Сердечно радий такій пропозиції! — вигукнув Джек.

— Що?! У тебе є серце? — здивувався Солом'яник.

— Ні. Це образне порівняння, я сказав би, фігура мовлення, — пояснив Джек.

— Слухай, найвдаліша твоя фігура — та, що з дерева, а що ти не маєш мозку, щоб думати, то надалі я попросив би тебе не давати волю своїй уяві, — застеріг Солом'яник.

— Згода! — вигукнув Джек, хоча геть нічого зі сказаного не зрозумів.

Потім Його Величність відпустив Джеллі Джем і зеленобородого охоронця, і коли ті пішли, він узяв свого нового друга під руку і повів його на задній двір зіграти партію в метання кілець.

8 розділ

Полководиця Жинжур та її заколотниці

Чіп так боявся загубити свого страхопуда і Дров'яну Козлу, що здолав півдороги до Смарагдового міста, навіть не зупиняючись перепочити.

А потім йому став дошкуляти голод, але всі його сухарі та сир, які він узяв із собою в дорогу, були давно вже з'їдені.

Хлопець ішов дорогою і думав, що йому робити, аж тут йому трапилася дівчина, що сиділа на узбіччі. Але найбільше Чіпа вразила не дівчина, а її вбрання. Нічого кращого за нього він іще не бачив: дівчина була одягнена в шовкову жилетку смарагдово-зеленого кольору та чотириколірну спідницю, що була спереду блакитна, зліва жовта, ззаду червона, а праворуч фіалкова. Спереду жилетка була застібнута на чотири ґудзики: верхній — зелений, другий — жовтий, третій — червоний і останній — фіалковий.

Яскраві барви вбирали в себе очі, тож чи варто гудити Чіпа за те, що спершу його погляд якусь хвильку блукав по дівочому вбранні, і вже тільки після цього хлопець поглянув на обличчя незнайомки. А дівчисько нівроку, подумав він. Єдине, що псувало дівчину, — це вираз

якогось невдоволення на обличчі, з домішкою чи то зневаги, чи то зухвалості.

Чіп роздивлявся дівчину, а дівчина тим часом роздивлялася його. Біля неї стояв кошик для їжі, в одній руці вона тримала смачнющий бутерброд, у другій — круто зварене яйце й наминала їх із такою насолодою, що навіть пробудила в Чіпові симпатію до себе.

Хлопець уже хотів був попросити, щоб вона поділилася з ним обідом, коли та несподівано звелася на ноги й стала обтрушувати крихти зі спідниці.

— Тримай! — промовила дівчина, простягаючи йому кошика. — Мені час іти. Ти нестимеш мого кошика, а якщо хочеш їсти, то пошукай у ньому щось перекусити.

Чіпа не треба було просити двічі, і якийсь час він мовчки йшов за дівчиною, щось собі жуючи й ні про що її не запитуючи. Вона швидко крокувала перед хлопцем, і від неї віяло такою рішучістю і поважністю, що хлопець подумав: не інакше як якась поважна птиця.

Коли Чіп нарешті втамував голод, він наздогнав дівчину і спробував іти в ногу з її швидкими кроками, та виявилося, що це дуже важко: дівчина була набагато вища за Чіпа і, схоже, дуже кудись поспішала.

— Дуже дякую тобі за бутерброди, — подякував Чіп, ідучи поряд із нею. — Можна поцікавитись, як тебе звати?

— Мене звати Полководиця Жинжур, — коротко відповіла дівчина.

— Ого! — здивувався хлопець. — А чим же ти командуєш?

— У нас тут війна, і я командую Військом Непокори, — відповіла Полководиця, може, занадто різко, що було цілком невиправдано з її боку.

— Ого! — знову здивувався Чіп. — Я й не знав, що тут війна.

— А звідки б тобі про це знати, — відрізала дівчина, — коли ми тримаємо це в таємниці? До того ж, наше військо складається із самих дівчат, — додала вона не без гордості, — тож просто чудесно, що досі ніхто не знає про нашу змову.

— А й справді, — погодився Чіп. — І де ж твоє військо?

— Десь за милю звідси, — відповіла Полководиця Жинжур. — Щойно я кинула заклик, як на нього почали прибувати дівчата з усієї Країни Оз. А сьогодні ми вирушаємо в похід на Його Величність Солом'яника і позбавимо його трону. Я прибуваю до Війська Непокори, і ми відразу ж вирушаємо на Смарагдове місто.

— Оце-то так, — мовив Чіп, глибоко вдихаючи повітря, — дива та й годі! А чому, дозволь спитати, ви вирішили позбавити влади Його Величність Солом'яника?

— По-перше, чоловіки вже й так довгенько правлять Смарагдовим містом, — стала пояснювати дівчина. — По-друге, у ньому повно всілякого каміння, котре значно краще виглядало б у каблучках, браслетах і намистах. А по-третє, у скарбоні Короля чимало грошей, їх вистачить, аби кожна дівчина могла справити собі дюжину нових суконь. Ось ми й хочемо прибрати це місто до рук і запровадити в ньому свої порядки.

У голосі Жинжур було стільки енергії та рішучості, що не залишалося найменших сумнівів: вона нітрохи не жартувала!

— Але війна — це погано, — сказав Чіп, трохи подумавши.

— Наша війна буде саме задоволення, — бадьоро запевнила його Жинжур.

— У вас буде багато жертв! — не вгавав Чіп, і в голосі його забриніли нотки страху.

— Цього можеш не боятися, — заспокоїла його Жинжур. — Таж який чоловік встоїть перед дівчиною чи підійме на неї руку? А в нашому Війську самі красуні.

Чіп розсміявся.

— Може, ти й маєш слушність, — сказав хлопець, — але браму стереже Воротар, і він вірний своєму повелителю. Та й Королівське військо не віддасть так легко Смарагдового міста.

— Те військо немічне й старе, — зневажливо озвалася Полководиця Жинжур. — Уся сила того війська пішла на вирощування бороди, а його лиха дружина вічно вириває з корінням половину тієї бороди. Коли правителем Смарагдового міста був Оз, зеленобородий охоронець був дуже гарним Королівським військом, бо люди боялися Оза. А от Солом'яника не боїться ніхто, і військо його в разі війни також нічого не варте.

Отак поговоривши, вони пішли далі мовчки, і невдовзі добралися до чималенької лісової галявини, де зібралося рівно чотири сотні дівчат. Вони безтурботно сміялися і розмовляли всі водночас, немовби вони зібралися не на війну, не штурмувати Смарагдове місто, а просто вийшли на пікнік.

Усі дівчата були поділені на чотири загони, і Чіп зауважив, що на всіх було таке самісіньке вбрання, як на Полководиці Жинжур. Тільки

дівчата з Країни жувастиків спереду до спідниці почіпляли блакитні стрічки, ті, що були з Країни ковтунців, — червоні, у дівчат-моргайликів спідниці були прикрашені жовтенькими стрічками, а дівчата з Краю бороданів мали фіалкові стрічки. Усі вони були вбрані в зелені жилетки, що, мабуть, мало означати Смарагдове місто, яке вони збиралися перемогти, а за кольором верхнього ґудзика можна було безпомилково визначити, хто з якої країни прибув. Ця форма й сама по собі була яскрава й гарна, а коли цими барвами майоріла ціла галявина, видовище було взагалі неповторне.

Чіпові здалося, що Військо Непокори геть беззбройне, але тут він помилявся. Волосся в кожної дівчини було зібрано на потилиці в тугий вузол, і от у цих вузлах блищали по дві спиці для плетення.

Полководиця Жинжур видерлася на пеньок і звернулася з промовою до свого війська:

— Приятельки! Співгромадянки! Дівчата! — розпочала вона. — З хвилини на хвилину ми розпочнемо повстання проти чоловіків Країни Оз! Наша мета — підкорити Смарагдове місто і скинути з трону Короля Солом'яника, заволодіти міріадами коштовного каміння та королівською скарбницею, а ще — перемогти наших теперішніх утискувачів!

— Ура! — закричали ті, хто її почув. Та більша частина Війська Непокори, як здалося Чіпові, так була перейнята своїми балачками, що взагалі не звертала уваги на слова Полководиці.

Ось пролунала команда рушати, дівчата вишикувалися в чотири зграйки, чи то пак, загони, і рішучим кроком подалися до Смарагдового міста. Хлопець поплентався за ними, несучи декілька кошиків, згортків і пакунків, що їх довірили йому декотрі учасниці Війська Непокори. Дуже швидко вони дійшли до зелених гранітних стін Смарагдового міста й зупинилися перед вхідною брамою.

Воротар відразу ж вийшов із брами. Вигляд у нього був такий здивований, ніби то не військо прибуло до міста, а мандрівний цирк. На золотому нашийному ланцюжку відкрито висіла в'язка ключів, він безтурботно тримав руки в кишенях, і, схоже, йому в голові навіть не було, що Смарагдовому місту можуть загрожувати заколотниці. Побачивши дівчат, Воротар радо промовив:

— Доброго ранку, мої дорогенькі! Чим можу допомогти?

— Негайно ж здавайся! — наказала йому Полководиця Жинжур, ступаючи крок до нього і насупившись так грізно, як тільки було здатне її вродливе личко.

— Здавайся!? — повторив ошелешений чолов'яга. — Ні, так не можна. Це проти закону! Не перший рік живу на світі, а такого ще не бачив!

— А я кажу: здавайся! — люто гаркнула Жинжур. — Це — бунт!

— А на вигляд і не скажеш, — мовив Воротар, поглядаючи то на одну дівчину, то на другу.

— Але це так! — закричала Жинжур, нетерпляче тупаючи ніжкою. — І ми збираємося підкорити Смарагдове місто!

— Небо всемогутнє! — вигукнув здивований прибрамний Воротар. — Яка нісенітниця! Любесенькі дівчата, верталися б ви до своїх мам, доїли б корів та випікали хліб. Ви що, не знаєте, що воювати місто — справа небезпечна?

— А ми не боїмося! — правила своєї Полководиця, і вигляд у неї був такий рішучий, що Воротареві стало трохи ніяково.

І він подзвонив у дзвоник, викликаючи зеленобородого охоронця, а вже за мить шкодував, що зробив це. Бо його одразу ж обступила юрма дівчат, котрі повиймали з вузлів на потилиці спиці й націлили їх в обличчя Воротареві небезпечно близько до пухких щік та очей, що часто-часто кліпали від страху.

Бідний чолов'яга кричав, благаючи пощади, і не чинив ніякого опору, коли Жинжур знімала в нього з шиї в'язку ключів.

Із Полководицею на чолі Військо кинулося до брами, але там його перестріла Королівська Гвардія Оза — часом ще так називали зеленобородого охоронця.

— Стій! — закричав охоронець і прицілився просто в обличчя дівчини-ватажка.

Декілька дівчат заверещали й кинулися геть, але Полководиця Жинжур навіть не ворухнулася, а лише з докором сказала:

— Ага, он як? Невже ви вистрелите в нещасну, безпорадну дівчину?!

— Ні, — відказав охоронець, — моя рушниця не заряджена.

— Не заряджена?!

— Не заряджена, бо, знаєте, всяке буває. І я вже не пам'ятаю, де сховав порох і кулі до неї. Утім, якщо ви трохи зачекаєте, я спробую їх розшукати.

— Не хвилюйтеся, — весело розсміялася Жинжур, тоді обернулася до свого війська та прокричала:

— Дівчата, рушниця не заряджена!

— Ура! — заверещали повстанки, підбадьорені гарною новиною, і знов посунули на охоронця такою тісною юрмою, що просто дивно, як вони не скололи одна одну своїми спицями.

Але Королівська Гвардія Оза надто боялася жіноцтва, щоб вистояти перед такою нестримною навалою.

Зеленобородий охоронець крутнувся на п'ятах, прошмигнув у браму й щосили побіг до королівського палацу.

А Полководиця Жинжур та її юрма безперешкодно заполонили незахищене Смарагдове місто.

Ось так, не проливши жодної краплі крові, Військо Непокори заволоділо містом і стало Військом Завойовниць!

9 розділ

Солом'яник замислює втечу

Чіп непомітно залишив дівчат і собі поспішив за зеленобородим охоронцем.

Військо Завойовниць повільно розтікалося містом, бо дівчата раз за разом зупинялися, виколупуючи спицями смарагди зі стін будинків і тротуарів.

Коли Чіп та охоронець опинилися в палаці, там іще не знали про завоювання Смарагдового міста.

Солом'яник і Джек – Гарбузова Голова саме грали в кільця на задньому дворі, коли несподівано з'явилася Королівська Гвардія Оза. Охоронець влетів до двору беззбройний, простоволосий, на його форму

шкода було дивитися, а коли він біг, то за ним іще на цілий метр лопотіла зелена борода.

— Запиши одне очко на мій рахунок, — холоднокровно мовив Солом'яник страхопудові. А тільки тоді обернувся до охоронця: — Що сталося, чоловіче?

— О, Ваша Величносте!.. Ваша Величносте!.. Місто... завойоване! — задихаючись промовив той.

— От тобі й маєш! — озвався Солом'яник. — Зроби таку ласку, піди позамикай на засуви всі двері й вікна палацу, а я поки що покажу Джекові, як правильно метати кільця.

Охоронець кинувся виконувати наказ, а Чіп, котрий ходив за ним як тінь, залишився у дворі й став із цікавістю спостерігати за Солом'яником.

Його Величність і далі спокійнісінько метали кільця, немов це не його тронові загрожувала небезпека, але страхопуд, побачивши Чіпа, швиденько пошкандибав на своїх дерев'яних ногах до хлопця.

— Доброго дня, шляхетний батечку! — радісно закричав він. — Який я радий, що ти тут. Та капосна Дров'яна Козла занесла мене аж сюди.

— Я так і знав, — відказав Чіп. — Напевне, ти весь побився, бідолаха, живого місця на собі не маєш, так?..

— Та ні, ми добре добралися, — заспокоїв його Джек, — а Його Величність дуже люб'язно мене прийняли.

Тут повернувся зеленобородий охоронець, і Солом'яник запитав:

— То хто, ти кажеш, мене завоював?

— Полчище дівчисьок, поназбиране з усіх чотирьох кінців Країни Оз, — відповів охоронець, іще досі блідий від страху.

— І де ж було моє непохитне військо? — допитувалися Його Величність, суворо дивлячись на охоронця.

— Ваша Непохитна Гвардія кинулася навтьоки, — чесно зізнався охоронець, — бо нема такого чоловіка, що встояв би перед жахливою зброєю цих завойовниць.

— Ну, добре, — мовив Солом'яник, трохи подумавши. — Якщо я втрачу трон, то втрата невелика, бо непроста це справа — правити Смарагдовим містом. Та й ця корона — річ не з легких, у мене від неї голова болить. Сподіваюся, завойовниці не четвертуватимуть мене тільки за те, що мені пощастило стати Королем Смарагдового міста?

— Я чув, як вони говорили, — втрутився Чіп, — що зроблять із вашої одежі килимок для ніг, а вашим черевом понабивають диванні подушки.

— Що ж, тоді це не іграшки, — дійшов висновку Його Величність, — і мені було би незле подбати про відступ із цього місця.

— І куди ж ви подастеся? — запитав Джек – Гарбузова Голова.

— До мого друга Бляшаного Лісоруба, котрий править моргайликами і зветься їхнім Імператором, — відказав Солом'яник. — Хто-хто, а він не дасть мене скривдити.

Тут Чіп виглянув у вікно.

— Завойовниці оточили палац, — сказав хлопець. — Тікати вже пізно. Вони просто розірвуть вас на шматочки.

Солом'яник скрушно зітхнув.

— Коли тобі загрожує небезпека, — промовив він, — ніколи не треба гарячкувати, краще просто сісти і подумати. Тож даруйте мені, але саме цим я зараз і займуся.

— Але ж нам теж буде непереливки, — занепокоївся страхопуд. — Якщо хтось із цих дівчисьок знається на куховарстві, мені тоді кінець!

— Не мели дурниць! — крикнув на нього Солом'яник. — Хай собі знаються, однаково їм тепер не до куховарства!

— Але тоді мені доведеться казна-скільки стирчати тут у полоні! — обурювався Джек. — А я швидко псуюся.

— Ага. То з тобою немає про що говорити, — відказав Солом'яник. — Усе набагато серйозніше, ніж я підозрював.

— Ти житимеш багато років, — похмуро озвався страхопуд, — а моє життя незрівнянно коротше. Тож я хочу сповна скористатися кількома днями, які мені ще залишаються.

— Ну, ну, не хвилюйся, — спробував заспокоїти його Солом'яник. — Якщо ти помовчиш і даси мені спокійно все обдумати, може, я і придумаю, як нам усім порятуватися.

Тут усі позамовкали і стали терпляче чекати, а Солом'яник відійшов у кут, повернувся до стіни обличчям і стояв так добрих п'ять хвилин.

Коли час роздумів закінчився, він повернувся до присутніх, і його намальоване обличчя вже було веселіше.

— Де твоя Дров'яна Козла, на якій ти прискакав? — поцікавився він у страхопуда.

— Я сказав вашому охоронцеві, що її треба берегти як зіницю ока, і він замкнув її в королівській скарбниці, — відповів Джек.

— Ваша Величносте, то було єдине місце, де я міг її замкнути, — про всяк випадок почав виправдовуватися охоронець.

— Я радий чути, що звірина в безпеці, — промовив Солом'яник. — Вона не голодна?

— О ні, я дав їй цілу мірку тирси.

— Молодець! — вигукнув Солом'яник. — Негайно приведи сюди цю шкапу.

Охоронець побіг виконувати наказ, і невдовзі бруківкою королівського двору зацокотіли дерев'яні ноги стрибухи.

Солом'яник обвів Дров'яну Козлу прискіпливим поглядом.

— Якась вона кострубата! — зауважив він, на мить відриваючись від своїх думок. — Але ж бігати, гадаю, вона вміє?

— Вміє, Ваша Величносте, — запевнив його Чіп, не зводячи з Дров'яної Козли захопленого погляду.

— Отже, слухайте. Ми всі сідаємо на неї, прориваємося крізь оточення і скачемо до мого друга Бляшаного Лісоруба, — заявив Солом'яник.

— Козла не витримає чотирьох вершників! — став опиратися Чіп.

— Чотирьох — ні, а трьох понесе, — промовив Солом'яник. — А тут ми залишимо Ар'єргард Королівської Гвардії. Після того як вона відступила, навіть не намагаючись чинити опір, я щось не дуже вірю в силу Королівської Гвардії.

— Зате у неї швидкі ноги, — вишкірився на всі кутні Чіп.

— Я чекав цього удару, — похмуро мовив охоронець. — Але я його переживу. Я відріжу свою улюблену зелену бороду і зміню зовнішність. Та й, зрештою, перестріти цих лютих дівчисьок не набагато страшніше, ніж поскакати на дикій, неприборканій шкапі!

— Мабуть, твоя правда, — зауважили Його Величність. — Але я не солдат і не охоронець, і я просто обожнюю небезпеки. А тепер, мій хлопче, сідай першим на цю Козлу. І посунься, будь ласка, ближче до шиї.

Чіп хутенько всівся на Козлу, за ним, із допомогою охоронця та Солом'яника, примостився страхопуд. Місця ж для Солом'яника залишалося так мало, що він одразу гепнувся б на землю, щойно Козла рушила би з місця.

— Сходи-но й принеси мотузку для білизни, — наказав Король охоронцеві, — та зв'яжи нас разом. Якщо вже падати, то всім.

Поки охоронець шукав мотузку, Його Величність Солом'яник вів далі:

— Тут не зайве бути обережними, бо ж моє життя в небезпеці.

— Мене це також стосується, — озвався Джек.

— І так, і ні, — заперечив йому Солом'яник, — бо якщо щось станеться зі мною, це буде мій остаточний кінець. А якщо щось станеться з тобою, то від тебе хоч насіння лишиться.

Нарешті охоронець приніс мотузку і міцно зв'язав разом усіх трьох вершників, а кінець мотузки приторочив до тіла Дров'яної Козли. Всі троє були міцно прив'язані до своєї стрибухи.

— А тепер швиденько розчиняй браму, — скомандував Солом'яник, — і ми або прорвемося, або загинемо.

Внутрішній дворик, у якому вони стояли, містився в самісінькій середині великого палацу і був зусібіч оточений палацовими стінами. Але в одному місці залишався прохід до вхідної міської брами. Виконуючи наказ свого повелителя, зеленобородий охоронець замкнув його на засув. До цієї брами й збирались прориватися втікачі. Королівський Гвардієць провів Дров'яну Козлу до проходу, відсунув засув на брамі, й вона з оглушливим гуркотом різко розчинилася всередину.

— А тепер, — напучував Чіп Дров'яну Козлу, — життя всіх нас залежить від тебе. Щодуху скачи до міської брами і, хай там що, не зупиняйся.

— Добре! — відказала Дров'яна Козла, тоді форкнула і так рвучко рушила з місця, що Чіпові аж дух перехопило, і він щосили вхопився за дерев'яну ручку на шиї Козли.

На скаку Дров'яна Козла збила кількох дівчат, що охороняли підступи до палацу. Інші з криком тікали геть із дороги, і тільки одна чи дві відчайдушно намагалися поцілити у втікачів спицями для плетення.

Чіп відчув на лівій руці несильний укол, який болів іще з годину, зате ні Солом'янику, ні страхопудові Джеку ці спиці нічого не заподіяли, їм навіть невтямки було, що їх чимось кололи.

Зате Дров'яна Козла показала, на що здатна: вона перекинула візка з фруктами, збила кількох поштивих чоловіків і насамкінець звалила з ніг нову прибрамну Воротарку — невеличку метушливу товстуху, котру Полководиця Жинжур поставила охороняти міську браму.

І навіть опинившись за стінами Смарагдового міста, бойова стрибуха ні на мить не стишила кроку. Великими, дужими стрибками Дров'яна Козла поскакала на захід, аж Чіпові дух забивало, а Солом'яник сидів і тільки дивувався.

Джекові це скакання було вже не в дивовижу, тож він обома руками міцно тримався за голову, щоб вона не злетіла, й зі стійкістю філософа зносив несамовите трясіння.

— Спини її! Спини її! — закричав Солом'яник до Чіпа. — Мені вся солома збивається в ноги.

Але Чіпом кидало так, що він не міг вимовити й слова, і Дров'яна Козла й далі мчала мов навіжена і навіть не думала стишувати біг.

Скоро вони опинилися на березі широкої річки, і Дров'яна Козла, не спиняючись, відштовхнулася від землі й разом зі своїми вершниками знялася в повітря.

А ще за мить усі, здіймаючи фонтани бризок та погойдуючись то в один бік, то в другий, закрутились у воді. Поки Козла відчайдушно намагалася знайти опору для ніг, її вершники, мов поплавки, вигулькнули на поверхню.

10 розділ

Подорож до Бляшаного Лісоруба

Чіп змок до нитки, вода лилася з нього потоком.

Так-сяк нахилившись уперед, він прокричав у вухо Дров'яній Козлі:

— Тихіше, ти, шкапо дурноверха! Ти-хі-ше!

Дерев'яні ноги враз перестали збурювати воду, і Дров'яна Козла спокійно попливла по водяній гладіні. Її дерев'яне тіло трималося на воді незгірше за пліт.

— Що означає "дурноверха шкапа"? — поцікавилася вона.

— Так кажуть, коли когось за щось шпетять, — пояснив Чіп, трохи засоромившись за свої слова. — Я кажу так, коли дуже розсерджуся.

— Дуже приємно, тоді я теж можу назвати тебе дурноверхою шкапою, — сказала Дров'яна Козла. — Бо то не я робила цю річку, не я пускала її впоперек дороги, тож як я маю звати того, хто сваритиме мене за те, що я упала в воду?

— Твоя правда, — згодився Чіп. — Визнаю, що я вчинив недобре. — І гукнув до Гарбузової Голови: — Джеку, з тобою все гаразд?

Страхопуд мовчав.

Тоді Чіп гукнув до Короля:

— Ваша Величносте, з вами все гаразд?

Солом'яник заохав.

— Ох, усе зі мною не гаразд, — відказав він кволим голосом. — Яка ж вона мокрюща, ця вода!

Білизняна мотузка так міцно тримала Чіпа, що він навіть не міг повернутися до своїх супутників. Тому він просто сказав Дров'яній Козлі.

— Греби до берега.

Вона слухняно погребла ногами й повільно, але впевнено дісталася протилежного берега, що в цьому місці був пологий, і легко видерлась на сушу.

Трохи натрудившись, Чіп таки витяг із кишені ножичка й перетяв мотузку, котрою вершники були зв'язані докупи й приторочені до дерев'яного тіла. Почувши, як із хлюпанням упав на землю Солом'яник, він швиденько зліз із Козли й оглянув свого страхопуда.

Жердинове тіло у яскравому вбранні досі сиділо прямо на спині Дров'яної Козли, але замість голови над плечима стирчав загострений кілок: гарбуз десь зник. Солом'яникові ж від цього шаленого скакання вся солома позбивалася до пояса й ніг, і знизу він став пухкенький та округлий, а верхня частина його тіла більше скидалася на порожній міх. Важка корона далі трималася на голові, бо була пришита до неї, навмисно, щоб не загубитися, а сама голова змокла, втратила форму та під вагою золота й самоцвітів збилася наперед, і намальоване обличчя так зморщилося, що скидалося радше на морду японського мопса.

Якби не хвилювання за Джекову долю, Чіп неодмінно розсміявся би, дивлячись на Солом'яника. Та хай там як, а він і далі залишався Солом'яником, тоді як Джек без гарбузової голови — то вже зовсім не Джек. І хлопець не на жарт занепокоївся. Добре, що поряд на землі лежала чималенька жердина, тож Чіп узяв її та й повернувся на річку.

Удалині від берега він помітив золотисту пляму гарбуза, що легенько погойдувався на хвилях. Зараз Чіп не міг його дістати, та раз за разом вода підносила його ближче й ближче, і невдовзі вже можна було дотягнутися до нього жердиною, тож Чіп підтягнув гарбуза до берега. Витягнувши його з річки, він ретельно витер носовичком воду з гарбузової мармизи й побіг ставити голову на її законне місце.

— Ой, лишенько! — було перше, що промовив Джек. — Яка жахлива пригода! Цікаво, від води гарбузи не псуються?

Чіп не знав, що йому відповідати. Мабуть, Солом'яникові теж потрібна його допомога. Тож він ретельно витрусив усю солому з тіла Короля і розстелив її на осонні, щоб сохла, а мокру одіж розвісив на тілі Дров'яної Козли.

— Якщо вода гарбузам протипоказана, — важко зітхнув Джек, — то справи мої кепські.

— Щось я не помічав, щоб вода псувала гарбузи, — заспокоїв його Чіп, — звісно, якщо це не окріп. Тож, друже мій, якщо макітра твоя ціла і без тріщин, вважай, із тобою все гаразд.

— Тріщини? Жодної тріщини, — помітно повеселів Джек.

— Тоді не хвилюйся, — заспокоїв його хлопець. — А то боявся кіт собаки — і вже нема бідаки.

— Ну що ж, — серйозно мовив Джек, — тоді дуже добре, що я не кіт.

Одяг на сонці сохнув скоро, Чіп перетрусив солому Його Величності, щоб сонячне тепло розігнало вологу, і вона стала така хрустка, як і перше. Коли все повисихало, він рівномірно набив соломою Солом'яникову одіж, розгладив намальоване обличчя, і воно знову стало веселим і привітним.

— Вельми тобі вдячний, — бадьоро промовив солом'яний король, розминаючи ноги й насолоджуючись відчуттям збалансованого тіла. — Коли ти Солом'яник, це вигідно відрізняє тебе від інших. Головне, щоб було кому прийти тобі на допомогу, і тоді твоєму життю ніщо не загрожує.

— Цікаво, а гарбузи не тріскаються на сонці? — запитав Джек із тривогою в голосі.

— Ні, зовсім не тріскаються! — бадьоро заспокоював його Солом'яник. — Мій хлопчику, єдине, чого тобі слід боятися, то це старості. Коли твоя золота юність зогниє, стежки наші скоренько розійдуться. Тільки ти про це не думай, ми самі це побачимо і дамо тобі знати. А тепер ходімо! Наша мандрівка триватиме далі. Якби ви знали, як мені хочеться побачити давнього друга Бляшаного Лісоруба.

І вони знову осідлали Дров'яну Козлу. Чіп узявся за ручку, страхопуд міцно схопився за Чіпа, а Солом'яник обома руками обійняв страхопуда за дерев'яний тулуб.

— Їдь повільніше, за нами вже ніхто не женеться, — наказав він стрибусі.

— Гаразд! — грубувато відповіла Дров'яна Козла.

— Ти, часом, не захрипла? — люб'язно поцікавився страхопуд.

Стрибуха сердито хвицнула ногою і скосила банькате око на Чіпа.

— Послухай-но, — прохрипіла вона, — може, ти зробив би так, щоб мене більше не ображали?

— Звісно-звісно, — почав заспокоювати стрибуху Чіп. — Слово честі, Джек навіть не думав тебе ображати. Ти ж розумієш, нам негоже сваритися, ми маємо залишатися гарними друзями.

— Не хочу більше знатися з отим страхопудом, — затялась Дров'яна Козла. — Мені не по дорозі з тими, хто так легко губить голову.

Тяжко було щось на це відповісти, тож якийсь час усі їхали мовчки.

Аж ось заговорив Солом'яник:

— Усе тут, як колись. Пригадую, на цьому трав'яному пагорбі я врятував Дороті від Кусючих Бджіл, що їх наслала Лиха Чаклунка Заходу.

— А гарбузам Кусючі Бджоли шкодять? — запитав Джек і боязко роззирнувся.

— Усі вони давно вже поздихали, тож шкодять чи не шкодять — яке це має значення! — відказав Солом'яник. — А ось у цьому місці мій твердорукий друг перебив Сірих Вовків, яких наслала Лиха Чаклунка.

— А хто це — твердорукий друг? — запитав його Чіп.

— Так я називаю Бляшаного Лісоруба, — пояснив Його Величність. А ось тут на нас напали Крилаті Мавпи, розправилися з нами, а потім ухопили Дороті й полетіли собі геть, — показав Солом'яник, коли вони пройшли трохи далі.

— А Крилаті Мавпи не їдять гарбузів? — запитав Джек і перелякано затремтів.

— Того я не знаю. Не розумію, чого тобі боятися? Тепер Крилаті Мавпи служать Добрій Глінді, володарці Золотого Ковпака, і виконують її накази, — пояснив Солом'яник, трохи подумавши.

Потім він весь поринув у спогади, пригадуючи минулі пригоди. А Дров'яна Козла скакала квітучими полями, швидко несучи своїх вершників до мети подорожі. Та ось почало смеркати, а згодом запала ніч.

Чіп зупинив стрибуху, і коли вона стала, всі позлазили на землю.

— Стомився я, — промовив він, втомлено позіхаючи, — а трава тут така м'якенька, прохолодна. Полягаймо-но всі тут і поспімо до ранку.

— Я взагалі не можу спати, — заявив Джек – Гарбузова Голова.

— Я теж не можу, — і собі сказав Солом'яник.

— А що це таке — спати? Не чула про таке, — промовила Дров'яна Козла.

— Хай там як, а ми мусимо подбати про хлопця. Він же не залізний, його тіло — з плоті, кісток та крові, — як завжди, глибокодумно мовив Солом'яник. — Пригадую, маленька Дороті була така сама. Ми завжди просиджували цілі ночі й чекали, поки вона виспиться та відпочине.

— Ви вже мені вибачте, — промовив Чіп, — але тут я нічого не вдію. І їсти хочу як звір!

— Тільки цього нам бракувало! — похмуро озвався страхопуд. — Сподіваюся, до гарбузів ти не ласий?

— Ні, тільки до пирогів із гарбузовою начинкою, — розсміявся хлопець. — Друже Джеку, можеш почуватися цілком спокійно.

— Джеку, та ти просто боягуз! — зневажливо кинула Дров'яна Козла.

— Подивився б я на тебе, якби ти знала, що будь-якої миті можеш зіпсуватися! — сердито відрубав Джек.

— Годі, годі! — втрутився Солом'яник. — Друзі, не сварімося! Кожен із нас має якусь слабину, тому не докоряймо одні одним. А що бідолаха голодний, а їсти нічого, вгомонімося і даймо йому поспати. Кажуть, що сон змушує забути навіть про голод.

— Сердечно вам вдячний! — розчулено вигукнув Чіп. — Ваша Величність такі добрі, як і мудрі, й найкраще свідчення цього — ваші слова.

Сказавши так, він розтягнувся на траві, поклав голову на Солом'яника, як на подушку, й одразу ж заснув.

11 розділ

Нікельований Імператор

Чіп прокинувся майже відразу, як зійшло сонце, але Солом'яник уже давно був на ногах і навіть устиг нарвати своїми незграбними пальцями дві повні жмені стиглих ягід із кущів, що росли неподалік.

Хлопець жадібно накинувся на ягоди, смакуючи добрим сніданком. Коли ж із ягодами було покінчено, невеличке товариство знову рушило в дорогу.

За годину вони добралися до вершини гори, звідки вже можна було роздивитися місто моргайликів і розрізнити вдалині високі округлі дахи Імператорського палацу, що гордо здіймалися над скромнішими оселями, розкиданими купками тут і там.

Побачивши, що кінець подорожі не за горами, Солом'яник помітно пожвавішав.

— Який я щасливий! Іще трохи — і я побачу Бляшаного Лісоруба! — радо вигукнув він. — Сподіваюся, мій друг керує своїм народом краще, ніж я своїм!

— А що, Бляшаний Лісоруб — Імператор моргайликів? — запитала Дров'яна Козла.

— Саме так. Коли не стало Лихої Чаклунки Заходу, моргайлики попросили Бляшаного Лісоруба, щоб він став їхнім володарем. У нього найдобріше серце у світі, тож я просто певен, що й правління його розумне й справедливе.

— Я завжди вважав, що імператором зветься той, хто править імперією, — сказав Чіп, — а Край моргайликів — це лише королівство.

— Тільки не кажи цього в присутності Бляшаного Лісоруба! — попередив хлопця Солом'яник. — Такі слова вразять його в саме серце. Він благородна людина й має повне право зватися Імператором, якщо йому так більше подобається.

— Що ж, Імператор, то й Імператор, — стенув плечима Чіп.

Тим часом Дров'яна Козла перейшла на швидку інохідь, і вершникам, які зі всіх сил намагалися втриматися на її спині, було непереливки, тож далі вони майже не розмовляли. Так вони й доїхали до самих палацових сходів.

Прибульців зустрів пристаркуватий моргайлик у сріблястому вбранні й допоміг їм позлазити з Дров'яної Козли на землю.

— Негайно проведи нас до свого повелителя Імператора, — наказав Солом'яник.

Моргайлик якось розгубився, по черзі обвів поглядом усіх подорожніх і врешті сказав:

— Мені дуже прикро, але вам доведеться трохи зачекати. Імператор нікого не приймає.

— Чому ж так? — захвилювався Солом'яник. — Сподіваюся, з ним усе гаразд?

— О, так. Із ним усе гаразд, — запевнив Короля моргайлик. — Просто саме сьогодні Його Величність полірує своє тіло, і зараз його ясновельможність Імператора покривають товстим шаром шліфувальної пасти.

— Ага, зрозумів! — вигукнув Солом'яник, цілком задоволений такою відповіддю. — Мій друг завжди полюбляв шик і блиск, то, мабуть, тепер він дбає про свою зовнішність іще більше, ніж колись.

— Що правда, то правда, — погодився моргайлик і шанобливо вклонився. — Недавно наш могутній Імператор повелів, аби його тіло вкрили нікельованими пластинками.

— Оце так новина! — вигукнув Солом'яник, почувши таку мову. — Якщо йому вистачає терпцю зносити оце полірування, то він, мабуть, дуже блискучий! Ану ведіть нас до нього, я певен, Імператор охоче прийме нас хай у якому стані.

— Стан нашого Імператора завжди пречудовий, — відказав моргайлик. — Та я доповім йому про ваш прихід, і що він мені накаже, те й зроблю.

Сказавши це, він завів усе товариство до розкішної приймальні. Дров'яна Козла незграбно подріботіла за ними, бо й гадки не мала, що верховим тваринам належить залишатися надворі.

Усі були вражені, побачивши палац усередині. Солом'яник і той приголомшено роздивлявся розкішні драпірування зі сріблястої тканини, що були зав'язані вузлами й трималися на крихітних сокирках. На вишуканому столі посеред покою стояла велика срібна масляночка з пречудесним гравіруванням, що зображувало давні пригоди Бляшаного Лісоруба, Дороті, Боязливого Лева і Солом'яника, виконаним золотом по сріблу. На стінах висіли їхні портрети, серед яких вирізнявся портрет Солом'яника, виконаний надзвичайно майстерно, а найбільшою, на всю стіну, була картина, де було зображено, як славнозвісний Чарівник Країни Оз дарує Бляшаному Лісорубові серце.

Поки всі здивовано мовчали та роззиралися, в сусідній залі хтось несподівано вигукнув:

— Добре-добре! Оце так несподіванка!

Тут двері різко розчинилися, до зали ввірвався Бляшаний Лісоруб і так міцно обійняв Солом'яника, що в нього аж усе тіло взялося зморшками.

— Привіт, старий, привіт, любий друже! Привіт, благородний товаришу! — радісно кричав Бляшаний Лісоруб. — Який я радий знову тебе бачити!

Нарешті він відпустив Солом'яника і, тримаючи його за плечі, став уважно роздивлятися намальоване обличчя дорогого його серцю приятеля.

І тільки тут він помітив, що і обличчя Солом'яника, і його тіло густо вкрилися плямами шліфувальної пасти. На радощах Бляшаний Лісоруб геть забув про неї, і вся паста з його тіла перейшла на Солом'яника.

— Боже! — вигукнув Солом'яник у відчаї. — Що зі мною коїться?!

— Не хвилюйся, друже, — заспокоїв його Бляшаний Лісоруб. — Я пошлю тебе до моєї Імперської пральні, і ти знову блищатимеш як нова копійка.

— А мені там нічого кепського не зроблять? — поцікавився Солом'яник.

— Ну що ти, в жодному разі! — запевнив його Лісоруб. — Ось тільки поясни мені, як Вашу Величність занесло до моїх країв? І хто твої друзі?

Солом'яник, дотримуючись усіх правил придворного етикету, відрекомендував Бляшаному Лісорубові своїх супутників — хлопця Чіпа та страхопуда Джека, і схоже, Джек особливо зацікавив Імператора.

— Чесно кажучи, — відверто мовив Імператор, — твоя статура не справляє враження міцної чи надійної, але в усьому іншому ти не такий, як усі, що правда, то правда, тож маєш повне право претендувати на місце в товаристві обраних.

— Дякую вам, Ваша Величносте, — скромно відповів страхопуд.

— Сподіваюся, зі здоров'ям у тебе все гаразд? — далі допитувався Лісоруб.

— Поки що так, — відповів Джек – Гарбузова Голова і, зітхнувши, додав: — Але мене весь час терзає думка про той день, коли я зіпсуюся.

— Дурниці! — весело вигукнув Імператор, і з тону його було чути, що він щиро співчуває страхопудові. — Я так тобі скажу: треба радіти нинішньому сонцю і не перейматися завтрашнім дощем. Поки твоя голова ціла, ти можеш її законсервувати, і тоді вона служитиме тобі, скільки забажаєш.

Поки Лісоруб і Джек розмовляли, Чіп, не приховуючи здивування, розглядав Імператора. Славнозвісний повелитель моргайликів увесь був зроблений із бляшаних листів, дбайливо спаяних і склепаних так, що вони утворювали подобу людського тіла. Коли Лісоруб рухався, його тіло трохи гриміло й бряжчало, але загалом робота жерстяників була дуже якісна, і якби не товстий шар шліфувальної пасти, що густо вкривав тіло Імператора від голови до п'ят, виглядав би він бездоганно.

Тільки тепер, помітивши на собі пильний Чіпів погляд, Бляшаний Лісоруб згадав, що ще не закінчив процедуру шліфування. Він попросив вибачення у друзів, сказав, що має ненадовго їх покинути, і подався до своїх імператорських покоїв, аби слуги завершили свою роботу. Це не забрало багато часу, і невдовзі Імператор, в усій красі свого нікельованого тіла, знову вийшов до друзів, а Солом'яник сердечно привітав його з новим блиском.

— Мені здається, що задум вкрити все тіло нікельованими пластинками був просто чудовий, — сказав бляшаний Імператор, — тим більше, що після всіх несподіванок і пригод воно було все в подряпинах. Ось візьміть, наприклад, зірку, вигравірувану зліва на грудях. Вона не тільки показує, де в мене серце, а й ховає від стороннього ока бляшану латку. Її вирізав Чарівник Країни Оз, коли його вправні руки вкладали мені в груди цей безцінний орган.

— Ти хотів сказати — оргАн? — перепитав страхопуд, помітно здивувавшись.

— Ні, я хотів сказати Орган, — із почуттям власної гідності поправив його Імператор. — Я певний, що це найсправжнісіньке серце, щоправда, трошки більше й гарячіше, ніж у більшості людей.

Після цього він запитав у Солом'яника:

— Любий друже, а як твої піддані — вони щасливі, задоволені тобою?

— Я не сказав би, — похитав головою Солом'яник, — бо ціла армія дівчисьок із Країни Оз підняла заколот. Вони захопили Смарагдове місто і позбавили мене влади.

— Боже милий! — вигукнув Бляшаний Лісоруб. — От біда! Але ж вони не нарікали на твоє мудре і справедливе правління, правда?

— Ні, вони просто галасували, що це не діло, коли хтось ними править, а вони ним правити не можуть, — пояснив Солом'яник. — А ще жіноцтво стало схилятися до думки, що досить чоловікам правити Країною Оз, мовляв, тепер їхня черга. Тому вони загарбали моє місто, винесли зі скарбниці все до останнього камінчика й геть усе змінюють так, як вони вважають за потрібне.

— Оце так! Мені таке й на думку не спадало! — вигукнув Імператор водночас і вражено, і здивовано.

— А ще, — втрутився Чіп, — деякі з них казали — і я сам це чув, — що після цього не завадило б навідатися й до Краю моргайликів й узяти силою і ваше місто, і замок Бляшаного Лісоруба.

— Он як! Ми не можемо дозволити їм це зробити, — спохопився Імператор. — Ми негайно ж вирушаємо до Смарагдового міста, визволяємо його й повернемо трон Солом'янику.

— Я ані миті не сумнівався, що ти прийдеш мені на допомогу, — зрадів Солом'яник. — І скільки війська ти збереш?

— Нам не треба ніякого війська, — пояснив йому Лісоруб. — Вистачить нас чотирьох і ще моєї блискучої сокири, щоб нагнати страху на цих заколотниць.

— Не чотирьох, а п'ятьох, — поправив Лісоруба страхопуд.

— П'ятьох? — здивувався Лісоруб.

— Еге ж. Ти забув про Дров'яну Козлу, відважну стрибуху, — пояснив Джек, зовсім забувши про недавню сварку з Козлою.

Бляшаний Лісоруб здивовано розглянувся довкола, шукаючи Дров'яну Козлу, яка тим часом тихесенько стояла в куточку, де Імператор її не бачив. Чіп гукнув Козлу, і вона підійшла, так незґрабно переставляючи дерев'яні ноги, що мало не перекинула стіл посеред зали, а разом із ним — і позолочену масляночку.

— Вік живи — вік дивуйся! — вигукнув Бляшаний Лісоруб, зацікавлено розглядаючи Дров'яну Козлу. — Як вам вдалося оживити це створіння?

— Трохи чаклунського порошку, — скромно зізнався Чіп, — і Дров'яна Козла завжди до ваших послуг.

— Якби не вона, ми нізащо не втекли би від заколотниць, — додав Солом'яник.

— Ага, то значить, вона нам друг, — мовив Імператор. — Жива Дров'яна Козла — це щось нове і дуже рідкісне. Весь світ обійдеш, а другої такої не зустрінеш. А чи багато вона всього знає?

— Живу я небагато і пригод у моєму житті також негусто, — заговорила раптом Дров'яна Козла. — Але я все хапаю на льоту, і дуже часто мені починає здаватися, що ніхто не знає стільки, як я.

— Хтозна, може, так воно і є, — промовив Імператор. — Багато пригод — це не обов'язково багато мудрості. Але повернімося до справи, друзі мої, в нас обмаль часу, тож не зволікаючи лаштуймося в мандрівку.

Імператор викликав свого Високопосадового Лорд-Канцлера і став пояснювати йому, як керувати королівством у час його відсутності. Із Солом'яника тим часом витрусили всю солому, чистенько випрали, висушили й знову наповнили мозком, що його дав Солом'яникові Великий Оз. Кравці Його Величності почистили й випрасували Солом'яникову одіж, до блиску начистили корону і знову пришили її до голови, бо ж Бляшаний Лісоруб переконав-таки свого друга не позбавляти себе цієї ознаки королівської влади. Після цього Солом'яник набув дуже поважного вигляду. Він ніколи не був марнославним, але цього разу не витримав і так запишався собою, що навіть трохи задер носа. Чіп також не гаяв часу і привів до ладу й укріпив згини на дерев'яних руках і ногах страхопуда Джека. Не забули й про Дров'яну Козлу і також оглянули її, щоб пересвідчитися, що з нею все гаразд.

А вранці, щойно заяснів схід неба, всі рушили назад до Смарагдового міста. Першим ступав Бляшаний Лісоруб, несучи на плечі блискучу сокиру. За ним дріботіла Дров'яна Козла, на якій сидів страхопуд Джек, Солом'яник тримався з одного її боку, Чіп — із другого, щоби Джек, бува, не впав і нічого собі не пошкодив.

12 розділ

Містер Брошковий Жук, С. З. та В. О.

Полководиця Жинжур, котра, як ви ще, може, не забули, командувала Військом Непокори, не на жарт стривожилася, коли дізналася про втечу Солом'яника.

Їй стало страшно, бо, як полководиця, вона чудово розуміла: якщо Його Величність і Бляшаний Лісоруб об'єднають сили й разом виступлять проти неї, їй та її війську буде непереливки. Мешканці Країни Оз іще добре пам'ятали подвиги цих славних героїв, котрих не зломили ні численні знегоди, ні буремні пригоди.

Тож не гаючи й хвилини, Жинжур послала гінця до відомої чаклунки баби Момбі й пообіцяла щедру винагороду, якщо та згодиться допомогти її Війську Непокори.

Момбі й досі була лиха на Чіпа за його витівку, за втечу, а найбільше — за крадіжку її коштовного життєдайного порошку. Тому вона одразу ж пристала на пропозицію Полководиці Жинжур податися до Смарагдового міста й допомогти їй побороти Солом'яника та Бляшаного Лісоруба, котрі були з Чіпом заодно.

Щойно баба Момбі дісталася до королівського палацу, як одразу ж, за допомогою тільки їй відомих чарів, з'ясувала, що ці шукачі пригод уже вирушають назад до Смарагдового міста. Тож вона подалася в невеличку комірчину височенної вежі, замкнулася в ній і взялася чаклувати, щоб не дати Солом'яникові й усім його друзям повернутися до міста.

Тому-то Бляшаний Лісоруб раптом зупинився посеред дороги й сказав:

— Щось дуже дивне коїться зі мною. Я ж знаю ці околиці як своїх п'ять пальців, а тут, боюся, ми таки заблукали.

— Та ну, бути такого не може! — заперечив на це Солом'яник. — Друже, а чому ти думаєш, що ми заблукали?

— Та тому, що перед нами широченне соняшникове поле, якого я зроду-віку не бачив.

Усі роззирнулися довкола й тільки тепер помітили, що їх зусібіч оточує ліс міцних стебел, кожне з яких було увінчане величезною жовтою квіткою. Боляче різали око сліпучі барви жовтих і червоних відтінків, а кожна квітка лопотіла, неначе малесенький вітрячок, і від цього все пливло перед очима, затуманюючи погляд і геть збиваючи мандрівців із пантелику.

— Та це ж просто чари! — раптом осяяло Чіпа.

Поки всі дивувалися та думали, що робити далі, Бляшаний Лісоруб нетерпляче крекнув, замахнувся сокирою і ступив крок уперед, наміряючись зрубати найближче до нього соняшникове стебло. Аж ось соняшники несподівано перестали крутитися мов навіжені, й подорожні ясно побачили всередині кожної квітки по дівочому обличчю. Гарненькі личка дивилися на приголомшених друзів і глузливо усміхалися, а потім весело розреготалися, побачивши, як вони собою їх налякали.

— Не треба! Не треба! — закричав Чіп, намагаючись спіймати Бляшаного Лісоруба за руку. — Вони ж живі! Та це ж дівчиська!

І тієї ж миті соняшники закрутилися знову, і дівочі обличчя зникли й знову перетворилися на розмиті плями.

Бляшаний Лісоруб випустив із рук сокиру й опустився на землю.

— У мене сокира не підіймається на такі милі створіння, — промовив він розпачливо, — а як іще пройти через цей ліс, я й гадки не маю.

— Мені ці обличчя дуже нагадують дівчисьок із Війська Непокори, — насторожився Солом'яник. — Ось тільки одного я не можу збагнути: як їм вдалося так швидко нас наздогнати.

— Готовий битись об заклад, що це чари, — категорично заявив Чіп. — Хтось просто хоче напустити нам туману в очі. Баба Момбі, я знаю, колись таким грішила. Може, тут і сліду соняшників немає, а те, що ми бачимо, — просто мана.

— То давайте заплющимо очі та й підемо собі навпростець, — запропонував Лісоруб.

— Я перепрошую, — заперечив Солом'яник, — але мої очі намальовані, і я не можу їх заплющити. Якщо тобі пощастило мати бляшані повіки, то не думай, що ми всі такі.

— А в Дров'яної Козли взагалі не очі, а сучки, — озвався страхопуд Джек і нахилився до стрибухи, придивляючись до її баньок.

— Хай там як, а ви йдіть перші. Ми підемо за вами, і, може, з того щось та й вийде, — мовив Чіп. — Я вже майже нічого не бачу від цього сяйва.

Козла зі страхопудом на спині відважно поскакала вперед, а Чіп схопився за оцупок її хвоста, заплющив очі й побіг слідом. Солом'яник і Бляшаний Лісоруб побігли за хлопцем. Вони пробігли зовсім мало, як почувся радісний вигук Гарбузової Голови, і стало ясно: попереду — вільний шлях.

Вони спинилися і, озирнувшись назад, побачили, що від соняхів і сліду не лишилося.

Помітно зрадівши, вони пішли далі. Та бабега Момбі так змінила весь краєвид довкола, що вони неодмінно заблукали б, якби мудрий

Солом'яник не порадив орієнтуватися за сонцем, що було набагато надійніше, бо ніяка магія не змусила би сонце змінити свій рух.

Проте на цьому пригоди не скінчилися. Ось Дров'яна Козла втрапила передньою ногою в кролячу нірку, та так, що страхопуд полетів сторч головою через стрибуху, і був би йому кінець, якби не Бляшаний Лісоруб. Він спритно спіймав гарбуза, коли той уже, здавалося, от-от впаде на землю. Джека – Гарбузову Голову було врятовано. Чіп швиденько повернув гарбуза на шию страхопудові й допоміг йому підвестися. А от Дров'яній Козлі пощастило набагато менше. Коли її ногу вийняли з кролячої нірки, всі побачили, що вона зламалася і якщо ногу не полагодити або не замінити на нову, про дальшу подорож не може бути й мови.

— Оце-то халепа, — мовив Бляшаний Лісоруб. — Якби ж тут десь росли дерева, я запросто витесав би ногу для стрибухи. Але тут на багато миль довкола навіть кущика немає.

— У цих краях така пустка, що тут не те що будинка, а й паркану не знайдеш, — тужно додав Солом'яник.

— Що ж нам тоді робити? — запитав хлопець.

— Треба мені добряче подумати, — озвався Його Величність Солом'яник Мудрий. — Знаю з досвіду: всьому можна дати раду, аби лише був час усе як слід обміркувати.

— То подумаймо всі разом, — запропонував Чіп, — і, може, тоді нам вдасться придумати, як зарадити Дров'яній Козлі.

І вони всі посідали на траву рядочком і стали думати-гадати, а Дров'яна Козла тим часом почала зацікавлено розглядати зламану ногу.

— Болить? — тихенько запитав Бляшаний Лісоруб, співчуваючи стрибусі.

— Анітрохи, — заспокоїла його Дров'яна Козла, — просто прикро стає на душі, коли раптом починаєш розуміти, який ти крихкий.

Якийсь час потому всі сиділи тихо — кожен думав про своє. Аж ось Бляшаний Лісоруб підняв голову й став вдивлятися в далечінь.

— Що то таке рухається до нас? — здивовано запитав він.

Усі й собі поглянули туди, куди дивився Лісоруб, і помітили, що до них наближається якась дивна істота, настільки дивна, що нічого подібного вони ще в житті не бачили. Істота рухалася по траві швидко й безшумно, і вже за кілька хвилин стояла перед подорожніми, й вони здивовано позирали на неї, а вона — на них.

— Доброго ранку! — ввічливо привітався з незнайомцем Солом'яник, котрого ніколи, ні за яких обставин ніщо не збентежувало.

Незнайомець зняв квітчастого капелюха, низенько вклонився і аж тоді відповів:

— І вам усім також доброго ранку. Сподіваюся, для вас він справді добрий. Дозвольте відрекомендуватися. Ось моя візитна картка.

Сказавши все це дуже приязним голосом, він протягнув Солом'яникові картку. Той узяв її в руки, покрутив, похитав головою та передав Чіпові.

— "Містер Брошковий Жук, С. З. та В. О.", — голосно прочитав хлопець.

— Матінко! — не стримався страхопуд Джек і став пильніше придивлятися до незнайомця.

— Цікаво, дуже цікаво! — пробурмотів Бляшаний Лісоруб.

Чіпові очі стали круглі від здивування, а Козла просто зітхнула й відвернулася.

— Ви що, справді Брошковий Жук? — недовірливо запитав Солом'яник.

— Авжеж, добродію, авжеж! — не забарився з відповіддю незнайомець. — Чи, може, на картці не написано, як мене звати?

— Написано, — погодився Солом'яник. — Але дозвольте поцікавитися, що означають літери С та З?

— Літери С та З означають "Стократно Збільшений", — гордо відповів Брошковий Жук.

— О, я це бачу, — Солом'яник критично оглянув незнайомця. — А ви що, справді стократно збільшені?

— Ласкавий пане, — мовив Брошковий Жук, — ви справили на мене враження розсудливого та проникливого чоловіка, тому скажіть, чи не спадає вам на думку, що розмірами я в декілька тисяч разів більший за будь-якого іншого брошкового жука, який траплявся вам у житті? І чи це не свідчить про те, що я таки стократно збільшений, і навряд чи є підстави в цьому сумніватися?

— Даруйте мені, — відповів Солом'яник, — але після останнього прання в мене трохи перемішався весь мозок. Боюся видатися невихованим, але скажіть, що означають літери В та О?

— Мій науковий ступінь, — відповів Брошковий Жук, поблажливо усміхаючись. — Якщо вже бути до кінця точним, то "Вельми Освічений".

— Ого! — здивувався Солом'яник, і йому як камінь із душі впав.

А Чіп не зводив очей із незвичайного незнайомця, уважно роздивляючись його велике й округле, наче в жука, тіло, що спиралося на пару тонесеньких ніжок. Ніжки закінчувалися крихітними ступнями із задертими пальцями. Тіло Брошкового Жука було плескате, темно-брунатне й блискуче зі спини, а спереду — смугасте, в білі та світло-брунатні смужки, котрі доходили до краю та зливалися в однотонне облямування. Руки були так само тоненькі, як і ноги, а голова трималася на довгенькій шиї і була би така сама, як у людини, якби не хоботок, або сисальце, яким закінчувався його ніс, та маленькі вусики на кінчиках вух, що закручувалися в боки, мов пара поросячих хвостиків. Правду кажучи, круглі чорні очка Брошкового Жука були доволі банькаті, але вони не псували його обличчя.

Жук був убраний у темно-синю одежину, що кроєм нагадувала фрак, із жовтою шовковою підкладкою та квіткою у петлиці. Під фраком виднівся білий полотняний жилет, котрий щільно прилягав до широкого тіла велетенської комахи. Бриджі з плюшу пісочного кольору були застібнуті під колінами золотими пряжками, а на голові хвацько сидів високий шовковий капелюх.

Одна з найбільших дивовиж Брошкового Жука полягала в тому, що, стаючи на повен зріст, він виявлявся одного зросту з Лісорубом. Звісна річ, жодній комасі в усій Країні Оз іще не вдавалося досягти таких розмірів.

— Мушу зізнатися, — озвався Солом'яник, — ваша несподівана поява здивувала мене й моїх супутників. Сподіваюся, ви на нас за це не гніватиметеся? Гадаю, з часом ми всі звикнемо до вашої зовнішності.

— О, прошу вас, не треба вибачень! — палко вигукнув Брошковий Жук. — Якби ви знали, скільки задоволення я отримую, отак дивуючи всіх. Адже ж ви не станете стверджувати, що я така собі звичайнісінька комаха. Тож я радо вітаю найменші вияви зацікавлення та захоплення, які викликає у вас моя поява.

— А й справді, — погодився Його Величність.

— Якщо ви не відмовите мені в честі приєднатися до такого шляхетного товариства, — вів далі жук, — я охоче розповім вам свою історію, і тоді ви прекрасно зрозумієте, звідки моя незвичайна — а то й дивовижна — зовнішність.

— Ласкаво просимо! — сказав Бляшаний Лісоруб. — Розповідайте.

Отож, Брошковий Жук сів на траву, обвів поглядом подорожніх і розповів їм таку історію.

13 розділ

Історія Брошкового Жука

— На початку оповіді мушу зізнатися, що на світ я з'явився звичайнісіньким брошковим жуком, — щиро й приязно почав розповідати жук.

— Я був звичайною комахою і думав, що передні та задні лапки потрібні мені лишень для того, щоб бігати по землі, повзати по кам'яних поверхнях чи ховатися в густих травах, а всі помисли були тільки про те, де і як поживитися дрібними комашками.

У холодні ночі моє тіло коцюбло й нерухоміло, бо я не мав одягу, та кожного ранку тепле сонце знову повертало мене до життя, і я брався до своїх звичних справ. То було не життя, а сама тільки назва, але ви,

мабуть, розумієте, що іншого життя ні брошкові жуки, ні тисячі інших крихітних створінь на всій землі просто не знають.

Проте всемогутнє Провидіння, знехтувавши моїми крихітними розмірами, розпорядилося інакше, тож мені була вготована більша доля. Якогось дня я проповзав попри сільську школу і, приваблений гулом учнівських голосів у ній, набрався духу й заповз усередину. Знайшовши шпарину між двома дошками, я поповз нею і дістався до протилежного кінця, де був камін, у якому жевріли останні вуглинки, а перед каміном — учительський стіл, за яким сидів наставник.

Нікому не було діла до якогось там Брошкового Жука, а я тим часом з'ясував, що біля каміна набагато тепліше та комфортніше, ніж навіть на осонні, і вирішив оселитися неподалік від вогнища.

Тому я вибрав собі чарівний сховок між двома цеглинами, і він багато місяців правив мені за домівку.

Професор Насьогоднівсе, який там викладав, — це, безперечно, найвизначніший учений на всю Країну Оз, і, освоївшись на новому місці, вже за декілька днів я став прислухатися до його лекцій та бесід, які він проводив із учнями. Ніхто не слухав його так уважно, як малесенький, нікому не помітний брошковий жук, і так я отримав ґрунтовні знання, котрим, як на мене, просто ціни немає. Тому я й вирішив доповнювати своє ім'я на візитній картці літерами В та О, себто "Вельми Освічений", бо чим я найбільше пишаюся, то це тим, що на світі не було й не буде другого брошкового жука, котрий мав би бодай десяту частину моєї вихованості й обізнаності.

— Я не бачу в цьому нічого поганого, — озвався Солом'яник. — Своїми знаннями й справді варто пишатися. Я теж неабиякий ерудит, а мої друзі досі вважають неперевершеним той мозок, що його подарував мені колись Великий Чарівник.

— І все-таки, — втрутився Бляшаний Лісоруб, — особисто я вважаю, що добре серце набагато важливіше, ніж обізнаність чи мозок.

— А як на мене, — докинула й собі Дров'яна Козла, — найкраще — це прудкі ноги.

— Та хіба можна ставити поряд насіння та якийсь там мозок? — не витримав Джек – Гарбузова Голова.

— Ану тихо всі! — суворо звелів Чіп.

— Слухаюся, любий тату, — слухняно мовив страхопуд.

Брошковий Жук спокійно, ба навіть із повагою до співрозмовників вислухав їхні зауваження, а потім повернувся до своєї розповіді.

— Десь років зо три я прожив при цьому затишному каміні в школі, — розповідав він далі, — тамуючи жадобу із кришталево чистого джерела знань, котре ніколи не висихало.

— Яке поетичне порівняння, — похвалив Солом'яник, кивнувши головою.

— Аж ось одного дня, — вів далі Брошковий Жук, — сталася важлива подія, котра кардинально змінила моє життя і звеличила мене до тих розмірів, які ви тепер бачите.

Коли я повз долівкою та проминав камін, мене побачив Професор. Не встиг я й подумати, що треба тікати, як він уже тримав мене великим і вказівним пальцями.

"Любі діти, — звернувся Професор до учнів, — я зловив брошкового жука — дуже рідкісний та цікавий екземпляр. Хто з вас може сказати, що таке брошковий жук?"

"Ніхто!" — всі разом вигукнули школярі.

"Що ж, — промовив Професор, — я візьму своє велике збільшувальне скло й через нього стократно збільшу цю комаху, щоб ви мали змогу в усіх подробицях дослідити її предивну будову й ознайомитися зі звичками та способом життя".

Сказавши це, він приніс із кухонної шафи якийсь дуже дивний прилад, і не встиг я збагнути, що діється, як мене в сто разів збільшили — достоту так, як ви мене зараз бачите.

Учні посхоплювалися зі стільців і витягували шиї, щоб краще мене роздивитися, а двійко маленьких дівчисьок навіть застрибнули на підвіконня відчиненого вікна. "Дивіться! — голосно вигукнув Професор. — Це стократно збільшене зображення брошкового жука, однієї з найдивовижніших комах на землі!" Я був вельми освіченим жуком і знав, як поводяться за подібних обставин справжні джентльмени, тому я випростався на повен зріст, притиснув руку до серця і ввічливо вклонився. Мабуть, ніхто не чекав від мене такої поведінки, всі були вкрай вражені, а одна із тих дівчат, котрі сиділи на вікні, голосно закричала й випала на вулицю, а падаючи, потягнула за собою і сусідку.

Професор закричав із переляку і кинувся геть із класу. Він страх як боявся, що дівчата, падаючи, могли дуже забитися. Учні й собі лавиною ринули за ним, тож я залишився у класі сам-один, усе ще Стократно Збільшений, і міг робити що завгодно.

І тут мене осяяв здогад, що іншої такої нагоди для втечі може і не випасти. Я вже встиг перейнятися гордістю зі своїх нових розмірів, а разом із гордістю прийшло й розуміння, що в такому вигляді я зможу,

нічого не боячись, подорожувати по всьому світу, а вишуканість манер дозволяла б мені триматися на рівних якщо не з усіма, то майже з усіма вченими мужами, з якими мене могла звести щаслива доля.

Так-от, поки Професор підіймав із землі дівчисьок, котрі не так побилися, як перелякалися, його обступила щільненька зграйка школярів, а я тим часом спокійно вийшов із класу, завернув за ріг школи і, так ніким і не помічений, подався до гайка, що ріс неподалік.

— Оце так-так! — не стримав свого захвату страхопуд Джек.

— Еге ж, — погодився з ним Брошковий Жук. — Я йшов і не міг натішитися тим, що моя втеча припала саме на момент Стократного Збільшення, бо, скажіть, яка користь із твоїх енциклопедичних знань, коли ти так і залишаєшся крихітною, нічим не примітною комахою?

— Раніше я й гадки не мав, що комахи ходять одягнуті, — зізнався Чіп, усе ще ошелешено зиркаючи на Брошкового Жука.

— Вони й не ходять, принаймні в природному стані, — запевнив його Брошковий Жук. — Та сталося так, що коли я мандрував світом, мені вдалося врятувати дев'яте життя одного кравця — ви ж, мабуть, знаєте, що кравець, як і кіт, має дев'ять життів. Чолов'яга вже й не знав, як мені дякувати, бо те життя було останнє і йому був би гаплик. І він ублагав мене, щоб я погодився на те, аби він одягнув мене в оцей модний костюм, у якому я стою перед вами. Гарненько сидить, правда? — і Брошковий Жук випростався на весь зріст і став неквапно обертатися, щоб усі могли добре його роздивитися.

— Він, мабуть, дуже непоганий кравець, — не без заздрості промовив Солом'яник.

— Непоганий чи поганий, але напевно з добрим серцем, — додав нікельований Імператор.

— А куди ви прямували, коли зустрілися з нами? — запитав у Брошкового Жука Чіп.

— Та просто йшов собі, нікуди конкретно не поспішаючи, — зізнався Жук, — хоча, якщо вже бути чесним до кінця, хотів би чимскоріш потрапити до Смарагдового міста, зібрати там солідну аудиторію та прочитати їм лекцію на тему "Переваги Стократного Збільшення".

— Ми якраз теж ідемо до Смарагдового міста, — мовив Бляшаний Лісоруб, — тож якщо ти не проти, приставай до нас і підемо разом.

Брошковий Жук уклонився з неперевершеною грацією.

— Я надзвичайно вдячний вам за таку пропозицію, — промовив він, — бо навряд чи ще десь у Країні Оз знайдуться такі приємні супутники, до яких я відчував би таку симпатію.

— Авжеж, симпатію, — погодився з ним Джек. — Себто як муха любить мед.

— Можливо, моя цікавість здасться вам дещо недоречною, тоді я перепрошую, але… Чи не здається вам, що всі ви… гм… дещо незвичайні? — запитав Брошковий Жук, із неприхованою цікавістю оглядаючи друзів.

— Не більше, ніж ти сам, — відказав Солом'яник. — Усе в житті незвичайне, поки ти до нього не звик.

— Яка чудова філософія! — захоплено вигукнув Брошковий Жук.

— Що ж, сьогодні мої мізки петрають нівроку, — погодився Солом'яник, і в його голосі бриніла гордість за себе.

— У такому разі, якщо ви добре відпочили й поновили сили, чи не продовжити нам подорож до Смарагдового міста? — запропонував Брошковий Жук.

— Ми не можемо, — відказав Чіп. — Дров'яна Козла зламала ногу і не може йти. Та й дерева тут ніде не ростуть, щоб можна було змайструвати нову ногу. І на дорозі її не покинеш, бо в страхопуда так тяжко згинаються ноги в суглобах, що він не може йти пішки — тільки їхати верхи.

— От невдача! — вигукнув Брошковий Жук, а тоді прискіпливим оком обвів усе товариство й сказав: — Якщо страхопуд однаково їде верхи на Козлі, то чому б не взяти в нього одну ногу й не припасувати її стрибусі замість переламаної? Як розумію, і страхопуд, і Дров'яна Козла обоє зроблені з дерева.

— Ага, оце я й називаю справжньою кмітливістю, — похвалив його Солом'яник. — Мені просто дивно, як я, з такою головою, сам до цього не додумався! Отож, любий Лісорубе, берися до роботи, може, тобі вдасться припасувати Джекову ногу нашій стрибусі.

Джек зовсім не був у захваті від цієї пропозиції, але — нічого не вдієш! — дозволив Бляшаному Лісорубові відчепити собі ліву ногу. Той трохи підтесав її та прилаштував Дров'яній Козлі на місце зламаної кінцівки.

Стрибуха теж без особливого бажання пішла на "оте живолупство", як вона сама охрестила цю операцію, і все бурчала під руками Лісоруба, а коли ногу було врешті-решт припасовано, взяла та й заявила, що така кінцівка — то просто ганьба для поважної Дров'яної Козли.

— Я попросив би тебе думати, що говориш, — різко обірвав її страхопуд. — Не забувай, будь ласка, що ти гудиш мою ногу.

— Забути? Тут забудеш! — огризнулася Дров'яна Козла. — Який господар, така й нога! Дмухни на неї, і вона розвалиться!

— Що?! І я розвалюся?! — закричав розлючений Джек. — Та як ти смієш таке говорити!

— Ти таке ж непорозуміння, як театральна лялька без лялькаря! — геть розперезалася дерев'яна бестія, дико лупаючи своїми банькатими очима. — У тебе навіть голова весь час ходором ходить, і ти ніколи не знаєш, що перед тобою — перед чи зад!

— Друзі, не сваріться, благаю вас! — занепокоївся Бляшаний Лісоруб. — Якщо вже бути щирими, всі ми не ідеальні, тож приймаймо одні одних такими, які ми є.

— Чудова порада, — похвалив його Брошковий Жук. — Мабуть, у тебе прекрасне серце, бляшаний друже.

— Свята правда, — мовив Бляшаний Лісоруб, вельми улещений. — Серце — найцінніше, що я маю. Але рушаймо далі.

Страхопуда з однією ногою посадили на Дров'яну Козлу і прив'язали мотуззям до її спини, щоб він не падав. А потім, із Солом'яником на чолі, всі рушили до Смарагдового міста.

14 розділ

Баба Момбі вдається до чарів

Невдовзі всі побачили, що Дров'яна Козла йде накульгуючи: нова нога трохи задовга для неї.

Довелося зупинитися, Бляшаний Лісоруб узяв сокиру, підкоротив довгу кінцівку, і стрибусі стало легше пересуватися. Але навіть це не втішило Дров'яну Козлу.

— Зламати ногу — яка ганьба! — бурчала вона.

— Аж ніяк, — добродушно заперечив їй Брошковий Жук, ідучи поряд. — Натомість тобі дуже пощастило. Тепер ти справді Дров'яна Козла, бо зламала ногу і наламала дров.

— Я перепрошую, — сказав Чіп, поволі дратуючись, бо не міг стерпіти, коли ображали Дров'яну Козлу чи страхопуда Джека, — але мушу визнати, що ваш дотеп доволі невдалий, та ще й заяложений.

— А однак це таки дотеп, — уперто правив своєї Брошковий Жук, — а дотепи, як своєрідна гра слів, або каламбур, мають велику пошану серед учених мужів.

— А що таке каламбур? — не второпав страхопуд Джек.

— А це, мій любий друже, така словесна гра, — почав пояснювати Брошковий Жук. — Чимало слів у нашій мові мають по два значення, і якщо ти каламбуриш, розкриваючи в одному жарті одразу обидва значення, це означає, що ти особа високої культури та розуму і віртуозно володієш мовою.

— Я б не сказав, — простодушно заперечив Чіп. — Хто завгодно може каламбурити.

— Дозволю собі з вами не погодитися, — Брошковий Жук уже починав утрачати терпець. — Тут потрібна неабияка освіченість. Юний друже, ти вважаєш себе освіченим?

— Не дуже, — щиро зізнався Чіп.

— У такому разі не тобі про це судити. Я ж Вельми Освічений, і я кажу, що каламбур — ознака геніальності. Або візьмімо такий дотеп. Якщо схрестити Дров'яну Козлу з Коником-Стрибунцем, то хто в нас вийде — Козлик-Стрибунець чи Дерев'яний Коник?

Коли він це сказав, Солом'яникові дух перехопило від такої зухвалості, а Бляшаний Лісоруб аж зупинився і обдарував Брошкового Жука докірливим поглядом. Сама ж Дров'яна Козла протяжно форкнула на знак зневаги до комахи, а страхопуд Джек затулив рукою свою усмішку, яка була тут украй недоречною. Але Брошковий Жук і далі ступав так поважно, наче у його словах було щось надзвичайно розумне, тож Солом'яникові довелося сказати йому:

— Дорогенький мій, я чув, що й мудреці не застраховані від дурних вчинків, і хоч я надзвичайно поважаю мізки, хай би з чого вони складалися і хоч як називалися, у мене закрадається підозра, що ваші знання не завадило б упорядкувати. Хай там як, попрошу вас гідно поводитися в нашому товаристві й тримати вашу високу освіченість при собі.

— Може, нам і справді далеко до тебе та твоїх знань, — додав і собі Бляшаний Лісоруб, — зате ми знаємо, що таке добре серце. А от якщо твоя надміру культурна вдача знову почне рватися назовні… — і не скінчивши своєї тиради, він так близько крутонув блискучою сокирою перед носом Брошкового Жука, що той відразу ж відійшов на безпечну відстань.

Більше ніхто нічого не казав, і Стократно Збільшений Жук надовго впав у глибоку задуму, а потім несміло пообіцяв:

— Я намагатимусь стримуватися…

— От і гаразд, — добродушно відповів Солом'яник, і настрій у всіх помітно покращав.

Коли вони знову зупинилися, щоб дати Чіпові перепочити, Бляшаний Лісоруб помітив у траві безліч малесеньких кругленьких нірок.

— Тут, мабуть, колонія мишок-полівок, — сказав він Солом'янику. — А цікаво, чи є тут Мишача Королева, наша давня знайома?

— О, якби вона була тут, це було би просто чудово, — промовив Солом'яник, вражений несподіваним здогадом свого друга. — Лісорубе, дорогенький, а чому б тобі її не погукати?

Бляшаний Лісоруб пронизливо засюрчав у срібний свисток, що висів у нього на шиї, і за якусь мить із ближньої ямки вискочила маленька сіра мишка, котра, нічого не боячись, побігла до них. Колись Бляшаний Лісоруб урятував її від смерті, тож Мишача Королева добре знала, що може йому довіряти.

— Доброго дня, Ваша Величносте, — із надзвичайною шанобливістю звернувся до мишки Лісоруб. — Сподіваюся, ви живі-здорові й у вас усе гаразд?

— Дякую, в мене все добре, — без зайвих церемоній відповіла Королева, а коли вона присіла, всі побачили на її голівці крихітну золоту корону. — Чим можу допомогти давнім друзям?

— Ваша Величносте! — палко звернувся до неї Солом'яник. — Дуже вас прошу, дозвольте мені взяти з дюжину ваших підданих до Смарагдового міста.

— А їм там нічого не станеться? — насторожилася Мишача Королева.

— Нічогісінько, — запевнив її Солом'яник. — Я сховаю їх у себе в соломі, а коли розстібну одяг, це означатиме, що вони можуть вистрибувати й бігти собі додому. Якщо ви дозволите це зробити, я з

їхньою допомогою знову поверну собі трон, що його відібрало в мене Військо Непокори.

— Що ж, — мовила Мишача Королева, — у такому разі я не маю нічого проти. Щойно ти будеш готовий, я погукаю дванадцятьох найкмітливіших підданих.

— Я вже готовий, — сказав Солом'яник, ліг горілиць на землю і розстібнув одежину, відкриваючи очам купу соломи, якою він був напханий.

Мишача Королева тоненько писнула, і за мить дванадцятеро гарненьких мишок-полівок, покинувши нірки, постали перед правителькою, раді послужити їй.

Ніхто не зрозумів жодного слова з мови Королеви, бо говорила вона по-мишачому. Але маленьким мишкам не довелося пояснювати двічі, одна за другою вони позалазили у Солом'яника і причаїлися в солом'яному череві.

Коли всі мишки були всередині, Солом'яник застібнувся, підвівся із землі й подякував Мишачій Королеві за цю ласку.

— Ми були би вам дуже вдячні, — звернувся до Королеви Бляшаний Лісоруб, — якби ви погодилися бігти перед нами й показувати шлях до Смарагдового міста. Бо якийсь недруг явно бажає, щоб ми збилися з дороги.

— Дуже радо, — відказала Королева. — То що, ходімо?

Бляшаний Лісоруб питально глянув на Чіпа.

— Я вже відпочив, — відповів хлопець, — можемо йти.

І вони знову рушили в путь. Маленька й сіренька Мишача Королева прудко забігала наперед, спинялася і чекала, поки інші порівняються з нею, а тоді знову бігла вперед.

Якби не ця її допомога, то ні Солом'яникові, ні його друзям не бачити Смарагдового міста як своїх вух. Баба Момбі щедро наставляла на їхньому шляху всілякі перепони. Щоправда, жодна з них не була справжня, всі до одної виявилися хоч і хитромудрими, але оманами. Ось дорога впиралась у швидку річку, проте Мишача Королева, не вагаючись, ішла вперед і ціла та неушкоджена проходила через цей потік. За нею рушило все товариство, і хоч би на комусь із них залишилася крапелька води!

Далі на шляху виросла могутня гранітна стіна, що нависала над головами подорожніх. Але й тепер маленька полівка безперешкодно пройшла крізь неї, а слідом за нею рушили Солом'яник та друзі, і щойно вони проминули стіну, та розсіялась, мов туман.

Іншим разом, коли вони спинилися на хвильку, щоб дати Чіпові перепочити, перед ними розляглися сорок доріг, і всі вели в різних напрямках. Трохи згодом ці дороги почали крутитися, мов спиці велетенського колеса, спершу в один бік, потім у другий, остаточно всіх спантеличивши. Але Мишача Королева гукнула, щоб усі йшли за нею, та й побігла навпростець, і варто було ступити декілька кроків, як закручені доріжки щезли геть і більше не з'являлися.

А найстрашнішою була остання перепона, що її наслала бабега Момбі. Галявиною на них ішла вогняна стіна, й тут Солом'яник уперше злякався і вже мало не дременув назад.

— Якщо вогонь досягне сюди, від мене залишиться жменька попелу! — проквилив він і затремтів так, що аж зашелестіла солома. — Скільки живу, а нічого страшнішого не бачив.

— І від мене тільки вуглинки зостануться! — заверещала Дров'яна Козла, занепокоєно крутячись і стаючи дибки. — Моє дерево сухе й притьмом спалахне, як скіпка.

— А для гарбузів вогонь небезпечний? — боязко зіщулився страхопуд.

— Ще б пак! Він спече тебе, мов кисличку, та ще й мене разом із тобою! — відповів Брошковий Жук і став на всі лапки, щоб швидше бігти.

І тільки Бляшаний Лісоруб, котрий зовсім не боявся вогню, не піддався загальній паніці. Кілька його слів відвернули панічну втечу.

— Подивіться на Мишачу Королеву! — вигукнув він. — Вона йде через вогонь, і їй хоч би що! Бо це ніякий не вогонь, а звичайне шахрайство.

І справді, коли вони побачили крихітну Королеву, котра спокійнісінько йшла крізь полум'я, що насувалося на них, до всіх повернулась відвага, й товариство рушило слідом за нею, не зазнавши ніякої шкоди.

— Пригода, звісна річ, надзвичайна, — ошелешено бурмотів Брошковий Жук, — вона заперечує всі Закони Природи, про які розповідав у школі Професор Насьогоднівсе.

— Що правда, то правда, — з виглядом мудреця зауважив Солом'яник. — Усе чаклунство неприродне, ось чому його так уникають і бояться як вогню. Але, друзі мої, я вже бачу попереду браму Смарагдового міста, тож думаю, що то була остання перешкода на нашому шляху.

І справді, вдалині вже виднілися мури Смарагдового міста, тож Мишача Королева, яка так сумлінно показувала їм дорогу, підійшла попрощатися з друзями.

— Ми глибоко вдячні Вашій Величності за неоціненну допомогу, — подякував Лісоруб, уклоняючись крихітній Королеві.

— Мені завжди приємно допомогти своїм друзям, — відповіла Мишача Королева і швиденько вирушила додому.

15 розділ

В'язні Королеви Жинжур

Дійшовши до міської брами, наші подорожні побачили, що вхід до Смарагдового міста стережуть двоє дівчат із Війська Непокори.

Вони заступили їм шлях і вийняли з волосся спиці для плетення, погрожуючи поколоти ними кожного, хто до них наблизиться.

Та Бляшаного Лісоруба це нітрохи не налякало.

— У гіршому випадку вони можуть подряпати мої нікельовані пластинки, попсувавши їхню красу, — мовив він. — Та от тільки я сумніваюся, що цей "гірший випадок" може статися, бо за мить я розжену цих бійців у спідницях. Усі за мною!

Сказавши так, він рушив до брами і на ходу розмахував сокирою. Всі решта, жодної миті не вагаючись, і собі подалися за Бляшаним Лісорубом. Дівчиська, які й гадки не мали, що хтось може чинити їм спротив, так злякалися блискучої Лісорубової сокири, що з криком і вереском дременули через браму геть. Вхід до міста було звільнено, і всі мандрівці безперешкодно проминули браму й, опинившись на зелених хідниках Смарагдового міста, рушили до королівського палацу.

— Якщо ми й далі просуватимемося так само, то невдовзі знову побачимо Вашу Величність на троні, — мовив Бляшаний Лісоруб, вельми втішений тим, як легко він переміг сторожу.

— Спасибі тобі, друже Лісорубе, — щиро подякував йому Солом'яник. — Ніщо у світі не встоїть перед твоїм добрим серцем і гострою сокирою.

Проминаючи будинки, вони бачили крізь розчинені двері, як чоловіки підмітають долівки, прибирають, миють посуд, а жінки, зібравшись зграйками, пліткують і веселяться.

— Послухай-но, що тут у вас коїться? — звернувся Солом'яник до невеселого чоловіка з кошлатою бородою, що був убраний у фартух і котив хідником дитячий візочок.

— Революція в нас, і хто, як не Ваша Величність, мали б найкраще це знати, — відповів бідолаха. — Відколи ви покинули наше місто, жінки все поставили з ніг на голову. Добре, що ви таки вирішили повернутися і навести лад, бо вести домашнє господарство, доглядати за дітьми — що може бути виснажливішим для чоловіків Смарагдового міста.

Солом'яник замислено мугикнув і сказав:

— Якщо це справді так важко, як ти кажеш, то чому жінки досі так легко впрaвлялися з хатніми клопотами?

— От чого не знаю, того не знаю, — важко зітхнув чоловік. — Може, вони залізні?

Друзі йшли міськими вулицями, й ніхто їх не перепиняв. Лиш якась зграйка кумась, побачивши весь гурт, перестала теревенити, щоб їх роздивитися, та за мить знову повернулася до своєї балачки. А коли дорогою їм трапилося кілька дівчисьок із Війська Непокори, ті й не

думали дивуватися непроханим гостям чи затримувати їх, а просто дали дорогу незнайомцям, і друзі спокійно простували далі.

Така поведінка насторожила Солом'яника.

— Чи не йдемо ми прямісінько в пастку? — розхвилювався він.

— Не кажи дурниць! — заперечив простодушний Лісоруб. — Ті безголові дівчиська вже зараз ладні здатися без бою!

Та Солом'яник тільки недовірливо похитав головою, а Чіп сказав:

— Щось дуже легко вони відступили. Пильнуйте, аби чого не сталося.

— А я й пильнуватиму, — заспокійливо мовив Його Величність.

І так, без перешкод, вони дійшли до королівського палацу та стали підійматися мармуровими сходами, котрі колись були щедро прикрашені смарагдами, а тепер на місці самоцвітів, що їх вирвали з м'ясом дівчиська Полководиці Жинжур, зяяли дірки. І хоча б одна войовниця Війська Непокори стала на їхньому шляху!

Проминаючи один склепінчастий коридор за другим, вони дійшли до розкішної тронної зали, а за зеленою завісою перед їхніми очима постало дуже цікаве видовище. На блискучому престолі поважно сиділа Полководиця Жинжур, на голові її лежала запасна Солом'яникова корона, а у правій руці вона тримала скіпетр — символ королівської влади. На колінах Полководиці стояла коробка, звідки вона діставала карамельки й поїдала їх. Почувалася вона в ролі владарки цілком невимушено.

Солом'яник ступив крок уперед і впритул підійшов до трону, всі решта стали за ним півколом.

Бляшаний Лісоруб стояв, показно спершись на сокиру.

— Як ти посміла сидіти на моєму троні? — гримнув Солом'яник, гнівно дивлячись на самозванку. — Ти що, не знаєш, що ти зрадниця, а отже, будеш віддана в руки закону?

— Престол може належати будь-кому, хто зміг його завоювати, — відрізала Жинжур, поволі жуючи чергову карамельку. — Як бачиш, я змогла його посісти, і тепер я Королева, а всякий, хто спробує стати мені на шляху, буде звинувачений у зраді й має бути покараний згідно із законом, про який ти щойно згадував.

Солом'яник аж ніяк не чекав, що все так обернеться.

— Лісорубе, здається, я чогось не розумію, — і Солом'яник запитально поглянув на залізного приятеля.

— Коли мова про Закон, мені краще помовчати, — відповів Лісоруб. — Закони творяться не для того, щоб у них сумнівалися, тим більше, що це дуже нерозумно.

— Ну, і що тоді нам робити? — геть розгубився Солом'яник.

— А чому б вам із Королевою не побратися? — запропонував Брошковий Жук. — Тоді ви обоє могли би правити містом.

Жинжур зміряла Жука спопеляючим поглядом.

— А може, відправити її назад до матері, хай сидить собі вдома, — докинув страхопуд.

Жинжур насупила брови.

— А давайте зачинимо її в шафі й випустимо тільки тоді, коли вона виправиться і дасть слово, що більше так не робитиме, — додав пропозицію Чіп.

Жинжур зневажливо скривила губи.

— Показати їй, де раки зимують, та й квит! — фантазувала Дров'яна Козла.

— Ні, так не годиться, — заступився за дівчину Бляшаний Лісоруб. — Ми маємо поставитися до неї з усією добротою. Дамо їй стільки самоцвітів, скільки вона зможе взяти, та й нехай іде собі жива-здорова!

Почувши таку мову, Королева Жинжур голосно розреготалася і тричі плеснула в долоні, ніби подавала комусь сигнал.

— Які ви дурні й обмежені! — вигукнула вона. — Я геть втомилася від ваших дурниць, а що часу в мене обмаль, я більше не бажаю марнувати його на вас.

Поки Солом'яник і друзі здивовано слухали зухвалу промову самозванки, сталося щось геть незбагненне. Хтось тихенько підкрався ззаду до Лісоруба й вихопив у нього з рук сокиру, і він відразу відчув себе беззахисним та зовсім не грізним. Тієї ж миті залу наповнив гучний сміх, і все товариство, роззирнувшись, побачило, що їх обступили дівчиська з Війська Непокори, і в кожної в руках виблискувала пара спиць. Уся тронна зала була повна заколотниць, і було ясно як день, що це пастка.

— Тепер ви самі бачите, як нерозумно опиратися жіночій волі! — весело вигукнула Жинжур. — А те, що щойно сталося, тільки доводить, що я маю більше прав називатися володаркою Смарагдового міста, ніж Солом'яник. Зла на вас я не тримаю, можете мені повірити, але щоб іншим руки не свербіли, мушу засудити вас до страти. Страта чекає на

всіх, окрім хлопчиська, котрого буде повернено бабі Момбі як її підопічного. Що ж до решти, то ніхто з них не є людиною, і світ не перевернеться, якщо позбавити його вашої присутності. Так, Дров'яна Козла і страхопуд підуть на скіпки, з гарбуза наробимо пирогів, Солом'яник згодиться на розпал вогнища, отого чолов'ягу з бляхи я, мабуть, посічу на шматочки й згодую козам, а що стосується цього жука-переростка...

— Стократно Збільшеного, до вашого відома! — поправив її Брошковий Жук.

— Напевно, я попрошу, щоб із тебе зготували черепаховий суп, — трохи подумавши, промовила Королева.

Брошковий Жук нажахано здригнувся.

— Втім, якщо тобі не до душі таке рішення, можна було б пустити тебе на гуляш по-угорськи, — злостиво додала вона. — Обіцяю, що перцю не шкодуватиму.

Жинжур так настрахала бранців своїми зловісними планами, що вони стояли, мов води в рот набравши, і лише безпорадно перезиралися. Один тільки Солом'яник не панікував і не впадав у розпач. Мовчки стоячи перед Королевою-самозванкою, він щосили морщив чоло й усе намагався придумати, як би то виплутатися з цієї халепи.

Весь у цих роздумах, він раптом відчув, як у його нутрі легенько зашелестіла солома. Солом'яник аж засяяв від раптового здогаду й спритно розстібнув свою одежину.

Дівчиська, які тісною юрмою стояли коло нього, помітили цей рух, але вони й гадки не мали, що замислив Солом'яник, аж тут із його черева вистрибнула маленька сіра мишка й ну шмигати долівкою просто

в них під ногами! За першою мишкою показалася друга, третя, четверта...

І тут уся королівська рать заверещала так, що не в одного жижки затрусились би від страху. Здійнялася веремія, переростаючи в безладний відступ, а там і просто у панічну втечу.

Коли перелякані мишки кинулися врозтіч тронною залою, все Військо Непокори перетворилося на шалений вир кольорових спідниць і дівочих ніг. Штовхаючись і збиваючи одна одну з ніг, грізні войовниці щодуху тікали геть із зали.

Коли зчинився цей переполох, Королева з ногами заскочила на трон і, вставши навшпиньки, почала несамовито витанцьовувати на тронних подушках.

Коли на подушки заскочила одна мишка, Жинжур підскочила як обпечена, перестрибнула через Солом'яника та кулею помчала до виходу. І так, немов шалений вихор, жодного разу навіть не спинившись, вона летіла до самісінької брами.

І швидше, ніж ви прочитали б ці рядки, у тронній залі не залишилося жодного дівчиська. Брошковий Жук, глибоко та полегшено зітхнув і вигукнув:

— Ура, ми врятовані!

— Так, але чи надовго? — мовив Бляшаний Лісоруб. — Боюся, ворог швидко повернеться.

— Позамикати всі палацові входи-виходи! — скомандував Солом'яник. — І тоді ми зможемо сісти й подумати, що робити далі.

І всі, крім страхопуда Джека (бо він був міцно приторочений до Дров'яної Козли), розбіглися палацом, зачиняючи важкі вхідні двері й замикаючи їх на засуви та замки. Коли стало ясно, що Військо Непокори зможе подолати перепони не раніше, ніж за декілька днів, друзі повернулися до тронної зали — на військову нараду.

16 розділ

Солом'яник бере час на роздуми

— Як на мене, — мовив Солом'яник, коли всі знову зібралися в тронній залі, — то дівчисько Жинжур має всі підстави зватися Королевою.

І якщо це справді так, то виходить, що я не маю права зватися Королем і нам нічого робити в її палаці.

— Але ж поки вона не з'явилася, Королем усе-таки був ти, — не погодився з ним Брошковий Жук, що, запхавши руки до кишень, поважно походжав туди-сюди. — Наскільки я розумію, ця самозванка просто узурпувала твій престол.

— А тепер ми її перемогли й змусили тікати геть, — додав страхопуд і, взявшись руками за гарбуз, повернув його обличчям до Солом'яника.

— Що, невже ми її перемогли? — тихенько запитав Солом'яник. — Ану погляньте у вікно і скажіть мені, що там діється?

Чіп підбіг до вікна і визирнув у двір.

— Навколо палацу подвійне оточення Війська Непокори, — гукнув він.

— Я так і знав, — похмуро кивнув Солом'яник. — Миші вигнали дівчисьок із палацу, та ми як були їхніми бранцями, так ними й залишилися.

— Мій друг має рацію, — озвався Бляшаний Лісоруб, завзято натираючи блискучі груди клаптиком замші. — Жинжур і далі Королева, а ми — її бранці.

— І все-таки я сподіваюся, що вона до нас не добереться, — закричав страхопуд Джек, і його голос затремтів. — Пам'ятаєте, Жинжур погрожувала пустити мого гарбуза на пироги?

— Заспокойся, — озвався Бляшаний Лісоруб. — Круть чи верть, а гарбузові смерть. Якщо сидітимеш отут, у чотирьох стінах, то зогниєш так чи інакше. Вже краще бути смачним пиріжком, ніж залишитися з гнилими мізками.

— Резонне зауваження, — погодився з другом Солом'яник.

— О, горе, — застогнав страхопуд, — о, лиха моя година! Татусю, любий, і чому ти не зробив мене із жерсті чи хоча б із соломи, щоб я ніколи не псувався?

— Не кажи дурниць! — розсердився Чіп. — На твоєму місці я радів би, що мене взагалі зробили. Усе має свій початок і кінець.

— Дозвольте нагадати вам, — приєднався до розмови Брошковий Жук, у чиїх круглих булькатих очах і досі читалися розпач та безнадія, — що ця нелюдка Королева Жинжур пригрозила пустити мене на гуляш, і це при тому, що я — єдиний у світі Стократно Збільшений і Вельми Освічений Брошковий Жук!

— Як на мене, дуже непогана ідея, — сказав Солом'яник.

— А може, краще на черепаховий суп? — підтримав свого друга Бляшаний Лісоруб.

— Може, й краще, — погодився Солом'яник.

Брошковий Жук аж застогнав, почувши таке, але не залишився в боргу.

— Та що я бачу! — промовив він понуро. — Мені ввижається, як кози ковтають малесенькі шматочки жерсті, котрі були колись Бляшаним Лісорубом. Я ж плаваю в супі, що кипить на вогнищі, розкладеному з Дров'яної Козли й страхопуда, а щоб супчик скоріше зварився, Королева Жинжур підкидає у вогонь солому з нашого любого Солом'яника!

Від такої сумної перспективи почуття тривоги тільки зросло, і всім стало страх як тоскно.

— Якийсь час нам це точно не загрожуватиме, — промовив Бляшаний Лісоруб, стараючись, аби голос його звучав бадьоро. — Поки двері всі цілі, ні Жинжур, ні її поплічниці не зайдуть до палацу.

— Так, але до того я й Брошковий Жук пропадемо з голоду, — озвався Чіп.

— За мене можете не хвилюватися, — приєднався до розмови Брошковий Жук, — наш друг страхопуд не дасть мені померти голодною смертю. Я не великий любитель гарбузів, але голод не тітка, а голівка у нашого Джека така кругла й повненька.

— Які безсердечні думки! — вигукнув Бляшаний Лісоруб, неприємно здивований. — То що ми, друзі, візьмемо й поїмо одні одних?

— Одне можна сказати напевно: залишатися в палаці нам ніяк не можна, — підсумував Солом'яник, і в його голосі почулися сталеві нотки.

— Годі сперечатися й лякати одні одних, краще поміркуймо, як звідси втекти.

Щойно він це сказав, як усі відразу зібралися довкола трону, на якому сидів Солом'яник. Чіп саме всідався на стілець, коли з його кишені випала перцівничка й покотилася долівкою.

— Що це? — запитав Бляшаний Лісоруб, узявши перцівничку до рук.

— Обережно! — гукнув Чіп. — Там життєдайний порошок. Не розсип, бо його дуже мало.

— Життєдайний порошок? — здивувався Солом'яник.

— То з чаклунського начиння баби Момбі, — пояснив хлопець, обережно кладучи перцівничку в кишеню. — Вона взяла цей порошок у старого чаклуна-горбуна, оживила ним страхопуда Джека, а вже потім я з його допомогою оживив Дров'яну Козлу. Думаю, цим порошком можна оживити що завгодно, просто береш і посипаєш, та тільки залишилося його ще на один раз.

— То, мабуть, дуже цінний порошок, — припустив Бляшаний Лісоруб.

— О, що цінний, то цінний, — погодився з ним Солом'яник. — Може, це єдиний порятунок, на який ми можемо розраховувати. Думаю, мені не завадило би декілька хвилин подумати, тож Чіпе, зроби мені таку ласку, візьми свого ножичка та зріж у мене з голови цю важку корону.

Чіп не гаючись обтяв стібки, що тримали корону на Солом'яниковій голові, колишній правитель Смарагдового міста зняв її, полегшено зітхнувши, і повісив на гачку біля трону.

— Більше ніщо не вказує на те, що я король, — мовив Солом'яник. — І я дуже радий, що спекався цього тягаря. Ця корона дісталася мені від

Чарівника Оза, а він колись відвоював її у короля Пасторії. Тепер на неї поклала око Жинжур, тож я щиро сподіваюся, що ця корона не додасть їй головного болю.

— Дуже гарна думка, — сказав Бляшаний Лісоруб, схвально киваючи.

— А тепер помовчте, щоб не заважати мені думати, — попросив Солом'яник, зручніше всівшись на троні.

Друзі відразу принишкли, щоб Солом'яник міг спокійно подумати: всі щиро вірили в неабияку силу його розуму.

Минуло зовсім трохи часу, хоча друзям здавалося, що вже минула вічність, коли Солом'яник випростався, обвів усіх якимось дивним поглядом і сказав:

— Сьогодні мені як ніколи добре думається, і це мене дуже тішить. А тепер послухайте, що я скажу! Якщо ми спробуємо втекти через один із палацових виходів, це буде пряма дорога в неволю. Тому, якщо всі земні шляхи перерізані, нам залишається тільки одне: втікати повітрям!

Він витримав паузу, щоб усі належно оцінили його пропозицію, та ці слова не справили жодного враження на ошелешених, розгублених Солом'яникових слухачів.

— Великий Оз покинув Смарагдове місто, скориставшись повітряною кулею, — вів далі Солом'яник. — Так, ми не знаємо, як роблять повітряні кулі. Але ми знаємо, що все, здатне здійнятися в повітря, без труднощів підійме й нас. І тому я пропоную такий вихід: мій друг Бляшаний Лісоруб, майстер на всі руки, збудує літуна з потужними крилами. Чіп оживить його своїм чарівним порошком, а тоді ми всі сядемо на нього та й полетимо звідси.

— Браво! — вигукнув Бляшаний Лісоруб.

— Мені б таку голову! — пробурмотів страхопуд Джек.

— Справді блискуча пропозиція! — похвалив Солом'яника Освічений Брошковий Жук.

— Я знаю, ми це зробимо, — впевнено заявив Чіп. — Я хотів сказати, якщо Бляшаний Лісоруб збудує цього літуна.

— Я зроблю все, що від мене залежить, — весело озвався Бляшаний Лісоруб. — А як уже бути до кінця чесним, то якщо я беруся за якусь справу, то майже завжди доводжу її до кінця. Ось тільки щоб отой літун нормально злетів у небо, складати його треба на даху.

— Маєш рацію, — погодився з ним Солом'яник.

— Тоді розійдімося палацом, — запропонував далі Бляшаний Лісоруб, — позносимо на дах усе, що трапиться, і я візьмуся до роботи.

Аж тут озвався страхопуд:

— А чи можна було би спершу зняти мене з цієї Козли і приробити другу ногу, щоб я зміг ходити. Бо в такому стані я ні вам не допоможу, ні собі ради не дам.

Бляшаний Лісоруб порубав стіл із червоного дерева, що стояв посеред тронної зали, взяв одну чудово вирізьблену ніжку й припасував її до Джекового тіла, чим страхопуд неабияк запишався.

— Чудасія та й годі, — казав він, спостерігаючи за роботою Лісоруба. — Хто б міг подумати, що найціннішою і найгарнішою частиною мого тіла стане ліва нога.

— Це ще одна підстава вважати тебе незвичайним, — промовив Солом'яник, — а якщо тобі цікава моя думка, то знай: якщо в цьому житті й варто кимось пишатися, то це тими, хто має в собі якусь дивовижу. Бо таких, хто нічим не вирізняється, — як листя на дереві, так і живуть вони собі непомітно аж до смерті.

— Слова, гідні філософа! — вигукнув Брошковий Жук, разом із Бляшаним Лісорубом допомагаючи страхопудові звестися на ноги.

— Як ти тепер почуваєшся? — поцікавився Чіп у страхопуда, котрий притупував новою ногою, випробовуючи її на міцність.

— Як новенький! — бадьоро відповів Джек. — Ось тепер я можу допомогти вам готуватися до втечі.

— Що ж, берімося до роботи, — діловито мовив Солом'яник.

І друзі, радісінькі, що врешті можуть щось зробити заради власного визволення, розбрелися палацом у пошуках матеріалів для свого літуна.

17 розділ

Фантастичний політ Блазнюка

Коли друзі зібралися на даху, поприносивши, хто що знайшов, знахідки ці виявилися дуже різними.

Ніхто не знав, що слід шукати, тож кожен притягнув те, що він уважав за потрібне.

Брошковий Жук приніс голову Блазнюка з великими розлогими рогами, яку він зняв зі стіни над каміном в одному з широченних передпокоїв. Обережно, неймовірними зусиллями він випхав її сходами

на дах. Блазнюк скидався на лося, відрізняючись від нього лише зухвало задертим носом і бородою, мов у цапа. Чому Брошковий Жук вибрав саме цю голову, він і сам не знав, сказав тільки, що вона його зацікавила.

Чіп із Дров'яною Козлою притарабанили на дах диван — старомодний, із високою спинкою та бильцями. Він був такий тяжкий, що Чіп, виперши його нагору, страшенно захекався і ледве дихав.

Страхопуд Джек притягнув мітлу — перше, що потрапило йому на очі. Солом'яник прийшов із цілим оберемком білизняних мотузок та линв, які познаходив на задвірку, а підіймаючись по сходах, примудрився заплутатися в ньому, та й покотився дахом, мов мішок, і якби не Чіп, то загримів би на землю.

Останнім прийшов Бляшаний Лісоруб. Він теж побував на задньому дворі й розжився там чотирма великими віялоподібними листками з величезної пальми, гордості всіх городян.

— Лісорубе, друже мій! — розпачливо гукнув Солом'яник, побачивши, що накоїв Лісоруб. — У Смарагдовому місті немає більшого злочину, ніж пошкодити цю пальму. Якщо я нічого не плутаю, особу, звинувачену в обтинанні листя з королівської пальми, засуджують до семи смертних кар і пожиттєвого ув'язнення.

— Після бійки кулаками не махають, — стенув плечима Бляшаний Лісоруб і кинув на дах величезне листя. — Зате ми маємо ще одну причину тікати звідси геть. А тепер показуйте, із чого я робитиму наш апарат.

Усі з великим сумнівом подивилися на купу всякої всячини, знесеної на палацовий дах, а Солом'яник скрушно похитав головою і сказав:

— Ну, якщо Бляшаному Лісорубові вдасться зробити з цього краму такого літуна, що й сам полетить, і нас забере звідси, то я навіть не знаю, як тоді нам його величати.

Сам же Лісоруб спочатку був не дуже впевнений в успіхові цієї справи, аж ось він нарешті потер собі чоло клаптиком замші й узявся до роботи.

— Вимога найперша і найголовніша, — промовив він, — тіло, достатньо велике, щоб на ньому могли розміститися всі ми. Найбільше з того, що ми маємо, — оцей диван, от із нього ми й зробимо тіло. Але якщо літун хоч трохи нахилиться вбік, ми попадаємо з нього на землю.

— То, може, взяти два дивани? — запитав Чіп. — Унизу є ще один, такий самісінький.

— Дуже добре! — зрадів Бляшаний Лісоруб. — Негайно несіть другий диван.

Хлопець і стрибуха, добряче впрівши, випхали на дах другий диван і поставили його біля першого так, що вийшло сидіння, оточене, немов бортами, спинками та бильцями.

— Краса! — вигукнув Солом'яник. — Тепер у такому гніздечку можна нічого не боятися!

Вони міцно скріпили дивани линвами та білизняним мотуззям, а там, де мав бути передок, Бляшаний Лісоруб прикріпив голову Блазнюка.

— Це щоб знати, де в цього літуна перед, а де зад, — пояснив він, страх як вдоволений своєю вигадкою. — Якщо уважно придивитися до Блазнюка, побачите, що він дуже схожий на носову фігуру. А оце величезне листя, за яке мені світить сім страт, буде нам замість крил.

— А вони витримають? — недовірливо запитав Чіп.

— Мають витримати, бо це найміцніше з усього, що тут є, — заспокоїв його Лісоруб. — Може, вони й не дуже пасують нашому літунові, але зараз нам не до забаганок.

І він взявся прилаштовувати до тіла величезні листки — по два з кожного боку.

— Літун уже готовий, треба тільки оживити його, — сказав, зрадівши, Брошковий Жук.

— Хвилинку! — гукнув Джек. — А як же моя щітка?

— Навіщо вона тут? — здивувався Солом'яник.

— А зробімо з неї хвіст, — запропонував Джек. — Бо що то за літун без хвоста?

— Гм! — стенув плечима Бляшаний Лісоруб. — Не розумію, нащо тут хвіст? Ми ж не робимо звіра, рибу чи птаха. Літун для того, щоб на ньому літати, от і все.

— Хтозна, може, коли літун оживе, хвіст знадобиться йому для віражів, — припустив Солом'яник. — Якщо йому судилося літати, то й робитиме він це найрадше по-пташиному, а всім птахам, як я бачив, хвіст править за кермо.

— Добре, хвіст то й хвіст, — погодився Лісоруб і міцно прикріпив мітлу до тіла.

Коли літун був закінчений, Чіп вийняв із кишені стару перцівничку.

— Нівроку вийшов, — розгублено промовив хлопець, оглядаючи літуна. — Не знаю, чи вистачить решти того порошку, щоб його оживити. Вже постараюся, щоб вистачило.

— На крила сип, не шкодуй, — попросив Лісоруб, — бо в них уся наша сила.

— І про голову не забудь! — докинув Брошковий Жук.

— І хвіст! — додав і собі страхопуд Джек.

— Цить! — гукнув Чіп, уже починаючи нервуватися. — Я маю вимовити заклинання, тому не заважайте!

І він почав обережно, крихта за крихтою, посипати літуна дорогоцінним порошком. Спочатку він укрив тоненьким шаром усі чотири крила, потім пройшовся по диванах і тоненько посипав мітлу.

— Голова, голова! Благаю, не забудь про голову! — занепокоївся Брошковий Жук.

— Порошку вже майже не залишилося, — сказав Чіп, оглянувши перцівничку. — І здається мені, що ноги значно важливіші за голову.

— Ні! — палко заперечив Солом'яник. — Усе живе мусить мати голову, аби було чим думати, а літун літатиме в небі, а не бігатиме по землі, тож кому яке діло, матиме він живі ноги чи не матиме.

Чіп погодився із Солом'яником і висипав рештки порошку Блазнюкові на голову.

— А тепер, — попросив він, — усі сидіть тихенько, а я тим часом вимовлю заклинання!

Чіп якось чув, як промовляла заклинання баба Момбі, а потім і сам оживляв Дров'яну Козлу, тож він швиденько промовив три магічних фрази, не забуваючи й про жести, що супроводжували кожну з них. Збоку це виглядало дуже урочисто і серйозно.

Коли він закінчив вимовляти заклинання, Блазнюк здригнувся всім тілом, пронизливо, по-звіриному, закричав і змахнув усіма чотирма крилами.

Якби Чіп не схопився за комин, його змело би з даху дужим вітром, що його здійняли велетенські крила. Повітряний струмінь підхопив легенького Солом'яника, підкинув його вгору, та Чіп зловив його за ногу і так тримав. Брошковий Жук відразу гупнув долічерева на дах, тож його не треба було рятувати, а страхопуда Джека чіпко тримав Бляшаний Лісоруб, що був важкий і не боявся вітру, аж допоки все не вщухло. А Дров'яну Козлу перекинуло на спину, і тепер вона лежала, безпорадно розмахуючи ногами.

Поки всі намагалися втриматися на даху, літун повільно відірвався від даху і став підійматися в повітря.

— Стій! Назад! — закричав переляканий Чіп, однією рукою тримаючись за комин, а другою — за Солом'яникову ногу. — Чуєш, негайно ж повернися назад!

Як добре, що мудрий Солом'яник підказав оживляти не ноги, а літунову голову. Блазнюк піднявся вже доволі височенько, але, почувши Чіпів голос, він повернув голову на звук і став повільно розвертатися, щоб було видно палацовий дах.

— Повертайся назад! — знову гукнув Чіп.

І Блазнюк послухався хлопця. Поважно, велично махнувши чотирма крилами, літун приземлився на дах і завмер.

18 розділ

У Воронячому гнізді

— Дуже дивне відчуття, — заговорив Блазнюк писклявим голосом, що так не пасував до його велетенського тіла, — такого зі мною ще ніколи не було.

А останнє, що я можу пригадати, — це оглушливий гуркіт, коли я йшов лісом. Той гуркіт, мабуть, мене вбив, а потім не було нічого. І ось я знову живий, маю чотири величезних крила і тіло, яке сповнить плачем і соромом будь-яку тварину чи птаха, не позбавлених бодай крихти гідності. Що б усе це значило? Я хто — Блазнюк чи крилатий ваговоз? — говорячи це, він дуже кумедно ворушив бородою.

— Ти звичайний літун, — пояснив йому Чіп, — літун із головою Блазнюка. Ми склали тебе, а потім оживили, щоб полетіти куди захочемо.

— Чудово! — вигукнув літун. — Отже, я ніякий не Блазнюк, і тому мені не може бути притаманна горда вдача цих тварин та їхнє волелюбство. Тож я ладен стати ким завгодно, хоч дурником на побігеньках. Тільки й втіхи, що тіло моє хитке, і, сподіваюсь, рабська доля моя триватиме недовго.

— Благаю тебе, не кажи так! — озвався Бляшаний Лісоруб. Блазнюкові слова краяли його добре серце. — Невже тобі так кепсько?

— Ну, кепсько, не кепсько, судити не беруся, — відказав Блазнюк. — Я ж тільки перший день живу на світі, то звідки мені знати, що добре, а що погано? — і він замислився, помахуючи щіткою-хвостом.

— Не хвилюйся, — приязно мовив Солом'яник, — не вішай носа і радій життю. Тебе ніхто не скривдить, ми зробимо все, щоб ти не мав

причин сумувати. То ти не будеш проти, щоб ми сіли на тебе та й полетіли звідси?

— Авжеж, не буду, — відповів Блазнюк. — Я залюбки політав би. Бо варто рушити землею, як неодмінно зустрінеш когось із блазнюків, і як тоді дивитися їм в очі?!

— Я тебе розумію, — поспівчував йому Бляшаний Лісоруб.

— Крім того, — не змовкав Блазнюк, — варто мені поглянути на себе, а потім на вас, як відразу стає ясно: ні в кого з вас не було вкладено стільки фантазії, як у мене.

— Зовнішність оманлива, — палко заперечив Брошковий Жук. — От я, скажімо, Стократно Збільшений і Вельми Освічений.

— Аякже! — байдуже пробурмотів Блазнюк.

— А в мене такий мозок, якого більше ніде не знайдеш, — гордо додав Солом'яник.

— Оце так диво! — осміхнувся Блазнюк.

— А в мене, хоч я із заліза, — не втримався і Лісоруб, — найчуйніше і найм'якше серце.

— Я захоплений таким зізнанням, — промовив Блазнюк, трохи закашлявшись.

— А моя усмішка сяє і вдень, і вночі, — озвався страхопуд Джек. — Ну чим не диво!

— Як місяць-молодик у небі, — пишномовно додав Брошковий Жук, чим привернув до себе увагу ошелешеного Блазнюка.

— А я, — взяла слово Козла, щоб порушити ніякову тишу, — така чудова, що ні в казці сказати, ні пером описати.

— Ну й ну, я, звісно, радий, що всі мої власники такі виняткові, — недбало кинув Блазнюк. — Хотів би й я про себе так сказати, ото було би втіхи!..

— У тебе все попереду, — запевнив Солом'яник. — Не так-то просто пізнати себе. У нас, старших і мудріших, це забрало не один місяць. А тепер, — промовив він, звертаючись до друзів, — сідаймо на свої місця, бо час летіти.

— Куди летимо? — запитав Чіп, видряпуючись на сидіння дивана й допомагаючи страхопудові, котрий ліз за ним.

— У Південному краю живе чудова Королева, що зветься Глінда Добра, і я певний, що вона з радістю прийме нас усіх, — озвався Солом'яник, вайлувато залазячи на літуна. — Летімо до неї та попросімо в неї поради.

— Непогана пропозиція, — похвалив його Бляшаний Лісоруб, допомагаючи піднятися Брошковому Жуку та вкладаючи Дров'яну Козлу на подушки у кінці диванів. — Я знаю цю Добру Чаклунку, вона не покине нас у скруті.

— Всі сіли? — запитав Чіп.

— Так, — озвався Бляшаний Лісоруб, умощуючись поруч із Солом'яником.

— Злітаймо! — наказав Чіп Блазнюкові. — На південь, будь ласка. Але на висоті мене нудить, тож постарайся летіти не дуже високо, щоб просто не чіплятися за будинки й дерева.

— Гаразд, — коротко відказав Блазнюк.

Він махнув усіма чотирма крилиськами і став повагом підійматися в повітря, а всі, хто сидів усередині, про всяк випадок міцно притиснулися до спинок і похапалися за бильця. У повітрі Блазнюк розвернувся на південь та й полетів, швидко, велично.

— Якщо весь час летіти на такій-от висоті, наш політ справлятиме незабутнє враження, — зауважив Освічений Брошковий Жук.

— Йому враження в голові, — пробурчав Солом'яник. — Тримайся краще, бо впадеш — і згадуй як звали. Хитавиця в літуна — будь здоров!

— Скоро стемніє, — зауважив Чіп, позираючи на сонце, що котилося до небокраю. — Може, десь приземлимося та перечекаємо до ранку? Цікаво, чи Блазнюк літає вночі, чи ні.

— Мені й самому це цікаво, — тихенько озвався Блазнюк. — Я ніколи в житті не літав. У мене були ноги, й бігали вони як вихор. А тепер мені здається, що вони позасинали.

— Тобі правильно здається, — сказав Чіп, — Бо ми не оживляли твоїх ніг.

— Тебе робили для польотів, а не для ходьби, — пояснив Солом'яник.

— Ходити ми й самі вміємо, — додав Брошковий Жук.

— Я починаю розуміти, що від мене треба, — промовив Блазнюк. — Що ж, я годитиму вам усім, чим зможу. — Сказавши це, він затих і якийсь час летів мовчки.

Коли вони пролетіли ще трохи, страхопуд затривожився.

— Хто знає, гарбузові від польоту нічого не станеться? — запитав він.

— Якщо ніякий дурень не викине його за борт, то нічого, — відповів Брошковий Жук. — А от коли гарбузова голова падає на землю, вона відразу ж перетворюється на купу місива.

— Хіба я не просив тебе притримувати свої дурні жарти при собі? — Чіп грізно зиркнув на Брошкового Жука.

— Якби ви знали, скільки жартів я уже притримав, — відповів той. — Та я ж не винний, що мова сама підказує мені один каламбур за другим, а з такою ерудицією, як у мене, просто неможливо не пожартувати раз-другий.

— Тим жартам уже не одна сотня років, — промовив Чіп, — причому вигадували їх люди не дуже освічені.

— Ти нічого не плутаєш? — помітно збентежився Брошковий Жук.

— А що тут плутати, — стенув плечима хлопець. — Можливо, сам по собі Освічений Брошковий Жук — це й справді щось новеньке, та от ті знання, що ти отримав, старі як світ.

Жука, здається, це дуже вразило, і якийсь час він присоромлено мовчав. Солом'яник, міняючи собі місце, побачив на подушках перцівничку, яку Чіп відклав убік, і почав уважно її розглядати.

— Викинь її, — кинув хлопець, — там уже нічого немає. Навіщо тримати цей мотлох?

— Так-таки нічого? — перепитав цікавий Солом'яник і зазирнув усередину.

— Кажу ж, нічого, — відповів Чіп. — Я витрусив увесь порошок.

— Якщо так, то перцівничка має подвійне дно, — підсумував Солом'яник. — Бо дно не може бути з добрячий палець завтовшки!

— Дай-но глянути, — попросив Бляшаний Лісоруб, Солом'яник дав йому перцівничку, Лісоруб оглянув її і сказав: — Ця штука справді має подвійне дно. Гм, а навіщо?

— А ти розбери і подивися, — запропонував Чіп, а сам аж знемагав від цікавості.

— Розібрати? Це можна, — озвався Бляшаний Лісоруб. — Нижнє денце відкручується. Та мої пальці загрубі для цього, поглянь-но, може, ти його відкрутиш?

Чіп узяв у нього перцівничку й легенько відкрутив денце. Між зовнішнім і внутрішнім дном лежав дбайливо згорнутий папірець, а на ньому — три сріблястих пігулки. Обережно, щоб не розсипати пігулки, хлопець дістав папір, розгорнув. На ньому виявилося кілька старанно написаних рядочків.

— Читай уголос, — попросив Солом'яник.

— "Чудодійні бажальні пігулки д-ра Нікідіка, — прочитав Чіп. — Показання до застосування. Проковтнути одну пігулку, тоді рахувати по два до сімнадцяти, а потім загадати бажання. Бажання збувається одразу. УВАГА! Тримати в сухому й темному місці".

— Оце-то знахідка! — зрадів Солом'яник.

— Усім знахідкам знахідка, — серйозно мовив Чіп. — Ці пігулки ще можуть нам знадобитися. А от цікаво, баба Момбі знала, що та перцівничка не проста, а з сюрпризом? Пригадую, вона колись похвалялася, що має життєдайний порошок від цього Нікідіка.

— Він, мабуть, дуже могутній Чаклун! — вигукнув Бляшаний Лісоруб. — Якщо його порошок виявився справжній, то й пігулкам, я певен, також можна довіряти.

— Але даруйте, — озвався Солом'яник, — чи можна долічити до сімнадцяти, якщо рахувати по два? Адже сімнадцять — це непарне число.

— Твоя правда, — відповів Чіп розчаровано. — Як можна порахувати до сімнадцяти, рахуючи по два?

— То що нам користі від тих пігулок? — почав нарікати Джек. — О, як мені гірко! А я вже думав побажати, щоб мій гарбуз ніколи не псувався.

— Не мели дурниць! — обірвав його Солом'яник. — Якби нам вдалося скористатися цими пігулками, ми придумали б набагато цікавіше бажання, ніж твоє.

— Та що ж може бути кращого?! — обурився Джек. — Якби тобі щомиті загрожувала перспектива зіпсуватися, ти зрозумів би мої тривоги.

— Особисто я, — сказав Бляшаний Лісоруб, — дуже тобі співчуваю. Але, оскільки ми не можемо долічити до сімнадцяти, рахуючи по два, тобі ні на що сподіватися, крім як на співчуття.

Тим часом уже зовсім стемніло, над мандрівниками нависли хмари, крізь які не проникало місячне світло. А Блазнюк летів собі й летів, і з кожною годиною його диванне тіло-крісло чомусь усе більше розгойдувалося. Брошковий Жук заявив, що його вже нудить, Чіп теж зблід і почувався дещо пригніченим. Але решта просто повтискалися в спинки сидіння, і схоже було, що вони не мають нічого проти хитавиці, аби тільки їх не повикидало з диванів. Ніч ставала дедалі темнішою, а Блазнюк усе летів крізь темне небо. Подорожні вже не бачили одне одного, й між ними запала похмура тиша. Урешті Чіп, після довгих роздумів, заговорив.

— Як ми знатимемо, коли під нами буде палац Глінди Доброї? — запитав він.

— До її палацу ще летіти й летіти, — відповів Лісоруб. — Я там бував.

— А як дізнатися, з якою швидкістю летить Блазнюк? — не вгавав хлопець. — На землі нічогісінько не видно, і ще до ранку ми можемо опинитися далеко за тим місцем, до якого хочемо потрапити.

— Це звучить доволі правдоподібно, — погодився Солом'яник, трохи занепокоївшись. — Але я не бачу, як ми можемо зупинитися просто зараз. Ми можемо втрапити в річку або, чого доброго, приземлитися на гострий шпиль.

Отож Блазнюк, розмірено помахуючи своїми величезними крилами, летів собі далі, а друзі стали терпляче чекати ранку.

Потім з'ясувалося, що Чіпові страхи геть не безпідставні. Щойно почало світати, вони визирнули за бильця канапи на землю і побачили горбисту місцевість із розкиданими на ній дивними поселеннями, будинки яких мали не округлі дахи, як це було всюди у Країні Оз, а похилі, що посередині сходилися в гострий шпиль. Ця країна була не

знайома ані Бляшаному Лісорубу, ані Солом'яникові, котрі колись бували у володіннях Глінди і знали їх як свої п'ять пальців.

— Ми збилися з дороги! — засмутився Солом'яник. — Напевне, Блазнюк перелетів усю Країну Оз, проминув піщану пустелю, й ми опинилися в тому страшному потойбічному краї, про який розповідала Дороті.

— Повертаймо назад! — відчайдушно закричав Лісоруб. — І чим швидше, тим краще!

— Повний розворот! — закричав Блазнюкові Чіп. — Ну ж бо, розвертайся, не барися!

— Якщо я почну крутитися, ми неодмінно перекинемося, — відказав Блазнюк. — Польоти взагалі не моя стихія, тому найкраще було би десь приземлитися, а там я вже спокійно розвернуся й полечу.

Там, де вони пролітали, не було жодної місцини, де можна було би приземлитися. Блазнюк пролітав над якимось великим селом, і Брошковий Жук затявся, що це, певно, місто. А потім почалися високі гори, де було повно глибоких прірв та крутих скель — і жодної плаского поверхні.

— Нам треба якось зупинитися, — сказав Чіп, коли гірські вершини підступили дуже близько. Тоді він обернувся до Блазнюка й скомандував: — Як тільки побачиш рівненьку поверхню, відразу сідай!

— Добре, — слухняно мовив Блазнюк і прицілився до кам'яного плато між двома стрімчаками. Не маючи навичок у повітроплаванні, він не встиг розрахувати швидкість і промахнувся на півкорпуса, зламавши два правих крила об гостру скелю, а тоді полетів зі скелі вниз.

Друзі щосили намагалися втриматися на диванах, та коли Блазнюк налетів на скелю, його тіло різко смикнулося, потім перевернулося — і всі, хто там сидів, посипалися вниз, мов стиглі груші.

На щастя, падати довелося недовго, бо під ними виявилося величезне гніздо, збудоване колонією ґав у порожнистому виступі скелі. Тож ніхто з них, навіть Джек – Гарбузова Голова, при падінні не зазнав ніяких ушкоджень. Безцінна страхопудова голова опустилася на м'які Солом'яникові груди. Чіп упав на купу листя і паперу, й це вберегло його від травм. Брошковий Жук торохнувся головою в Дров'яну Козлу, але нічого серйознішого, крім запаморочення голови, з ним не сталося. Лісоруба ошелешило падіння, але, побачивши, що на його блискучому нікельованому тілі навіть подряпини не залишилося, він одразу ж повеселів і обернувся до друзів.

— Політ скінчився несподівано і доволі трагічно, — мовив Лісоруб, — але не варто дорікати Блазнюкові, він і так зробив усе, що було в його силах. А от як вибратися звідси, про це нехай думає хтось інший, хто має мудрішу голову.

І він глянув на Солом'яника. Той підповз до краю гнізда й визирнув назовні. Унизу зяяло провалля, що сягало в глибину на сотні ліктів. А над головами височів прямовисний стрімчак із обламаною вершиною та Блазнюком-літуном, що й досі висів, зачепившись диваном за кам'яний виступ.

Становище було безвихідним, і коли друзі зрозуміли це, всіх обійняв чорний розпач.

— Тут ми в більшій пастці, ніж у палаці, — сумно мовив Брошковий Жук.

— Краще б ми нікуди не летіли, — простогнав Джек. — Боюся, гірське повітря шкідливе для гарбузів.

— Еге ж, а надто як повернуться ворони, — прохрипіла Дров'яна Козла, сукаючи ногами у марних спробах звестися на ноги. — От що вони люблять, то це гарбузи.

— Ти думаєш, вони сюди прилетять? — налякано запитав страхопуд.

— Ще й як прилетять, — відказав Чіп, — це ж їхнє гніздо. А птахів у цьому гнізді декілька сотень, не менше, — казав він, роззираючись довкола, — ви тільки погляньте, скільки всього вони сюди позносили!

І справді, чого тільки не було у воронячому гнізді! Злодійкуваті ворони багато років крали все підряд із людських осель і зносили сюди, і їх не хвилювало, що тут увесь цей крам перетворювався просто на купу мотлоху. А що гніздо було тут надійно захищено від людей, тим-то все, що потрапляло до гнізда, втрачалося для них назавжди.

Ворони крали все підряд, і Брошковий Жук, порившись у воронячому мотлосі, зачепився ногою за прекрасне діамантове кольє. Бляшаний Лісоруб так і прикипів до нього очима, тож Брошковий Жук подарував йому свою знахідку, не забувши спорядити цей дарчий акт пишною промовою. Лісоруб почепив кольє собі на шию, і не міг натішитися, коли великі діаманти заблищали на сонці.

Аж ось почувся шум і лопотіння сотень крил. Коли лопотіння поближчало, Чіп закричав:

— Ворони повертаються! Зараз вони нас побачать, розлютяться, і тоді нам кінець.

— Ой, я боюся! — заквилив страхопуд. — Тут мені смерть!

— І мені теж! — простогнав Брошковий Жук. — Ворони — найбільший ворог комах.

Більше ніхто не злякався ворон, але Солом'яник відразу ж постановив сховати тих, кому вони могли завдати шкоди. Тож, за його наказом, Чіп зняв страхопудову голову і заліг із нею на дно гнізда, а потім, також виконуючи Солом'яників наказ, біля нього примостився і Брошковий Жук. Бляшаний Лісоруб, навчений попереднім досвідом, звільнив від соломи все Солом'яникове тіло (крім голови, звісно) і притрусив нею Чіпа та Брошкового Жука, повністю сховавши їх від ворон.

І щойно вони це зробили, як на гніздо налетіла вороняча зграя. Побачивши у своєму гнізді непрошених зайд, гайвороння зайшлося несамовитим карканням і кинулося на них.

19 розділ

Чудодійні бажальні пігулки д-ра Нікідіка

За звичайних обставин Бляшаний Лісоруб і мухи не образив би, та в разі потреби він міг битися незгірш за римського гладіатора.

І тепер, коли ворони мало не збили його з ніг несамовитим лопотінням сотень крил, коли їхні гострі дзьоби й кігті от-от могли би понівечити блискучі лати, Лісоруб видобув сокиру та давай щосили вимахувати нею над головою. Чимало ворон згинуло під гострим лезом, але птахів було без ліку, і вони, не ослаблюючи навали, все сунули й сунули на Лісоруба. Інші намагалися повибирати очі Блазнюкові, котрий безпорадно висів на скелі, але воронячі дзьоби були безсилі проти скла, з якого були зроблені очі літуна. Треті намагалися атакувати Дров'яну Козлу, але стрибуха, що й далі лежала горічерева, так несамовито вибрикувала ногами, що перебила гайвороння не менше, ніж Лісорубова сокира.

Зрозумівши, що ні Бляшаний Лісоруб, ні Дров'яна Козла так просто не здадуться, ворони накинулися на купу соломи, під якою посеред

гнізда ховалися Чіп із гарбузом та Брошковий Жук. Соломинка за соломинкою вони хапали її дзьобами, відлітали вбік і скидали в безодню під собою.

Побачивши таку наругу над солом'яним тілом, Солом'яникова голова відчайдушно заволала до Бляшаного Лісоруба, благаючи порятунку, і цей крик лише подвоїв його зусилля. Сокира зблискувала в купі гайвороння, а тут ще й Блазнюк прийшов на допомогу, почавши розмахувати парою вцілілих крил на лівому боці тулуба. Це таки нажахало ворон, а коли Блазнюк, завдяки цим зусиллям відчепився з кам'яного виступу, на якому висів, і важко гепнувся в гніздо, страх птахів був безмежний, і вони, здійнявши дикий лемент, полетіли геть у гори.

Коли зникла остання ворона, Чіп виліз із-під диванів сам і допоміг вибратися Жукові.

— Ми врятовані! — радісно закричав він.

— Врятовані, врятовані! — повторював за ним Брошковий Жук, радо обіймаючи за шию Блазнюка. — Завдяки Блазнюковим крилам і Лісорубовій сокирі!

— Якщо і я врятований, то витягніть мене звідси! — гукнув із-під диванів страхопуд, точніше — його голова. Чіп викотив гарбуза, посадив його на шию Джекові, а потім допоміг звестися на ноги Дров'яній Козлі.

— Ти билася як справжній воїн, — сказав він їй, — дуже тобі дякуємо.

— Я радий, що ми виграли цю битву малою кров'ю, — гордо промовив Лісоруб.

— Малою?! — почувся чийсь приглушений голос.

Усі обернулися на звук — і побачили в куті гнізда Солом'яникову голову.

— Я не назвав би цю перемогу легкою! — пояснив Солом'яник, помітивши їхні здивовані погляди. — Хто скаже, де солома з мого тіла?

Почувши про солому, друзі здригнулися від жаху. Вони роззирнулися на всі боки, та за соломою вже й слід прохолов. Ворони розікрали все до останньої соломинки й поскидали її у безодню, що розверзалася під гніздом на сотні метрів.

— Ох, бідолахо! — розпачливо гукнув Бляшаний Лісоруб, тоді обережно підняв Солом'яникову голову і ніжно її погладив. — Хто би міг подумати, що смерть прийде так рано?

— Я пожертвував собою заради порятунку друзів, — не погодився з ним Солом'яник, — тому нітрохи не шкодую і навіть пишаюся такою смертю.

— Чого ж ти такий засмучений? — запитав Брошковий Жук. — Адже вся твоя одіж ціла.

— Ціла то ціла, — відповів Бляшаний Лісоруб, — але без соломи їй гріш ціна.

— То, може, напхаємо її грошима? — запропонував Чіп.

— Грошима?! — хором скрикнули здивовані друзі.

— Так, саме грошима, — кивнув Чіп. — Тут, на дні гнізда, тисячі доларових купюр — по два долари, по п'ять, по десять, по двадцять і по п'ятдесят. Ними можна було б напхати й десять Солом'яників! Чому б не скористатися грішми?

Бляшаний Лісоруб став рукояттю сокири перекидати мотлох у гнізді, і те, що спершу здалося їм непотрібними папірцями, насправді виявилося купюрами різного номіналу. Злодійкуваті ворони не один рік крали їх, де тільки можна, й зносили сюди.

Грошей у цьому далекому від людських очей гнізді виявилося видимо-невидимо, і, на превелику радість Солом'яника, дуже скоро Чіпова пропозиція почала набувати реальних обрисів.

Із усіх знайдених грошей друзі відібрали найновіші, найчистіші купюри й порозкладали їх на купки. Ліву ногу і чобіт Солом'яника напхали п'ятидоларовими купюрами, праву — купюрами по десять доларів, а черево так натолували п'ятдесятками, сотками і навіть тисячними папірцями, що ледве защіпнулися застібки.

— Тепер, — поважно мовив Брошковий Жук, коли Солом'яник був напханий і застібнутий, — ти найбільша цінність серед нас, але можеш анітрохи не боятися, що тебе пустять за вітром, бо навколо тебе — вірні друзі.

— Спасибі вам, — тепло подякував Солом'яник. — Почуваюся новим солом'яником, і хоча мене, на перший погляд, можна переплутати з Великим Грошосховищем, благаю: не забувайте, що мій мозок який був, такий і залишився. І що саме він у різних ситуаціях давав мені залишатися Мудрим Солом'яником.

— Добре б, якби він став у пригоді й у цій нашій ситуації, — зауважив Чіп. — А то нам навіки доведеться сидіти у воронячому гнізді.

— А що там бажальні пігулки? — поцікавився Солом'яник, дістаючи з кишені перцівничку. — Може, вони допоможуть нам вибратися звідси?

— Не допоможуть, якщо не зможемо полічити до сімнадцяти, рахуючи парами, — відповів Бляшаний Лісоруб. — Але для нашого

високоосвіченого друга, для Брошкового Жука, це мало би бути дрібничкою.

— Висока освіченість тут ні до чого, — заперечив Жук, — це питання суто математичне. Я бачив на класній дошці чимало прикладів, якими професор доводив, що з усякими іксами, ігреками й іншими невідомими можна робити, що заманеться, дописував до них плюси, мінуси, знаки рівності й усяку всячину. Але, наскільки я пригадую, він ніколи не пояснював, як долічити до сімнадцяти, рахуючи тільки парами.

— Цить! Цить! — не витримав страхопуд Джек. — У мене від тебе вже голова тріщить.

— І в мене, — додав Солом'яник. — Твоя математика дуже нагадує слоїка з овочами асорті: чим більше хочеш виловити огірка, тим менш імовірно, що він тобі трапиться. Я напевно знаю, якщо звідси є якийсь вихід, то він має бути дуже простий.

— Еге ж, — погодився Чіп. — Стара Момбі зовсім не петрає в іксах і мінусах, бо й до школи ніколи не ходила.

— А може, почати відлік не з одиниці, а з половини? — несподівано запропонувала Дров'яна Козла. — Тоді будь-хто запросто долічить до сімнадцяти попарно.

Друзі здивовано перезирнулися, бо досі Дров'яну Козлу вважали найдурнішою з усього товариства.

— Ох і присоромила ти мене, — не став кривити душею Солом'яник і низенько вклонився стрибусі.

— Хай там як, а пропозиція дуже слушна, — заявив Брошковий Жук. — Двічі по пів буде одиниця, і якщо долічив до одного, то дійти до сімнадцяти, рахуючи по два, дуже легко.

— Дивно, чому я сам про це не подумав? — похитав головою Джек.

— А мені не дивно, — сказав Солом'яник, — ти ж тут не наймудріший, чи не так? Але перейдімо до бажання. Хто ковтатиме першу пігулку?

— Може, ти? — запропонував Чіп.

— Це неможливо, — заперечив Солом'яник.

— Чому? Рот же в тебе є, правда? — запитав хлопець.

— Так, але він намальований, а горлянки в мене взагалі немає, — пояснив Солом'яник. — Крім того, як на мене, — вів далі він, пильно оглядаючи всіх по черзі, — як на мене, єдиними серед нас, хто може щось ковтати, є Чіп і Брошковий Жук.

Хлопець не знайшов, що йому заперечити, й сказав:

— Тоді перше бажання загадуватиму я. Дайте мені одну з отих Срібних Пігулок.

Солом'яник спробував дати хлопцеві пігулку, але вона була надто делікатна для його клешнюватих рук, тож він протягнув Чіпові перцівничку. Чіп узяв одну пігулку і ковтнув.

— Рахуй! — закричав Солом'яник.

— Пів, один, три, п'ять, сім, дев'ять, одинадцять! — рахував Чіп. — Тринадцять, п'ятнадцять, сімнадцять!

— А тепер загадуй бажання! — крикнув Бляшаний Лісоруб.

І тут Чіпове тіло пройняв такий страшний біль, що йому аж віддих перехопило.

— Пігулка отруєна! — ледве прохрипів він. — О-о!.. О-о-о-о!.. Ай! Убили-и-и!.. Пече-е-е!.. О-о-ой!.. — і він у таких корчах став качатися гніздом, що всі просто перелякалися.

— Що я можу для тебе зробити? Кажи, благаю, не мовчи! — кричав Бляшаний Лісоруб, і по його нікельованих щоках текли сльози співчуття.

— Я... я не знаю! — відповів йому Чіп. — О-ох! Я хотів би не ковтати ту пігулку!..

І тут біль ущух так само несподівано, як і почався, хлопець схопився на ноги і побачив, що Солом'яник здивовано розглядає щось на денці перцівнички.

— Що сталося? — запитав хлопець, трохи присоромлений тим, що відбулося.

— Овва, а в перцівничці знову три пігулки! — вигукнув Солом'яник.

— А скільки ж їх там має бути? — незворушно проказав Брошковий Жук. — Чи, може, Чіп не бажав, що краще б йому не ковтати тієї пігулки? Його бажання здійснилося, і тепер виходить, що він не проковтнув жодної пігулки. Тож ясно як день, що їх тут рівно три.

— Може, й так. Та однак я мало не зомлів, так мені було боляче, — мовив Чіп.

— Не кажи дурниць! — відрубав Брошковий Жук. — Якщо ти ніколи не ковтав пігулку, як вона могла завдати тобі болю? І коли збулося твоє бажання, з'ясувалося, що ти не ковтав пігулки, тож ясно як день, що в тебе нічого й не могло боліти.

— Отже, це я так майстерно прикидався? — не на жарт обурився Чіп. — Усе, наступну пігулку ковтатимеш ти. Одне бажання ми вже змарнували.

— Ну чому ж змарнували! — не погодився Солом'яник. — У перцівничці як було три пігулки, так і залишилося, і жодна з них не зіпсована.

— У мене вже голова тріщить від цього, — поскаржився Чіп. — Я взагалі нічого не розумію. Але інших пігулок я не ковтатиму! — пообіцявши це, він похмуро відступив до краю гнізда.

— Добре, — зітхнув Брошковий Жук, — що ж поробиш, залишається мені вас рятувати як Стократно Збільшеному та Вельми Освіченому. Здається, що крім мене загадувати бажання немає кому. Дайте-но мені пігулку, — і він проковтнув її, ні миті не вагаючись.

Усі з повагою дивилися на Жука, а він узявся рахувати до сімнадцяти — точнісінько так само, як Чіп перед ним. Дивна річ, але Брошковому Жукові у животі навіть не засвербіло від пігулки. Мабуть, комашині шлунки міцніші, ніж хлопчачі.

— Я бажаю, щоб зламані Блазнюкові крила знову приросли і стали як новенькі! — повільно, намагаючись надати урочистості голосові, проказав Брошковий Жук.

Всі тут же зиркнули на літуна.

Бажання здійснилося блискавично, і Блазнюк стояв перед ними цілий та неушкоджений і, як тоді, на даху королівського палацу, був готовий злетіти в небо.

20 розділ

Солом'яник просить допомоги у Доброї Глінди

— Ура! — радісно закричав Солом'яник. — Тепер ми можемо покинути це розтрикляте Вороняче гніздо хоч зараз.

— Та вже майже ніч, — заперечив Бляшаний Лісоруб. — Ні, краще вже відкласти відліт до ранку, бо в темряві, чого доброго, влипнемо в іще більшу халепу. Не подобаються мені нічні мандрівки, бо ніколи не знаєш, чого від них сподіватися.

Отак було вирішено чекати сходу сонця, і, поки сутеніло, друзі задля розваги взялися шукати скарбів у Воронячому гнізді.

Брошковий Жук знайшов два гарних браслети з кованого золота, що ідеально пасували його тоненьким рукам.

Солом'яник узявся шукати перснів, котрих тут теж не бракувало, й невдовзі підібрав по персневі на кожен палець своїх пухкеньких рук. Але цього йому здалося замало, й він вдягнув іще по персню на великий палець кожної руки.

Солом'яник не брав собі перших-ліпших перснів, а шукав такі, де були б гарні рубіни, аметисти й сапфіри, і тепер його руки прегарно виблискували від численних прикрас.

— Ось де був би рай для Королеви Жинжур, — замислено промовив він. — Наскільки я розумію, її дівчиська завоювали місто лише для того, щоб покрасти в ньому смарагди.

Бляшаного Лісоруба цілком задовольняло його діамантове кольє, і він відмовлявся від інших прикрас, які йому пропонували, а Чіп знайшов прегарного золотого годинника з масивним корпусом і з гордістю поклав його собі в кишеню. Він почепив страхопудові на червоний жилет

кілька коштовних брошок, а Дров'яну Козлу ощасливив лорнетом на тонкому ланцюжку, якого почепив стрибусі на шию.

— Як гарно, — вдячно промовила Козла, розглядаючи подарунок. — А що це таке?

Ніхто не спромігся відповісти їй на це запитання, тож Дров'яна Козла вирішила, що це вкрай рідкісна прикраса, і дуже цим втішилась.

Не був обділений увагою і Блазнюк: йому на роги начепили декілька масивних перснів із печатками, хоча сам літун залишився байдужим до такого вияву уваги.

Швидко запала ніч, Чіп і Брошковий Жук лягли спати, а решта просто повсідалися, чекаючи, поки світатиме новий день. А зранку всі страшенно раділи, що Блазнюк був готовий зірватися з місця будь-якої миті, бо щойно розвиднілося, як величезна вороняча зграя була тут як тут, готова битися за своє гніздо.

Та друзі не стали чекати нападу. Вони хутенько позалазили на диванні подушки, і Чіп наказав Блазнюкові злітати.

Блазнюк знявся в повітря, махнув раз-другий дужими крилами, і за декілька митей товариство було вже так далеко, що ворони навіть не думали вчиняти погоню.

Літун прямував на північ, тим самим шляхом, яким вони сюди прилетіли. Принаймні так казав Солом'яник, а всі були згодні на тому, що він найкраще орієнтується в напрямку, куди летіти. Проминувши декілька сіл і містечок, Блазнюк злетів у височінь і поніс їх над розлогою рівниною, де будинки траплялися дедалі рідше, аж поки зовсім зникли. За рівниною показалась безкрая піщана пустеля, що відділяла весь світ від Країни Оз, а ближче до полудня з'явилися перші хижки з округлими дахами. То вже була Країна Оз.

— Хижки й паркани тут блакитного кольору, — зауважив Бляшаний Лісоруб, — а значить, ми в Країні жувастиків, тож до Глінди ще летіти й летіти.

— То що робитимемо? — запитав Чіп, повертаючись до старшого в їхніх мандрах.

— Не знаю, — чесно зізнався Солом'яник. — Якби ми були у Смарагдовому місті, то просто рушили б на південь і дісталися потрібного місця. Та от тільки нам не можна з'являтися в Смарагдовому місті, тож може бути й так, що кожен помах Блазнюкових крил відносить нас усе далі й далі від нашої мети.

— То нехай Брошковий Жук ковтне ще одну пігулку, — запропонував Чіп, — і побажає, щоб ми летіли в правильному напрямі.

— Чудово, — погодився Стократно Збільшений, — я готовий.

Солом'яник став ритися в кишені, шукаючи перцівничку, в якій залишалося ще дві пігулки, але кишеня була порожня.

Усі занепокоїлися, обнишпорили кожну п'ядь обох диванів, але безцінну коробочку наче вітром здуло.

А Блазнюк летів собі й летів, і ніхто не міг сказати, куди він їх несе.

— Певно, я залишив перцівничку у Воронячому гнізді, — сумно зітхнув Солом'яник.

— Кепсько, нічого не скажеш, — мовив Бляшаний Лісоруб, — та зараз нам хоча б не гірше, ніж було у гнізді.

— Нам краще, — поправив його Чіп, — бо одна пігулка таки дозволила нам покинути оте страшне гніздо.

— А все-таки шкода, що я загубив решту дві. Це все я винен і моя недбалість, — картав себе Солом'яник. — У такому строкатому товаристві, як наше, щомиті щось може статися, може, просто зараз ми летимо назустріч новій небезпеці.

Ніхто йому не заперечив, і запала гнітюча тиша.

А Блазнюк летів собі й летів.

І тут почувся здивований Чіпів вигук.

— Напевне, ми уже на Півдні, — закричав хлопець, — бо під нами все червоне!

Усі відразу ж давай перехилятися через диванні спинки, через бильця, намагаючись роздивитися, що там під ними, і тільки Джек нікуди не перехилявся, бо боявся, щоб його голова не зіскочила з шиї та не загула донизу. Червоні будинки, паркани, дерева — все внизу вказувало на те, що вони пролітають над володіннями Доброї Чаклунки Глінди. Блазнюк невтомно летів далі, і невдовзі Бляшаний Лісоруб побачив знайомі дороги та будівлі й, зорієнтувавшись на місцевості, попросив літуна взяти трішечки вбік, щоб вони відразу ж потрапили до Гліндиного палацу.

— Чудово! — захоплено вигукнув Солом'яник. — Не страшно, що ми загубили бажальні пігулки, бо ми й так прилетіли куди треба.

Блазнюк поступово збавляв висоту, все нижче й нижче, аж ось приземлився в чудовому саду Чаклунки, посеред оксамитового зеленого газону біля фонтана, звідки замість води високо вгору били струмені сяйливих самоцвітів і опадали у спеціальну витесану з мармуру чашу.

Від Гліндиного саду очей не можна було відірвати — таке все було гарне, і поки наші мандрівники зачаровано розглядали його дивовижі, звідкись, мов із-під землі, взявся загін охоронців і оточив незнайомців. Щоправда, охоронці, які служили Добрій Чаклунці, нітрохи не скидалися на завойовниць із Війська Непокори, котрим верховодила Полководиця Жинжур, хоч це також були дівчата. Дівчата Глінди мали на собі чепурну форму, були озброєні мечами та списами, а марширували вони так зґрабно й вишукано, що одразу було знати, що їх навчали за всіма правилами військової науки.

Командувачка, яка очолювала загін, а заразом була й приватним охоронцем Глінди, відразу впізнала Солом'яника та Бляшаного Лісоруба й шанобливо їх привітала.

— Доброго дня! — привітався Солом'яник, галантно знімаючи капелюха, а Бляшаний Лісоруб по-військовому відсалютував. — Ми хотіли би просити аудієнції у вашої справедливої правительки.

— Глінда зараз у палаці й уже чекає вашого приходу, — доповіла командувачка. — Ви ще були далеко звідси, а вона вже знала, що до неї летять гості.

— Оце-то дивина! — здивувався Чіп.

— А от і ніяка не дивина, — не погодився з ним Солом'яник. — Добра Глінда — могутня чаклунка, і хоч би що коїлося у Країні Оз, вона все-все знає. І я підозрюю, що причину наших відвідин вона також знає не гірше за нас.

— Тоді чого було сюди летіти? — розгублено запитав Джек.

— А для того, щоб ти зрозумів: не голова у тебе на плечах, а гарбуз! — відрубав Солом'яник. — Даруйте, але якщо Глінда вже нас дожидає, то негарно змушувати її чекати.

Отож усі повставали з диванів, і командувачка повела до палацу цю строкату процесію, в якій знайшлося місце навіть Дров'яній Козлі.

Глінда сиділа на троні з тонкою позолотою, і коли до неї зайшла така різношерста компанія та почала вклонятися, вона ледве стрималася, щоб не усміхнутись. Солом'яника і Бляшаного Лісоруба вона знала і любила, а от незґрабного гарбузоголового страхопуда Джека та Стократно Збільшеного Брошкового Жука чаклунка бачила вперше, і вони найбільше її розсмішили. А Дров'яна Козла скидалася на звичайнісіньку дерев'яну колоду, котра взяла собі й ожила, а коли Козла вклонялася, то зробила це так незґрабно, що аж гепнула головою об підлогу, розсмішивши цим охорону й саму Глінду.

— Я хотів би донести до відома Вашої Світлості, — почав Солом'яник урочистим тоном, — що моє Смарагдове місто опинилося в руках збіговиська нахабних дівчисьок, озброєних спицями для плетення. Дівчиська поневолили всіх городян-чоловіків, обдерли з усіх вулиць та будинків смарагди і захопили трон.

— Знаю, — кивнула Глінда.

— А ще вони погрожували смертю мені та моїм вірним друзям, які стоять перед вами, — розповідав далі Солом'яник. — І якби нам не вдалося уникнути їхніх лабет, кінець наш був би неминучий.

— Знаю, — повторила Глінда.

— І от я прийшов до вас просити допомоги, — підсумував Солом'яник, — бо знаю, що ви завжди з радістю допомагаєте скривдженим та ображеним.

— Твоя правда, — розважно зауважила Чаклунка. — Але Смарагдовим містом править Полководиця Жинжур, вона проголосила себе Королевою, тож яке я маю право їй перечити?

— Але вона силоміць позбавила мене трону, — заперечив Солом'яник.

— А як ти отримав титул володаря Смарагдового міста? — спитала Глінда.

— Він дістався мені від Чарівника Оза, за згодою городян, — пояснив Солом'яник, трохи знітившись від цих запитань.

— А він від кого перейняв управління Смарагдовим містом? — без тіні усміху допитувалася далі Глінда.

— Кажуть, він відняв його в Пасторії, що правив перед ним, — промовив Солом'яник, почуваючись ніяково під поглядом Чаклунки.

— Отже, — підсумувала Глінда, — престол Смарагдового міста належить не тобі й не Полководиці Жинжур, а отому Пасторії, в якого Чарівник Оз відняв його.

— Ваша правда, — покірливо визнав Солом'яник, — але Пасторії вже й на світі давно немає, а трон не може стояти порожнісінький.

— Пасторія мав доньку, і саме їй за законом має належати трон Смарагдового міста. Ти знав це? — запитала Чаклунка.

— Ні, — чесно зізнався Солом'яник. — Але якщо дівчинка жива-здорова, я не ставатиму їй на шляху. Мені би вистачило й того, щоб самозванку Жинжур позбавили трону, для мене це буде рівнозначно поверненню на престол. Правду кажучи, невелика втіха бути Королем, а надто коли твоя голова добре варить. Якоїсь миті я зрозумів, що вартий значно благороднішої посади. Але де ж та дівчинка, що має законне право на престол, і як її звати?

— Її звати Озма, — відказала Глінда. — Я намагалася знайти дівчинку, але все марно. Бо коли Чарівник Країни Оз забрав у її батька трон, то надійно заховав Озму. А потім вдався до якихось невідомих мені чарів, тож навіть я не можу її відшукати.

— Це все дуже дивно, — бундючно зауважив Брошковий Жук. — Казали ж мені, що Дивовижний Чарівник Країни Оз — звичайнісінький шахрай!

— Не мели дурниць! — вигукнув Солом'яник, страшенно ображений такими словами. — Чи, може, по-твоєму, не він дав мені такий чудовий мозок?

— І з моїм серцем усе було чесно, без шахрайства, — заявив Бляшаний Лісоруб, обурено глянувши на Брошкового Жука.

— Мабуть, мені сказали неправду, — затнувся Жук і знову знітився. — Особисто я ніколи не був знайомий із Чарівником.

— Зате ми були знайомі, — відрубав Солом'яник, — і запевняю вас, то був воістину великий Чарівник. Так, йому справді можна було закинути кілька дрібних ошуканств, але якби він не був великим чародієм, то як — скажіть мені, будь ласка, як? — йому вдалося би заховати оту дівчинку Озму так, що її досі ніхто не знайшов?

— Гаразд… ваша взяла, — здався присоромлений Брошковий Жук.

— То, мабуть, наймудріше, що я від тебе чув, — зауважив Бляшаний Лісоруб.

— Доведеться спробувати ще раз відшукати, де ж вона захована, — продовжила перервану розмову Добра Чаклунка. — У моїй бібліотеці є книга, в котрій записано всі вчинки Чарівника, коли він жив у Країні Оз, принаймні все те, про що мені доповідали. Сьогодні ввечері я уважно її

перечитаю, і, може, якісь його вчинки й виведуть нас на слід зниклої Озми. А ви тим часом розважтеся собі в палаці, а мої слуги слухатимуться кожного вашого слова. Завтра ж знову чекаю вас у себе.

Скінчивши цю величну промову, Глінда відпустила друзів, і вони подалися до чудового саду, розглядаючи всі дивовижі, котрими Королева Півдня оточила свій палац.

Наступного ранку вони знову постали перед Гліндою, і вона сказала:

— Я уважно переглянула всі записи, в яких зафіксовані Чарівникові вчинки, і серед усіх його діянь відшукала лишень три таких, що можуть наштовхнути на підозру. По-перше, він їв ножем боби, по-друге, тричі таємно відвідував бабу Момбі, а по-третє, ледь накульгував на ліву ногу.

— Ага! От останнє особливо насторожує! — не стримався страхопуд Джек.

— Не конче, — заперечив йому Солом'яник. — Може, він мав мозолі на ногах. Мене більше насторожує його манера їсти ножем боби.

— Може, це ознака вихованості в Омасі, в отій величезній країні, з якої родом Чарівник? — припустив Бляшаний Лісоруб.

— Може, — кивнув Солом'яник.

— А от навіщо, — запитала Глінда, — він тричі, та ще й потай, ходив до баби Момбі?

— Точно! А й справді, чому? — здивувався Брошковий Жук.

— Ми знаємо, що Чарівник навчив стару багатьох магічних штучок, — вела далі Глінда, — а він би цього не робив, якби та не могла чимось

віддячити. Отже, чому б нам не припустити, що баба Момбі допомогла йому сховати дівчинку Озму, законну спадкоємицю престолу Смарагдового міста, яка була би постійною загрозою для Оза. Бо якби люди дізналися, що дівчинка жива, вони відразу проголосили б її своєю Королевою та повернули на законне місце.

— Краще й не придумаєш! — вигукнув Солом'яник. — Я нітрохи не сумніваюся, що в цій триклятій справі не обійшлося без Момбі. Але що це нам дає?

— Треба знайти бабу Момбі, — відповіла Глінда, — нехай вона розповість нам, де Озма.

— Момбі зараз разом із Королевою Жинжур у Смарагдовому місті, — розповів Чіп. — Це вона наставила на нашому шляху перепону за перепоною, це вона напоумила Жинжур, щоб та понищила всіх нас, а мене повернула до неї.

— Тоді, — промовила Глінда, — я вирушаю зі своїм військом до Смарагдового міста й беру Момбі в полон. І може, тут вона викладе нам усю правду про Озму.

— То страшна стара карга! — докинув Чіп, здригаючись на сам тільки спогад про чорний чайник бабеги Момбі. — А ще вона страшенно вперта.

— О, та й я вперта, — відповіла Чаклунка, солодко усміхаючись, — і нітрохи її не боюся. Сьогодні я здійсню всі необхідні приготування, а завтра на світанку вирушаємо до Смарагдового міста.

21 розділ

Бляшаний Лісоруб зриває троянду

Військо Доброї Глінди, що зібралося на світанку перед палацовою брамою, вражало своїм виглядом і величчю.

Тішила око гарна форма дівчат-солдатів, її веселі барви, яскраво виблискували срібні наконечники списів, мінилися перламутром довгі древка. Всі командувачки були озброєні блискучими гостроконечними мечами та щитами, котрі були прикрашені по краях павиними перами. Важко було уявити собі силу, яка змогла б подолати таке блискуче військо.

Добра Чаклунка Глінда пересувалася в гарному паланкіні, котрий зовні скидався на карету — з дверима, вікнами, шовковими завісками. Єдине, що відрізняло його від карети, — довжелезні ручки замість коліс, які лежали на плечах дванадцяти слуг.

Друзі одностайно вирішили, що летітимуть на Блазнюкові, щоб не відстати від прудконогого війська. Отож щойно Глінда дала сигнал виступати і її войовниці рушили з місця під бадьору музику королівського оркестру, як усі друзі посідали на канапи та й полетіли слідом за ними. Блазнюк повільно линув над землею, тримаючись точнісінько над Гліндиним паланкіном.

— Обережно! — тривожно закричав Бляшаний Лісоруб, коли Солом'яник, намагаючись роздивитися військо під собою, аж надто перехилився через бильце. — Ще загримиш, чого доброго.

— Нічого страшного, — спробував заспокоїти його Брошковий Жук, — він же в нас грошовий мішок, а падіння мішку не завада.

— Здається, я просив тебе… — похмуро почав Чіп.

— Так, так! — поквапно погодився Брошковий Жук. — О, вибач. Тепер я напевно триматиму себе в шорах.

— Отак воно краще, — мовив хлопець. — Авжеж, якщо не хочеш мандрувати сам.

— Ах! Я вже просто не переживу розлуки з вами, — розчулено пробурмотів Жук, і Чіп облишив цю тему.

Військо невпинно просувалося вперед, але воно дібралося до стін Смарагдового міста вже затемна. У слабенькому світлі місяця-молодика Гліндині войовниці беззвучно оточили міський мур і розклали на зелених галявинах намети з багряного шовку. Намет Доброї Чаклунки, більший за інші намети, був пошитий із білого шовку, а над ним майоріли червоні стяги. Окремий намет поставили й для Солом'яника та його друзів. Військо діяло по-армійськи чітко й злагоджено, а скінчивши приготування, всі повкладалися спати.

А вранці наступного дня, коли охоронниці Жинжур прибігли повідомити її, що місто оточило величезне вороже військо, здивуванню Полководиці не було меж. Жинжур стрімголов вибігла на найвищу палацову вежу й побачила стяги, що майоріли зусібіч, та велике біле Гліндине шатро, встановлене точнісінько навпроти вхідної брами.

— Тепер нам напевно кінець! — розпачливо закричала Жинжур. — Що таке спиці для плетення проти довгих списів і жахливих мечів нашого супротивника?

— Єдине, що нам залишається, — подала голос одна з її войовниць, — чимшвидше здатися, поки всі живі-здорові.

— Ні! — відповіла Жинжур, і тепер її голос звучав хоробро. — Ворог поки що стоїть за містом, тож ми повинні почати з ним переговори, щоб якомога потягнути час. Вийди до Глінди з білим прапором на знак перемир'я і запитай, як вона посміла вдертися до моїх володінь і чого їй треба.

Отож дівчина вийшла через браму із білим прапором у руках, щоб показати, що вона не має нічого лихого на думці, й попрямувала до Гліндиного намету.

— Перекажи своїй Королеві, — сказала Чаклунка дівчині, — щоб вона видала мені бабу Момбі. Якщо вона пристане на мою пропозицію, то більше я від неї нічого не вимагатиму.

Коли Гліндині слова переказали самозваній Королеві, вона геть розгубилась: стара Момбі була її головною порадницею, і Жинжур боялася її як вогню. Однак вона наказала привести до себе бабу Момбі й переповіла їй слова Чаклунки.

— Бачу, скоро всім нам буде непереливки, — пробурмотіла стара відьма, зазирнувши до чарівного люстерка, яке завжди носила в кишені. — Та ще не пізно обдурити наших супротивників, хай якими б розумними вони себе вважали, і тоді нам нічого не станеться.

— А може, безпечніше видати тебе Глінді, та й квит? — запитала знервована Жинжур.

— Видай — і враз позбудешся Смарагдового міста! — рішуче відповіла відьма. — А якщо не заважатимеш мені робити мою справу, тоді я врятую і тебе, і себе.

— Роби свою справу, — погодилася Жинжур. — Бути Королевою — це так гарно, шляхетно, й мені ні крихти не хочеться повертатися додому, щоб застеляти там ліжка й мити після всіх посуд…

Тоді старезна Момбі наказала привести до себе Джеллі Джем і взялася виконувати якийсь зі своїх старих чаклунських обрядів.

Чари миттю подіяли, і Джеллі почала перетворюватися на стару відьму.

Момбі натомість стала як дві краплі води схожа на Джеллі, і, мабуть, ніхто не помітив би підміни.

— А тепер, — сказала Момбі Королеві, — нехай твої войовниці візьмуть оце дівчисько й відведуть його до Глінди. Вона подумає, що це справжня баба Момбі, й одразу ж повернеться на свій Південь.

І Джеллі, котра накульгувала, мов стара баба, повели через міську браму й віддали Глінді.

— Ось людина, яка вам потрібна, — промовила одна з войовниць, — і Королева просить вас, щоб ви відступили від міста, як обіцяли, і дали нам спокій.

— Я дотримаю свого слова, — пообіцяла Глінда, не приховуючи задоволення, — але тільки тоді, якщо це справді баба Момбі.

— Звісно ж, це вона, — відповіла стража, певна того, що так воно й є, і повернулась у місто.

Коли вона пішла, Добра Чаклунка скликала до свого намету всіх Солом'яникових друзів і взялася допитувати гадану бабу Момбі, куди та поділа принцесу Озму. Джеллі ж і гадки не мала, чого від неї хочуть, рознервувалась цими розпитами і, на превелике Гліндине здивування, розридалася.

— Це якесь хитромудре ошуканство! — вирішила Глінда, і її очі запалали гнівом. — Це взагалі не стара Момбі, а зовсім інша особа, яку перетворили в Момбі! Ану, кажи, — наказала вона дівчині, що вся аж тремтіла, — як тебе звати?

Але Джеллі не зважилась сказати правду Добрій Чаклунці, до смерті перелякавшись, бо стара відьма пригрозила їй: зізнаєшся в ошуканстві — зі світу зживу! Та Глінда була не тільки добра і вродлива, а ще й

розумілася на чарах так, як ніхто більше в усій Країні Оз. Тож Чаклунка проказала кілька чарівних слів, якось дивно повела руками — і от уже перед ними стояла справжнісінька Джеллі Джем, а баба Момбі тієї ж миті, далеко за міськими мурами, в королівському палаці Смарагдового міста, знову стала старою горбатою бабою з лихим обличчям.

— Овва, та це ж Джеллі Джем! — зрадів Солом'яник, упізнавши в дівчині давню знайому.

— То наша тлумачка! — пояснив страхопуд Джек, і тут його усмішка була доречною.

І Джеллі мусила розповісти про викрутаси старої Момбі й попросила, щоб Глінда не дала її скривдити, і Глінда пообіцяла заступитися за дівчину. Та цього разу вона розсердилася не на жарт і наказала переказати Жинжур, що її обман викрито і та має видати їй справжню бабу Момбі, а то буде їй лихо.

Іншого Жинжур і не чекала, бо коли стара відьма знову стала сама собою, було ясно: оману викрито.

Але підступна відьма вже задумала новий підступ і намовила Жинжур собі за спільницю. За її намовлянням самозвана Королева відповіла Гліндиній посланниці так:

— Скажи своїй правительці, що я ніде не можу знайти бабу Момбі. Якщо вона захоче сама пошукати її у Смарагдовому місті, я не матиму нічого проти. Вона може взяти з собою своїх друзів. Але Чаклунка має дати слово: якщо вона не знайде стару Момбі до заходу сонця, вона має покинути наше місто по-доброму й більше нас не турбувати.

Добра Чаклунка охоче пристала на цю пропозицію, бо була переконана, що стара відьма переховується десь у місті. Тоді Полководиця Жинжур наказала розчинити браму, і Глінда зайшла до

міста, а за нею ішли Солом'яник, Бляшаний Лісоруб, страхопуд Джек верхи на Дров'яній Козлі та Стократно Збільшений і Вельми Освічений Брошковий Жук, весь сповнений почуття власної гідності. Чіп ішов обіч Доброї Чаклунки, котрій він дуже припав до душі.

Годі й казати, що баба Момбі страх як хотіла уникнути полону, тож коли Глінда та її союзники ступили на вулиці міста, вона обернулась у червону троянду на кущі в палацовому саду.

То було дуже хитре перетворення, тож Глінда та її друзі, нічого не підозрюючи, витратили декілька годин на марні пошуки старої.

Коли звечоріло, Добра Чаклунка зрозуміла, що стара відьма знову її обдурила, і наказала припинити пошуки й повертатися до своїх наметів.

Солом'яник із друзями саме обшукували сад біля палацу й дуже неохоче послухалися Гліндиного наказу. Коли вони вже покидали королівський сад, Бляшаний Лісоруб, великий любитель квітів, побачив на трояндовому кущі велику пишну квітку. Він зірвав її і почепив у бляшану петличку на бляшаних грудях.

Коли він зривав троянду, квітка ледь чутно застогнала, та Лісоруб не звернув на це уваги. Отак бабега Момбі покинула Смарагдове місто й опинилася в Гліндиному таборі, хоч наші друзі й не здогадувалися, що знайшли того, кого так довго шукали.

22 розділ

Перетворення баби Момбі

Опинившись у ворожих руках, баба Момбі спочатку перелякалася.

Та вона притьмом зметикувала, що в Лісорубовій петлиці вона почуватиметься анітрохи не тривожніше, ніж на кущі в королівському

саду. Ніхто ж не знав, що червона троянда — це і є стара Момбі, а крім того, коли вона покинула місто, можливостей втекти від Чаклунки стало більше.

"Головне — нікуди не поспішати, — думала собі Момбі. — Трохи зачекаю, помилуюся приниженням Глінди, коли вона дізнається, що я перехитрувала її". І троянда всю ніч спокійнісінько простирчала на Лісорубових грудях, а вранці, коли Глінда зібрала всіх друзів на нараду, Бляшаний Лісоруб із чудесною трояндою в петлиці прийшов до білого шовкового намету.

— Із невідомих причин, — почала Глінда, — нам не вдалося відшукати цю пройдисвітку стару Момбі, і боюся, наш похід закінчиться нічим. Дуже прикро, що так сталося, бо без нашої допомоги маленьку Озму не буде врятовано й ніхто не коронує її як законну правительку Смарагдового міста.

— Не можна так просто взяти і здатися, — промовив страхопуд. — Невже більше нічого не можна зробити?

— Ще дещо ми таки зробимо, — усміхнулася Глінда. — Одного я не можу зрозуміти: як стара карга, що знає значно менше, ніж я, так просто обвела мене навколо пальця.

— Поки ми тут, може, варто би завоювати Смарагдове місто для Принцеси Озми, а вже тоді відшукати її й повернути на престол, — сказав Солом'яник. — А поки її шукатимуть, я радо правитиму містом, бо знаюся на цьому значно краще за самозванку Жинжур.

— Я обіцяла Жинжур, що не нападатиму на неї, — похитала головою Глінда.

— Тоді як ви дивитеся на те, якщо я запрошу всіх вас до свого Королівства, чи то пак, Імперії, — запропонував Бляшаний Лісоруб і

широко повів рукою, немов запрошував усіх до свого царства. — Я з невимовною насолодою прийму вас у своєму замку, місця в ньому вистачить на всіх. А якщо комусь захочеться зробити собі нікельоване покриття, мій камердинер виконає цю послугу цілком безкоштовно.

Поки Лісоруб це говорив, Глінда помітила троянду в петлиці, і їй здалося, що великі червоні пелюстки ледь-ледь тремтять. Вона відразу запідозрила, що тут щось нечисто, і Глінда притьмом збагнула, що це Момбі обернулася в квітку. Тієї ж миті стара відьма зметикувала, що її викрито, і кинулась утікати. Вона добре зналася на всіляких перетвореннях, тож негайно перекинулася Тінню та метнулася по наметовій стіні до рятівного виходу.

Може, баба Момбі й не поступалася Добрій Чаклунці, коли йшлося про хитрощі, та як доходило до чаклунської майстерності, ні про яку рівність не могло бути й мови. Глінда спритно кинулася до виходу й легким помахом руки запнула його так щільно, що стара Момбі не знайшла навіть маленької шпаринки, крізь яку можна було би вислизнути з намету. Друзів страшенно здивували дії Чаклунки, адже ніхто з них не бачив Тіні.

— Стійте тихо і не рухайтесь! — крикнула Глінда. — Стара відьма зараз тут, в оцьому наметі, і я хочу її упіймати.

Ці слова так налякали стару Момбі, що вона хутенько перетворилася з Тіні на Чорну Мурашку і кинулася бігти по землі, шукаючи шпарину чи тріщину, де могло б заховатися крихітне тільце комашки.

На превелике щастя, земля в тому місці, де стояв намет Чаклунки, була втоптана й тверда як камінь, бо стояв він просто на дорозі перед міською брамою. І поки мурашка копошилась, шукаючи сховку, Глінда помітила комаху й кинулася її ловити. Та коли рука її вже ладна була опуститися, щоб накрити Мурашку, стара відьма, зовсім збожеволівши від страху, перекинулась востаннє і обернулася велетенським

Грифоном. Грифон кинувся наосліп просто крізь наметову стіну, пошматував шовковий тент і вихором помчав геть.

Ані миті не вагаючись, Глінда кинулася в погоню. Вона скочила на спину Дров'яній Козлі й закричала:

— Покажи нам, що недарма тебе оживили! Пішла!.. Пішла!.. Пішла-а-а!..

І Дров'яна Козла рвонула з місця. Вона летіла за Грифоном, наче спалах блискавиці, а її дерев'яні ноги мерехтіли, мов зоряне сяйво. Друзі ще й отямитися не встигли від здивування, а за Грифоном і Дров'яною Козлою вже й слід прохолов.

— Вперед! За ними! — закричав Солом'яник.

Вони кинулися туди, де був Блазнюк, і хутенько позастрибували на дивани.

— Лети! — важко дихаючи, наказав Чіп.

— Куди? — незворушно поцікавився Блазнюк.

— Не знаю, — розгубився Чіп, водночас дуже дратуючись, що доводиться гаяти час. — Ти відірвися від землі, а там, може, буде видно, куди поскакала Глінда.

— Чудово, — спокійно мовив Блазнюк, тоді розпростер свої широкі крила й відірвався від землі.

Ген-ген удалині, серед галявини, вони розгледіли дві крихітних цятки, що мчали одна за другою. То напевно були Грифон і Дров'яна Козла. Чіп наказав Блазнюкові летіти до них і спробувати наздогнати

відьму та Чаклунку. Літун старався як умів, та все одно переслідувана і переслідувачка мчали швидше, і за декілька секунд обидві зникли за горизонтом.

— Однаково летімо за ними, — скомандував Солом'яник. — Країна Оз не така вже й безкрая, тому рано чи пізно їм доведеться спинитися.

Спершу баба Момбі натішитися не могла, що перекинулася на Грифона, бо грифон — звір надзвичайно прудкий і найдужчий серед усіх тварин. Але вона й подумати не могла, що Дров'яна Козла така невтомна і може цілий день перебирати своїми дерев'яними ногами, ні на мить не сповільнюючи бігу. І через годину виснажливих перегонів Грифон важко засапав, захрипів, став хапати ротом повітря, а біг його чимраз слабшав. Ось він добіг до пустелі й побіг сипучими пісками. Але його натомлені ноги вгрузали в пісок, і минуло всього декілька хвилин, як Грифон упав, до краю виснажений, і нерухомо завмер.

Щойно він упав, як нагодилася Глінда на Дров'яній Козлі, чиї ноги взагалі не знали втоми. Чаклунка відмотала з пояса тоненьку золоту ниточку, накинула її на голову виснаженому й безпорадному Грифонові, і чари бабеги Момбі враз розвіялися.

Грифон пересмикнувся всім тілом і щез, а там, де він лежав, окреслилися обриси старої відьми, котра в безсилій люті зиркала на суворе і прекрасне обличчя Доброї Чаклунки.

23 розділ

Принцеса Озма із Країни Оз

— Ти моя бранка, і всякий опір із твого боку — повне безглуздя, — спокійно, не підвищуючи голосу, промовила Глінда.

— Полеж тут, охолонь, а потім тебе віднесуть до мого намету.

— Для чого я тобі? — насилу спитала Момбі, ледве переводячи подих. — Що я тобі зробила, що ти мене переслідуєш?

— Особисто переді мною ти нічим не завинила, — пояснила їй Добра Чаклунка. — Але я підозрюю, що ти і твоє ремесло замішані в кількох злодіяннях, і якщо мої підозри підтвердяться, пощади не чекай.

— Я тебе не боюся! — прохрипіла стара карга. — Однак ти нічого мені не зробиш!

І тут до них підлетів Блазнюк та сів на пісок біля Глінди. Друзі зраділи, що бабу Момбі врешті схоплено. Швиденько порадившись, усі погодилися на тому, що треба сідати на Блазнюка і повертатися до табору. Дров'яну Козлу також затягли на Блазнюка, а тоді Глінда, яка не випускала кінчик золотої нитки, зав'язаної навколо шиї баби Момбі, наказала їй лізти на літуна.

Коли всі посідали, Чіп скомандував Блазнюкові летіти назад. Політ минув без пригод, баба Момбі тихо сиділа на своєму місці, а з її обличчя не сходив вираз похмурої безнадії: поки її шию стискала золота нитка, вона була безпорадна як дитя. Військо радо привітало повернення Глінди, і відразу по прильоті все товариство зібралося в білому наметі, який, поки їх не було, ретельно залатали.

— А тепер, — сказала Глінда старій, — я хочу, щоб ти розповіла, чому до тебе тричі приходив Чарівник Оз і що ви зробили з Озмою, що вона як крізь землю провалилася?

Відьма зухвало зиркнула на Глінду і не зронила жодного слова.

— Відповідай, коли тебе питають! — закричала Чаклунка.

Але стара вперто мовчала.

— А може, вона нічого не знає? — бовкнув Джек.

— Слухай, тримай язика за зубами, — сказав Чіп. — Твоя дурість може все зіпсувати.

— Добре, добре, любий батечку! — покірливо погодився страхопуд.

— Як добре, що я Брошковий Жук! — пробурмотів собі під ніс Стократно Збільшений. — Хто стане чекати мудрості від гарбуза?

— Так, — озвався Солом'яник, — і як же нам її розговорити? Якщо вона не скаже нам, чого ми хочемо, навіщо було брати її в полон?

— А може, вмовимо її по-доброму? — запропонував Бляшаний Лісоруб. — Я чув, що добротою можна вплинути на будь-кого, навіть на найзатятіших мерзотників.

Момбі зиркнула на Лісоруба, і в її погляді було стільки люті, що той аж відсахнувся.

Аж ось нарешті Глінда щось придумала.

— Не розумію, чого ти опираєшся? — сказала вона до старої Момбі. — Твоя мовчанка ні до чого. Я хочу знати все, що стосується дівчинки Озми, а якщо ти мені цього не скажеш, я засуджу тебе до смерті.

— О, благаю, тільки не це! — вигукнув Бляшаний Лісоруб. — Це ж так страшно, коли когось убивають, навіть якщо це баба Момбі!

— Заспокойся, це просто погроза, — сказала Глінда. — Мені не доведеться страчувати бабу Момбі, бо вона все нам розповість.

— Ага, розумію, — полегшено зітхнув Лісоруб.

— Гаразд, — озвалася нарешті стара Момбі, й усі здригнулися — так несподівано пролунали її слова. — Якщо я розповім, що вас цікавить, яка буде моя подальша доля?

— Тоді, — мовила Глінда, — ти просто вип'єш одне сильне зілля і забудеш геть усе чародійство, якого ти навчилася за життя.

— Таж я тоді стану безпорадною старою бабою!

— Зате залишишся живою, — спробував заспокоїти її страхопуд Джек.

— Ти помовчиш, урешті-решт? — скипів Чіп.

— Постараюся, — сказав Джек, — але погодься, залишитися живим — це просто чудово.

— А ще краще — живим і вельми освіченим, — кивнув Брошковий Жук.

— Вибирати тобі, — сказала Глінда відьмі, — або смерть, якщо нічого не скажеш, або втрата чародійського вміння, якщо розповіси всю правду. Сподіваюся, ти вибереш життя.

Момбі занепокоєно зиркнула на Чаклунку й побачила, що та говорить цілком серйозно й не жартує, тож, вичавлюючи з себе кожне слово, відповіла:

— Я відповім на ваші запитання.

— От цього я й чекала, — зраділа Глінда. — Повір мені, ти мудро вчинила.

Вона подала знак одній зі своїх командувачок, і та принесла гарненьку золоту шкатулку. Глінда дістала з неї величезну білу перлину на тоненькому ланцюжку, повісила собі на шию так, що перлина лягла на груди, де було серце, і сказала:

— Ставлю тобі перше запитання: навіщо Чарівник тричі приходив до тебе?

— Тому що я не хотіла йти до нього, — відповіла Момбі.

— Це не відповідь, — залізним тоном мовила Глінда. — Кажи мені, як є.

— Він приходив, — промимрила Момбі, опускаючи очі, — по рецепт тістечок до чаю.

— Подивися мені в очі! — зажадала Глінда. Момбі поглянула в очі Чаклунці.

— Якого кольору моя перлина? — запитала Глінда.

— Чор… чорного! — відповіла стара, і в її голосі забриніли нотки здивування.

— А це означає, що ти мені збрехала! — розгнівалася Глінда. — Моя чарівна перлина біла тільки тоді, коли мені не брешуть.

Тепер бабега Момбі остаточно збагнула, яка це дурість — хитрувати з Доброю Чаклункою. Враз спохмурнівши, вона відповіла:

— Чарівник приводив до мене дівчинку Озму, коли вона була ще зовсім маленька, і попросив, щоб я її сховала.

— Так я й думала, — незворушно промовила Глінда. — Чим він тобі за це віддячив?

— Він навчив мене всіляких штучок, які знав сам. Деякі з них справді чогось та й варті, а деякі були звичайним шахруванням, але я дотримала свого слова.

— Що ти зробила з дівчинкою? — запитала Глінда, і всі напружено подалися вперед, щоб не пропустити жодного слова з її відповіді.

— Я наклала на неї чари, — пролопотіла баба Момбі.

— Які чари?

— Я перетворила її на… на… на… — затиналася стара.

— На кого? — не відступала Глінда.

— На хлопця! — ледь чутно вимовила Момбі.

— На хлопця! — хором ахнули всі, а потім, згадавши, що Чіп був вихованцем старої Момбі чи не з пелюшок, наче за командою обернулися до хлопця.

— Так, — кивнула стара відьма, — це і є Принцеса Озма — те саме дитинча, яке приводив до мене Чарівник Смарагдового міста, узурпатор престолу. Вона — законна спадкоємиця трону! — і стара довгим кощавим пальцем показала на Чіпа.

— Я?! — здивовано закричав Чіп. — Ні, я не Принцеса Озма, я взагалі не дівчинка!

Глінда усміхнулася, підійшла до Чіпа й узяла його худорляву і засмаглу руку в свою — тоненьку і білу.

— Зараз ти й справді не дівчинка, — сказала вона лагідно, — адже стара Момбі обернула тебе на хлопця. Проте на світ ти з'явився дівчиною, і не просто дівчиною, а Принцесою, і, щоб стати Королевою, доведеться тобі повернутися до попереднього вигляду.

— Ні, нехай Королевою буде Жинжур! — мало не заплакав Чіп. — А я хочу бути хлопцем і мандрувати далі з Солом'яником, Бляшаним Лісорубом, Брошковим Жуком і Джеком — і квит! А ще зі своєю улюбленою Козлою та Блазнюком! Не хочу бути дівчиськом!

— Не побивайся, старий, — заспокоював його Бляшаний Лісоруб. — Мені казали, бути дівчинкою зовсім не зле, і це не завадить нам і далі залишатися вірними друзями. Та й, чесно кажучи, дівчата завжди подобалися мені більше за хлопців.

— А вони нічим і не гірші, — докинув Солом'яник і лагідно погладив Чіпа по чуприні.

— Хлопці й дівчата однаково здібні до наук, — заявив Брошковий Жук. — Як я хотів би стати твоїм учителем, коли ти знову перетворишся на дівчинку!..

— Але ж послухай!.. — раптом захвилювався страхопуд. — Якщо ти будеш дівчиною, я вже ніколи не назву тебе своїм улюбленим татусем!

— Не назвеш, — погодився Чіп і розсміявся, незважаючи на свій неспокій, — та я за цим не побиватимусь. — Потім він обернувся до Глінди і, затинаючись, попросив: — А чи не можна було би спробувати побути дівчинкою, щоб тільки відчути, як це, розумієте? І щоб ви дали слово, що, коли мені це не сподобається, ви знову перетворите мене на хлопця.

— Взагалі, — відповіла Чаклунка, — мені це не під силу. Я ж ніколи нікого не перетворювала, бо це шахрайство, і жоден поважний чародій не напускатиме туману в очі всілякими перетвореннями. Тільки неперебірливі відьми цим не гребують, і я мушу просити стару Момбі зняти з тебе закляття і повернути колишній вигляд. І то будуть її останні чари.

Тепер, коли розкрилася її таємниця, бабега Момбі вже не переймалася подальшою Чіповою долею. Але вона боялася Чаклунчиного гніву, а хлопець запевнив, що, коли він стане Королевою Смарагдового міста, вона спокійно доживатиме віку. Тож відьма погодилася перетворити Чіпа на Принцесу Озму, і всі негайно стали готуватися до цього.

Глінда наказала, щоб посередині намету поставили її ліжко з паланкіном. На ліжко накидали цілу гору подушок у рожевих шовкових пошивках і затягнули все це тонесенькою рожевою завіскою, що огорнула ліжко численними складками.

Бабега Момбі дала Чіпові якогось зілля, і він одразу ж заснув глибоким сном без сновидінь. Жук і Лісоруб обережно поклали його на ліжко, вмостили на м'яких подушках і повністю, аби ніхто не бачив, завісили його рожевою накидкою. Після цього стара відьма сіла навпочіпки на землі, витягнула з-за пазухи якихось трав і розпалила з них невеличке вогнище. Коли трава прогоріла, баба Момбі сипонула в попелище пригорщу чарівного порошку, і намет відразу ж наповнився густим і пахучим фіалковим димом.

Дров'яна Козла, попри попередження стояти тихо, чхнула.

Всі уважно стежили за старою Момбі, а вона тим часом узялася наспівувати якісь римовані куплети, з яких ніхто не зрозумів ні слова. Доспівавши до кінця, вона почала бити над вогнищем поклони, уклонилася сім разів, тоді випросталася і голосно гукнула:

— Є-ова!

Випари розвіялися, повітря знову прояснілo. Звідкись потягнуло свіжим вітерцем, рожеві завіски над ліжком легенько затремтіли, немов їх ворушив хтось усередині.

Глінда підійшла до ліжка і розсунула завіски. Ось вона схилилася над подушками, торкнулася чогось рукою, і над ліжком показалася юна дівчина, свіжа та прекрасна, як травневий ранок. Очі її блищали, мов пара діамантів, яскраво рожевіли губи, плечима розсипалося хвилясте золоте волосся, увінчане на голові тонкою діадемою, прикрашеною коштовним камінням. Її одяг із шовку був легкий, мов серпанок, а взута вона була у вишукані оксамитові черевички.

Усі, хто пам'ятав її як Чіпа, з добру хвилину здивовано споглядали прекрасну Принцесу, а потім, мов за командою, схилили перед нею голови. Дівчина ж поглянула спершу на ясне Гліндине обличчя, в якому читалися радість і втіха, тоді обернулася до друзів і, з невимовною простотою карбуючи кожне слово, сказала:

— Ви були дуже ласкаві до мене, і сподіваюся, це не вплине на наші стосунки. Я ж — той самий Чіп, ось тільки… тільки…

— Тільки зовсім не той! — промовив Джек, і всі одностайно визнали, що нічого мудрішого страхопуд іще не казав.

24 розділ

Найбільші багатії

Коли до вух Королеви Жинжур дійшла новина про те, що бабу Момбі взято в полон, що вона в усьому зізналася Глінді і що нарешті знайшлася зникла Принцеса Озма, котрою виявився хлопець Чіп, вона просто розридалася від розпачу і горя.

— Подумати тільки, — ридала вона, — після палацу, після царського життя — і знову драїти підлоги, знову збивати масло! Який жах! Ні, ніколи в житті!

А тут ще й воїни у спідницях, котрі тільки те й робили, що пліткували по кухнях, нарадили їй стояти до останнього, і вона послухалася їхнього базікання, виявивши цим відверту зневагу і до Доброї Глінди, і до Принцеси Озми. Це означало не що інше, як проголошення війни, і вже наступного дня Гліндине військо, густо вищирившись блискучими списами, замайорівши стягами й знаменами, виступило на Смарагдове місто.

Та щойно воно дійшло до міського муру, як довелося зупинитися. Усі входи до міста були замкнуті на засуви, а іншого шляху через високі й грубі стіни із зеленого мармуру ніхто не знав. Глінда, побачивши, що стало на заваді, насупилась і поринула в задуму, а Брошковий Жук, забувши про всяку іронію, сказав:

— Треба взяти місто в облогу, вони почнуть голодувати і тоді здадуться нам. Іншого виходу я не бачу.

— А я бачу, — заперечив Солом'яник. — Ми маємо Блазнюка, а він уміє літати.

Чаклунка усміхнулася, явно втішена Солом'яниковою кмітливістю.

— Твоя правда! — вигукнула вона. — Недарма ти пишаєшся своєю головою. Ану ходімо до Блазнюка!

І, проштовхуючись поміж військом, вони стали пробиратися до намету друзів, біля якого відпочивав Блазнюк. Глінда та Принцеса Озма перші видерлися на літуна і всілися на диванах. Тоді посідали Солом'яник і решта друзів, і ще й залишилося місце для однієї

командувачки й трьох охоронниць. Брати більшу охорону Глінда не вважала за потрібне.

Принцеса дала команду злітати, Блазнюк змахнув пальмовими крилами і знявся в повітря, переносячи друзів через мур. Облітаючи палац, вони побачили Жинжур. Самозвана королева лежала в гамаку в задньому дворі, спокійнісінько читаючи книжку в зеленій обкладинці й жуючи зелений шоколад. Вона була свято впевнена, що стіни надійно захистять її від ворогів. Озма скомандувала сідати, й Блазнюк безперешкодно приземлився в задньому дворі, і не встигла Жинжур писнути, як командувачка і трійко охоронниць спритно схопили її і взяли в полон, одягнувши їй на руки міцні кайдани.

Це й був кінець війни. Військо Непокори, зачувши про полон своєї Полководиці, кинулося врозтіч, і командувачка безперешкодно пройшла міськими вулицями до самого муру та розчинила браму. Коли до міста вступило Гліндине військо, оркестр заграв найкращих мелодій, яких тільки вмів, а глашатаї проголосили, що правлінню самозванки покладено край, а трон переходить до законної спадкоємиці — прекрасної Принцеси Озми.

Усі чоловіки Смарагдового міста відразу ж поскидали фартухи. Жінкам, подейкують, так остогидло їсти те, чим чоловіки їх годували, що вони тільки раділи, що пануванню Жинжур настав кінець. Пересвідчившись, що це справді так, усі як навіжені полетіли до кухонь і наготували такої смакоти, що в усіх родинах знову запанували мир і спокій.

Озма передусім змусила захланних дівчисьок повернути всі смарагди й інше коштовне каміння, яке вони повидирали з хідників та будівель. Самоцвітів виявилося стільки, що всі королівські ювеліри, не покладаючи рук, цілий місяць встановлювали їх на свої місця.

Тим часом Військо Непокори було розпущено, і вчорашні войовниці розійшлися по домівках. Узявши з Жинжур обіцянку, що вона поводитиметься пристойно, її теж відпустили додому.

Озма стала найгарнішою Королевою за всю історію Смарагдового міста. Попри юний вік та брак досвіду, народом своїм вона правила мудро і справедливо. Глінда ніколи не відмовляла їй у розумній пораді, а Брошковий Жук, посівши пост Народного Просвітника, теж допомагав виходити зі скрутної ситуації.

Дівчина, надзвичайно вдячна Блазнюкові за всі його заслуги, запитала, якої винагороди він хотів би за службу.

— Розберіть мене, будь ласка, на частини, — попросив Блазнюк. — Я не хотів, щоб мене оживляли, й мені соромно за таку наспіх зліплену зовнішність. Колись я був королем лісу, що засвідчують мої роги. А тепер я — обшитий тканиною невільник, і мене примушують увесь час літати, а ноги мені не служать. Тому прошу, щоб мене розібрали.

І Озма наказала розібрати Блазнюка. Голова з рогами знову висіла над каміном у залі, а дивани розв'язали й поставили в приймальному передпокої. Хвіст-щітка повернувся до своїх звичних обов'язків у кухні, а білизняне мотуззя Солом'яник знову порозвішував там, звідки його було взято, коли майстрували літуна. Ви подумали, що то був кінець Блазнюка? Так, Блазнюка-літуна. Зате Блазнюкова голова над каміном час від часу говорила і своїми запитаннями часто збивала з пантелику відвідувачів, що сиділи в залі й чекали прийому в Королеви.

Дров'яна Козла стала особистою стрибухою й улюбленицею Озми, і Королева часто їздила на ній Смарагдовим містом. Її дерев'яні копита підкували золотими підковами — щоб не зношувалися, — і їх вицокування по тротуарах завжди наповнювало підданих Королеви благоговійним трепетом і вселяло впевненість у її магічній силі.

— Чарівникові Озу далеко до Королеви Озми, — перешіптувалися люди, — він обіцяв більше, ніж міг зробити, а наша нова Королева робить більше, ніж ми від неї хочемо.

Джек – Гарбузова Голова вирішив до кінця своїх днів залишатися з Озмою. Його голова не зіпсувалась, як він боявся, та так нітрохи й не помудріла. Брошковий Жук намагався навчити його декількох видів мистецтв і наук, але страхопуд виявився таким бездарним учнем, що науці довелося покласти край.

Коли військо Глінди повернулося додому і в Смарагдовому місті знову запанував мир, Бляшаний Лісоруб заявив, що хоче повернутися до свого Королівства моргайликів.

— Це не казна-яке Королівство, — мовив Лісоруб, — зате ним легко керувати. Я іменую себе Імператором-самодержцем, бо керую державою сам, і ніхто мене не повчає ні в державних справах, ні в приватних. Повернуся додому й одразу ж поміняю собі нікельовані пластини, бо ці вже дуже пощербились і подряпались, а тоді буду радий бачити вас у своїх володіннях.

— Спасибі, — подякувала Озма, — колись я неодмінно скористаюся твоїм запрошенням. А що ж тепер буде із Солом'яником?

— Бляшаний Лісоруб мій друг, і я піду з ним, — сказав Солом'яник, і було видно, що він каже це щиро. — Ми вирішили завжди бути разом.

— Я зроблю його Королівським Скарбником, — додав Бляшаний Лісоруб. — Я тут подумав, що незле мати Королівського Скарбника, напханого грішми. Як гадаєте?

— Я гадаю, — усміхнулася Королева, — що твій друг — найбільший багатій у світі.

— Так воно і є, — погодився Солом'яник, — і не у грошах річ. Я певен, що мудра голова набагато важливіша за гроші, хоч з якого боку на це поглянь. Ви, мабуть, помітили: як хтось грошовитий не має клепки, зиску з тих грошей йому небагато. А от якщо мати мізки, а не мати грошей, то можна все життя прожити й не тужити.

— Але згодься, — заперечив Лісоруб, — ніякий мозок не замінить доброго серця і ні за які гроші ти його не купиш. Тож, мабуть, не ти, а я найбільший багатій у світі.

— Друзі мої, ви обидва — багатії, — лагідно промовила Озма. — Ваше багатство в вас самих, і з ним не зрівняються жодні на світі скарби!